

ARGIA

BERNARDO **Atxaga**

«Nire inguruko
jendeak badaki
ez naizela Atxaga
den bezalakoa»

EUSKAL PIRATEN

**BIZIMODU
PETRALA**

**JESUS MARI
LARRAZABAL**

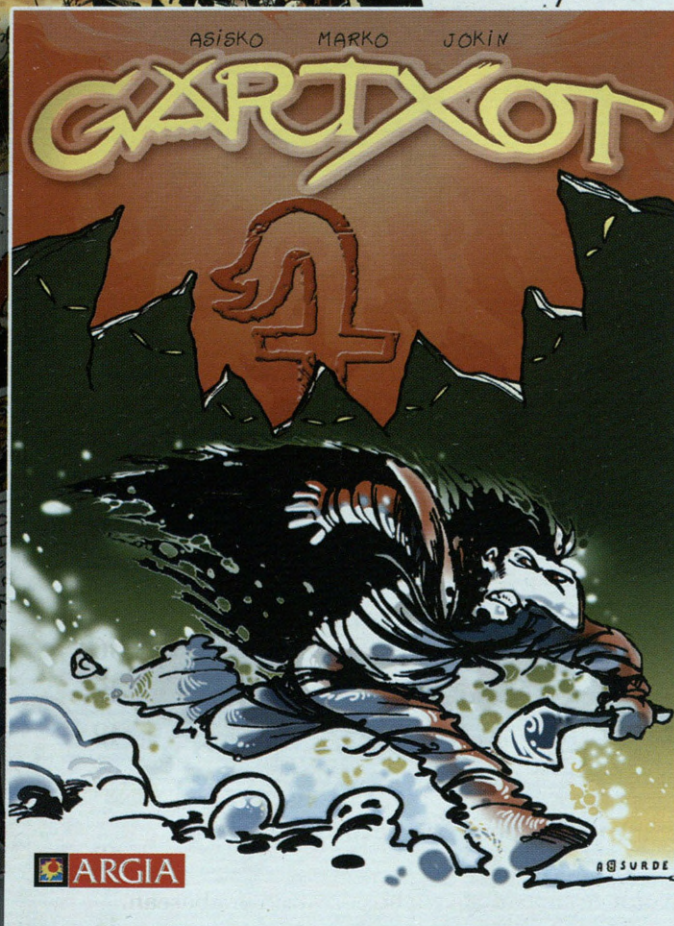
«Gizartean
zabalduta behar
dena plazera da»

GARTXOT

Asisko Urmenetak, Marko Armspachek eta Jokin Larreak komikira eraman dute askatasunaren eta euskararen apologia hau.

15€

Egileek, **Campionen** testuarekin fidelak izaki, inkognita, bide eta azpibide batzuk utzi dituzte zabalik.

asteko gaia

• Ihesa ekialderantz

DANIEL UDALAITZ

4

pertsonaia

• Jesus Mari Larrazabal: "Gizartean zabaldu behar dena plazera da".

ESTITXU EIZAGIRRE / IXIAR EIZAGIRRE

11

iritziaren leihoa

• Gora Pro Nobis: ASISKO URMENETA

17

• Irlanda eta geu 2004an. MIKEL ARAMENDI

18

• Gure pelikula. ALBERTO IRAZU

19

• Luparekin: Kutsidazu bidea.

ARANTXA ITURBE

20

• Txandan: Postindustrialak gu?

KARMELO LANDA

21

• Hiruko txikian: Hogeit urte. J.M. OSTOLAZA

21

• Oihartzunak

22

erdiko kaiera

• Bernardo Atxaga: "Nire liburuetan John Wayne ez dauka lekurik". IZASKUN JAUREGI

23

• Angulemak margoak. ASISKO URMENETA

30

• Ezpalak: IZASKUN JAUREGI

31

• Argitalpenak: PILAR IPARRAGIRRE

32

• Denbora-pasak

34

• Ihesi: Harriari zukua ateratzen

LIERNI ARRIETA

36

• Makina bat kontu.

40

• Ikuskizunen agenda. ALOÑA IPINTZA

42

gaiak

• Piratak: Bizimodu petraleko itsaslapurrak.

PILAR IPARRAGIRRE

43

• Caracasen, txabola eta etxeorratzen anabasean.

LORE AGIRREZABAL

46

termometroa

• Jon Enparantza: "ETA ez balitz ez litzateke guardia zibilik, ez torturarik ere?".

MIKEL ASURMENDI

49

• Kepa Larrea: "EGAk teknika batzuetan trebatua izatea bermatzen du bakarrik".

EIDER GARAIKOETXEA

52

• Bero-beroan

54

• Net hurbil: Loïc Le Ribault: zientzialari pioneroa ala gezurtia?. PELLO ZUBIRIA

56

azkena

• Ruiz de Piñeirok esana egia da.

LOURDES OÑEDERRA

58

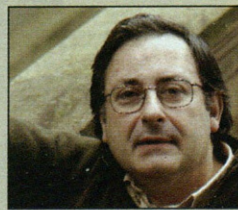
Bernardo Atxaga

Azaroan kaleratu zuen Bernardo Atxagak *Soinujolearen semea* liburu. Urtarrilerako bigarren edizioa kalean zen. Atxaga lasai dago egin-dako lanarekin eta kontent jasotako iritziekin. Laster beste idazkera eta mundu batekin ahaleginduko da, horrelaxe hitz eman dio komunitateari. 23

Jesus Mari Larrazabal

"Gizartean zabaldu behar dena plazera da"

Zumaiarra Donostian bizi da eta ibilbide luzeko gizona da, bai politika eta gizarte alorrean, bai unibertsitatean. Elkarrizketa luzean politika kontuetan murgildu zaigu. 11

Luparekin

Arantxa Iturbe

20

ENPLEGUA

Enpresak lekuz aldatzen

Lan kostuak gutxitzea eta etekinak handitzea irizpide hartuta, Europako enpresaburuek geroz eta gehiagotan aldatzen dituzte lekuz euren enpresak edota ekoizpen unitateak. Asia eta ekialdeko Europa dute helmuga. Euskal Herrian ere nozitzen ari gara enpresen lekualdatzea. 4

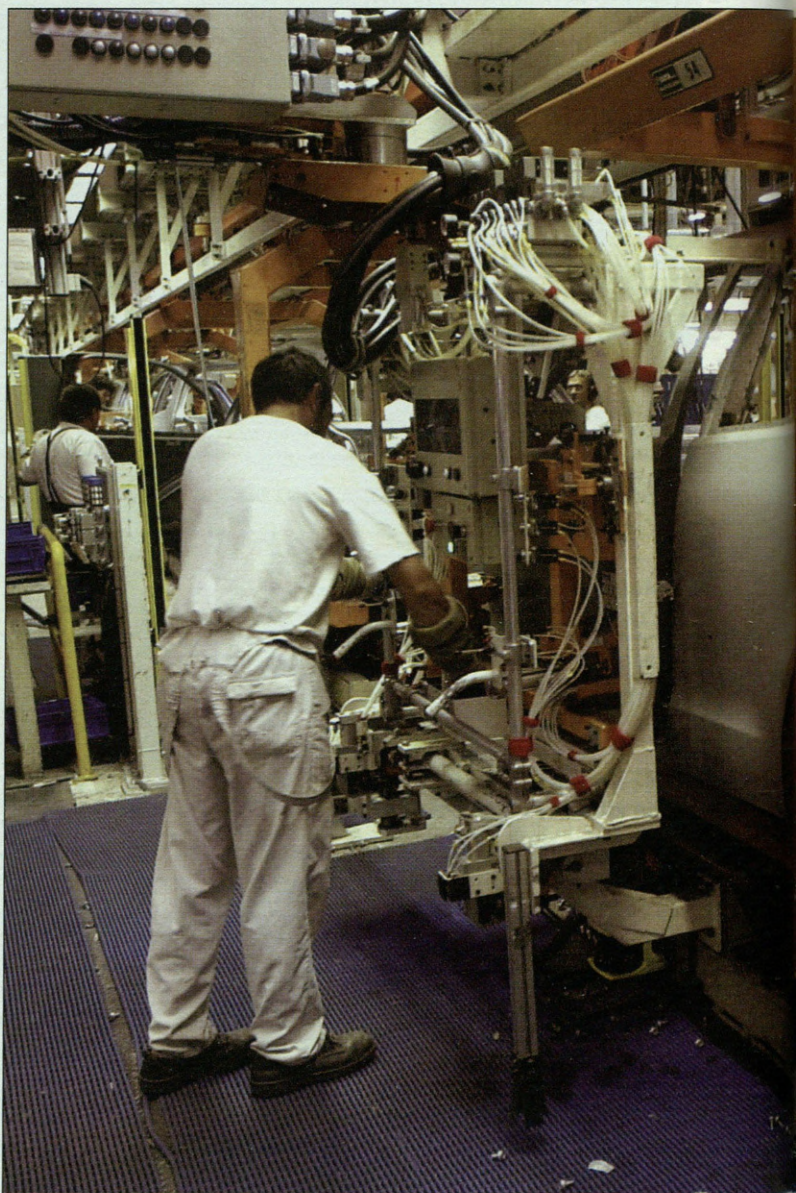
Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produkzioa: Berdaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Sustapena eta harpidetzak: Kike Amonarritz. Argitalpenak: Bego Zuza. Bezeroen harrera: Olatz Kortia. Publizitatea: Irigo Txintxurreta, Aloña Sorluze. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 118 euro. Ipar Euskal Herria: 143 euro. Espainia: 118 euro. Beste atzerriak: 150 euro. Airez: 235 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaña Taldeko parteidea da.

Azala: Antza. / Argazkia: Eli Gorostegi

Ihesa

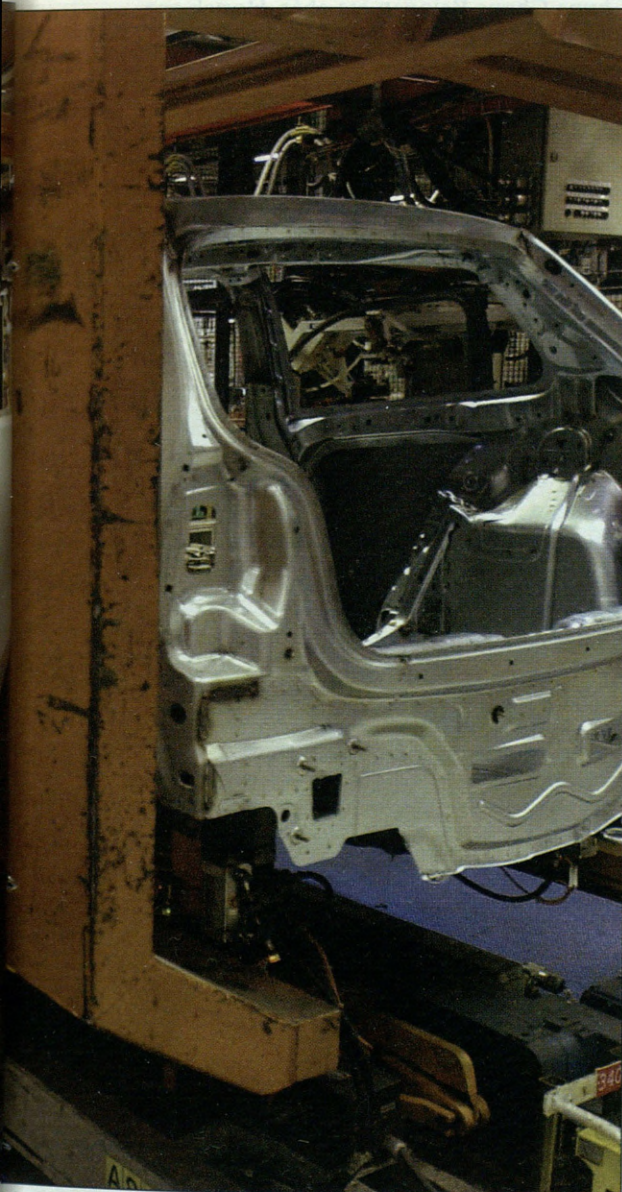
Globalizazio kapitalistak, besteak beste, enpleguaren lekualdatzea ekarri du berekin. Bestela esan, enpresak edo haien Europako produkzioak Europako ekialdera eta Asiara lekuz aldatzea, era horretan enpresek nahiz multinazionalak ordainsarrietan kostu gutxiago eta etekinetan sarrera handiagoa izan dezaten. Nazioarteko zenbait txostenen arabera, mendebaldeko Europako zerbitzuetako sektorean bi milioi enplegu galduko dira datozen bost urteetan ekialdeko Europaren eta Asiako herrialdeen mesedetan. Dagoeneko, Erresuma Batuak eta Alemaniak ongi nabaritu dute fenomeno hori, eta Euskal Herrira ere iritsi da: kasu batzuetan errealitate moduan eta beste batzuetan negozioazio kolektiboko mehatxu edo xantaia gisa.

DANIEL UDALAITZ

ekialderantz

Euskal Herriak, Europak bezalaxe, enplegua galduko du Asiaren eta ekialdeko Europaren mesedetan.

JACOBA MANTEROLA / ARGAZKI PRESS

GLOBALIZAZIO KAPITALISTAREN garai honetan, negozioazio kolektiboko mehatxua ez ezik, errealitatea ere bada Europako zenbait enpresatan enpleguaren deslokalizazioa edo enpresak –edo haien produkzioak edo departamentu batzuk– munduko beste eremu batzuetara lekuz aldatzea. Helburua, berriz, beti bat: kostuak gutxitzea –ordainsarrietan batik bat– eta mozkinetan gora egitea. Nazioarteko Deloitte aholkularitzako enpresak aztertu duenaren arabera, zerbitzuetako sektorean bakarrik bi milioi enplegu galduko dira datozen bost urteetan. Fenomeno hori Euskal Herrian ere hasi da erasaten, eta halaxe gertatuko da aurrerantzean.

Euskal Herriko hainbat enpresatako negozioazio kolektiboetan erabili dute enpleguaren

Nafarroa eta Iparraldea erasargarrienak

Euskal Herriko lurralde guztietan dago enplegua deslokalizatzeiko edo enpresak edo haien ekoizpenaren parte bat lekuz aldatzeiko arriskua. Hain da hala, non dagoeneko Araban, Bizkaian eta Gipuzkoan bai baitira adibideak. Nolanahi ere, gerta daiteke zigorrik handiena Nafarroak eta Iparraldea jasotzea, zeren, batean nahiz bestean, multinazional ugari baitago. Iparraldean, esate baterako, ekoizpen egitura multinazionalen oinarritua dago neurri handi batean: 19 enpresa garrantzitsuenetan, 13 dira multinazionalak, industriako enpleguaren %32 hartzen dute eta sektore elektrikoan eta elektronikoan aritzen dira gehienbat. Bestalde, multinazionalen eraginpeko 240 enpresa lagungarri daude, eta 3.400 lanpostu biltzen dituzte guztira.

Euskal Herriko lurraldeetan, dena dela, multinazionalak Nafarroan dute pisu handiena. Horrez gainera, Nafarroa da, halaber, dibertsifikazio industrial gutxien duena: automobilaren sektorearen mende dago industriaren zati handiena, eta sektorea bera multinazionalen eskuetan: industriako enpleguaren %33 hartzen du (12.000 lanpostu gutxi gorabehera). Nafarroako sektore horretarako lanean aritzen diren enpresa lagungarriak, berriz, 240 bat dira, eta 10.000 lagun enplegatzen dituzte. Bestela esanda, Nafarroan 22.000 pertsona baino gehiago dira automobilaren sektoreko multinazionalen mende bizi direnak.

Enpleguaren lekualdatzea

Lanpostuak Europako ekialdera
edo Asiara aldatzearen arrazoiak
errentagarritasuna da: ordainsariak
apalagoak izatean, irabaziek gora
egiten dute

lekualdatzea mehatxu gisa, hala nola Gasteizko Mercedes Benz multinazional alemanean, Gasteizko Pferd Rüggeberg multinazionalean, "Caballito" izenez ezagutzen den enpresan, Iruñeko Volkswagen multinazional alemanean eta beste batzuetan. Horren bistako adibidea da, esaterako, "Caballito" multinazional alemanak joan den abenduan langile bakoitzari helarazi zion gutuna. Agirian, multinazionalak ohartarazten ditu, Jundizko planta berrian egin dituen inbertsioak inbertsio, gatazkak etenik izan ezean, Asiako edo Europako ekialdeko enpresak kontratatzea aztertuko duela, disko urragarriak fabrikatzeko zenbait ekoizpen aurrera ateratzeko. Bestalde, enplegua benetan edo errealki lekuz aldatu edo deslokalizatu duten enpresak ere bat baino gehiago dira: Cabot, Ericsson eta Saint Gobain multinazio-

nalak Bizkaian, Winkler enpresa Gipuzkoan, Chupa Chups Baionan eta abar. Horiek guztiek, beren mundu osoko produkzioak berriz antolatu eta gero, itxi egin dituzte Euskal Herriko lantegiak, eta Europako ekialdera edo Asiara aldatu dituzte instalazioak.

Euskal Herriko langileek eta sindikatuek hobe dute, hobe dutenez gero, European gerta-

Sindikatuak mintzo

Esk

«Xantaia moduan baliatzen da gehienbat»

European gertatzen ari den fenomenoak da enpresak Europako ekialdera edo Asiara lekuz aldatzea. Kontuak horrela, ARGIAk galdera batzuk egin dizkie euskal industrian ordezkariak handiena duten bost sindikatuak, CCOO, ESK, ELA eta LAB erakundeetako arduradunei, gertaera horrek Euskal Herrian izan dezakeen eraginaz. Ia guztiek izugarritzko arretaz erantzun dutenez gero, esandakoa laburtzera eta mamitsuena jasotzera jo behar izan dugu. Horregatik, barkamena eskatu beharrean gara, eta, aldi berean, prestutasuna eskertu beharrean ere bai.

Hona hemen galderak:

1. European gertatzen ari den lege, benetakoa al da Euskal Herrian ere enplegua Asiara edo Europako ekialdera deslokalizatzeko arriskua, hots, enpresak eremu horietara lekuz aldatzekoa, ala negozioak kolektiboko mehatxu hutsa da?
2. Gure herriari begira, zer-nolako politika sindikalak erabaki beharko lirateke, fenomeno hori aurreikusteko, galtzeko edo galarazteko?
3. Administrazioak ba al du erantzukizunik? Zer neurri hartu beharko litzuke, egoerari aurre egiteko?

1. Enpleguaren deslokalizazioa edo enpresa lekualdatzea enpresa orok duen eskumena da. Hortaz, langileek beti dute arrisku hori beren gainean. Dena dela, enpresa bat deslokalizatzea ez da merkea, eta erraza ere ez. Enpresaburuen borondate abstraktuaz haratagoko zailtasunak daude. Erraza, berez, xantaia moduan baliatzea da. Eta, egia esan, sarri ari da gertatzen, batik bat multinazionaletan (ez horrenbeste enpresa txiki eta ertainetan). Gasteizko Mercedes Benz enpresaren oraintsuko jokabideak ilustratzen du garbi nola, lan eskabideei trabak jartzeko mekanismo gisa, xantaia hori erabili duen.

2. Aski zaila da politika horri buruzko erantzun sindikal globalak artikulatzea, zeren, nahiz eta nahiko orokortua izan, forma eta arrisku propioez janzten baita erabiltzen den aldi bakoitzean. Arrisku horren aurrean, politika sindikalak, globalki —eta lehenik eta behin—, ikusarazi egin behar die, erasandako pertsonak nahiz gizarteak, xantaia hutsa izaten dela ia beti, ez dadin gerta enplegua galtzeko

Enpleguaren lekualdatzea

diegu gorabehera horren gainean, eta artikulu honen bigarren zatian jaso ditugu haien esanak.

Europa ekialdera eta Asiara begira, merke zurrean

Euskal Herrian, hastapenean dago oraindik enpleguaren lekualdatzea. European, ordea, larriagoa da kontua dagoeneko, eta are larriagoa izango da datozen urteetan. Afera ez da Europako enpresetako langileak Europako ekialdeko edo Asiako beste enpresa batzuetara aldatzea. Gorabehera, funtsean, lanpostuak edo enpleguak lekuz aldatzean datza, eta arrazoia errentagarritasuna da: ordainsariak apalagoak izatean, irabaziek gora egiten dute. European, lanpostuak urritzeko negoziazioa aski izan ez denean, langileak kaleratzea izan da irtenbidea orain arte, eta halaxe izango da aurrerantz.

Nazioarteko Deloitte aholkularitza enpresak egindako azterketa baten arabera, mendealdeko Europak bi milioi lanpostu lekualdatuko ditu zerbitzuetako sektorean, datozen bost urteetan. Amicus sindikatu britainiarrak dioenez, Erresuma Batuan 200.000 enplegu deuseztatuko dira zentro telefonikoetan eta zerbitzu finantzarioetan. Erresuma Batuko banku handiena eta munduko bigarrena da HSBC: bada,

tzen ari diren prozesuei arretaz erreparatzea, batik bat Erresuma Batuko eta Alemaniako kasuei adi egotea, ez dakien gerta egoerak ezustean hartzea eta Euskal Herri osoko enplegua eta enpresak babesteko estrategia eraginkorrik gabe egokitzea. Kontuak horrela, euskal sindikatu nagusiei beren iritzia eskatu

Iruñeko Volkswagen eta Gasteizko Mercedes Benz eta Pferd Rüggeberg enpresetan enpleguaren lekualdatzea mehatxu gisa erabili da negozioazio kolektiboetan.

beldurak errebindikatzeko gaitasuna ahultzea. Hainbat alditan, zoritxarrez, enpresaburuek sindikatu batzuen eta enpresetan beretan ongien kokatutakoen jarrera kolaborazionista izaten dute lagun, praktika horretarako. Edonola ere, sindikalismoak ezin du onartu deslokalizatzeko arrisku posibletik enpleguaren kalitatearen edo soldaten galerak segitzea, ezen, horrela, etengabea izango litzateke mehatxua, eta enpresaburuek eskuak libre izango litzateke beren planak, okerrak nahiz zuzenak izan, aurrera ateratzeko; deslokalizazioa barne, jakina, irizten badiote Euskal Herrian baino lanpostu errentagarriagoak izango dituztela.

3. Enpresen lekualdatzea galarazteko aukerei dago-kienez, administrazioaren erantzukizuna hainbat parametrotan neurtzen da: enplegurako politika publikorik eza, sektore publikoaren pribatizazioa, enpresa pribatuentzako diru-laguntza etengabeen politika, etekinak ezinbestez inbertitzeari buruzko legedirik eza edota, lur publikoan instalatzeko edo administrazioarekin zerikusia duten lanak hartzeko, enpresen iraunkortasuna bermatzeko baldintza nahitaezkorik eza eta abar dira, besteak beste, botere publikoen erantzukizunaren adibide, baita deslokalizazioaren arriskuaren xantaia behin eta berrikoa eragozteko hartu beharko litzuketen neurriena ere. Esan gabe doa, Eusko Jaurlaritzak eta Nafarroako Gobernuak lan arloan eskumenik ez izatea bera ere koartada aproposa da Euskal Herriko botere horiek besoak antxumaturik gelditzea.

«Enpresak lekuz aldatzeko arriskua benetakoa da»

1- Errealak da, bai, ekoizpena deslokalizatzeko edo lekuz aldatzeko arriskua. Adibideak asko dira (Mercedes Araban, Ericsson Bizkaian, Volkswagen Nafarroan, Ruwel Lapurdin...), eta, beste hamar estatu Europako Batasuneko kide eginda (datorren maiatzaren 1erako dago aurreikusia), ugaldur egingo dira multinazionalen diseinatutako deslokalizazio estrategietarako aukerak: ekialdeko herrialdeak harleku izango dira. Eta, nola arriskua benetakoa baita, enpresen boterea indartsuagoa da beren langileen eta haien eskabideen aurrean. Alde horretatik, Mercedes-Benz enpresaren kasua dugu azkena: enpresako zuzendaritzak lekualdatzearen mehatxua baliatu du negoziazio kolektiboan langileei xantaia egiteko.

2. Enpresaburuek erabakiak unilateralki har ditzaten galarazteko, funtsezkoa da tinko irautea eta xantaiari amore ez ematea. Lan eskubideak eta langileen eskubideak ez daude salgai. Xantaiari amore emanaz gero, atea

eta Goldman Sachsek (250), Prudential aseguru-etxeak (850) eta telefoniko British Telecom (BT) enpresak (2.200).

Erresuma Batuan ari garela, lanpostuak lekuz aldatzeko prozesuan, HSBC bankuaren kasua da nabarmenena. Hiru urteren buruan, 55.000 lanpostutatik 4.000 lekualdatuko ditu Indiara, Malasiara eta Txinara: 1.500 langile 2004an, 2.000 2005ean eta 500 2006an. Adituen iritziz, banku horrek plantillaren ia %15 hirugarren

herrialdeetan izango du lanean, bere Britainiako bezeroen zerbitzura. Beraz, esan gabe doa, kontua ez da Erresuma Batuko langileak beste herrialdeetara lekuz aldatzea, baizik eta Erresuma Batuko lanpostuak murriztea (bestetik ezean, kaleratze behartuaren bidez) eta

erakunde horrek 4.000 lanpostu aldatuko ditu Asiar. Erresuma Batuko zerbitzuetako beste enpresa handi batzuk ere ari dira garapen bidean dauden herrialdeetan lanlekuak zabaltzen, edota iragarria dute bide horri ekingo diotela, hala nola, Barclays bankuek (1.750 enplegatu), Lloyds TSBk (1.500), Abbey Nationalek

**Mercedes Benz
enpresako langileek
hitzarmen duin
baten alde
egindako
mobilizazioa.**

zabalik geratzen da erasoan jarraitzeko eta lan eskubideak murrizteko.

Lekualdatzearen mehatxua, aurrerantzean, behin eta berrizko argudioa izango da langile klasea borrokarako gaitasunik gabe uzteko. Nolanahi ere, langileen eskubideen defentsan amore emateak ez du uxatzen ekoizpena lekuz aldatzeko arriskua, zeren, deslokalizatzeko estrategia, berez, aldagai korapilotsuagoen umea da, nola baitira abantaila konparatiboak, ordainsarien kostuak, tratamendu fiskala, laguntzak, aukera logistikoak edo geografikoak eta beste batzuk. Ildo horretan, CCOO eta UGT sindikatuak Mercedes enpresan izenpetutako eraginkortasun mugatuko hitzarmenak berak ere ez du uxatu lekualdatzeen arriskua. Azkenik, kontuan hartu behar da ekialdeko herrialdeetako langileen kostua: gurea baino ia hiru bider merkeagoa da, eta ezin dugu lehiatu haien ordainsariekin. Eredu berriaren esleipenean, bestalde, lehiatzaile bakarrak ez dira Europako Batasuneko kide berriak izango, zeren Dusseldorf eta Ludwigfeldeko plantak ere hasi baitira borrokatzen.

3. Deslokalizatzeko mehatxuaren kasuan, legeak egiteko boterea duten erakunde bakarrek (estatuak) sustatutako desarautze ekonomikoaren biktima otzanak dira administrazio autonomikoak eta foru administrazioak: oro har, samur, moldaeraz eta esaneko agertzen dira multinazionalen eta enpresaburuen interesen aurrean.

Egoera horri aurre egiteko, honako hauek dira neurri eraginkorrenetako batzuk: estatuaren (edo oro har botere publikoaren) esku-hartzeen norabidea zuzendu behar da, zeinek, gaur egun, ekonomia eta lan harremanak desarautzera jotzen baitu, kapitalaren interesen alde egiteko. Sekto-

re publikoko enpresen pisua indartu behar da ekonomian, dinamizatzaile ekonomiko aktiboagoak izan daitezen. Giza kapitalaren prestakuntza sustatu behar da, garapenerako eta lehiarako tresna gisa: langileen prestakuntza, teknologia berriei egokitutako prestakuntza profesionalaren bidezkoa eta balio erantsi handia sortzen duten jarduerak emankor berrien harikoa. Gehitu egin behar da ikerketarako eta garapenerako inbertsioa, atzerriko inbertsioen murrizketatik aldentzeko, oso atzera baikabiltza Europako Batasuneko batez bestekoaren ondoan.

CC.OO.

«Lan kostuak murriztea da enpresaburuen irizpide bakarra»

1. Gaur egungo errealtatean, eredu neoliberalaren ildoko harreman ekonomiko eta sozialen globalizazioa da nagusi, eta, bistan denez, ezberdintasunen handitzea eta lan eta gizarte eskubideen okertzea datorkigu fenomeno horretatik. Bilakaera hori dela kausa, gero eta sarriago gertatzen da enpresen erabaki-zentroak beren produkzio-zentroetatik urrun egotea eta, erabakiak hartzeko garaian, burtsako kotizazioetan eta akzionen mozkinetan oinarritutako parametro zeharo ekonomizistak bakarrik kontuan hartzea. Jakina, Euskal Herria ere prozesu horren barruan dago. Batetik, hortxe ditugu multinazional handiak, lehen izendatu ditugun parametroen arabera hemendik desa-

Asian askoz lanpostu merkeagoak sortzea. Ildo horretan, Britainiako BT telefoniako enpresari, adibidez, 4,5 aldiz inbertsio txikiagoa ateratzen zaio Indian Erresuma Batuan baino, langile bakoitzeko. Zifra horiek berez erakusten dute enpresa britainiarrek zergatik egiten duten herrialde horietan ezartzeko apustua: leku horietan aski erraz aurkitzen dituzte ongi hezitako gazteak, ingeles maila egokiak eta ordainsari apalen truk lan egingo dietenak.

Alemanian ere antzera ari da gertatzen. Siemens talde alemanak joan den abenduan bertan iragarri zuen datozen urteetan 10.000 enplegu aldatuko dituela Europako ekialdera: lanpostuak euskarri informatikoen edo softwarearen garapenaren ingurukoak dira. Alemaniako beste konpainia batzuek ere bide berari helduko diote, hala nola, Infineon (semikondutoreak), Epcos (osagai elektronikoak) eta SAP (euskarri informatikoak) enpresek, adierazia baitute Alemanian baino dezentez sol-

JUANAN RUIZ / ARGAKI PRESS

Caballito multinazional alemanak langile bakoitzari gutun bat bidali zion joan den abenduan eta bertan zioen gatazka eteten ez bazen, hainbat ekoizpen aurrera ateratzeko Asiako edo Europa ekialdeko enpresak kontratatzea aztertuko zuela.

gertzeko batere gupidarik ez dutenak. Bestetik, euskal enpresetan ere badira hedatzeko inbertsioak Europako ekialdera, Hegoamerikara edo Afrikara bideratu dituztenak, hala nola, MCC, Sidenor, Tavex eta beste batzuk.

2. Lehiaren arloan, irizpide bakar-bakarra hartzen dute aintzat gure herriko enpresaburuek: lan kostuak murriztea. Beraz, alde batera uzten dituzte produktibitatea hobetzea eta beren produktuen balio erantsia handitzea, horiek enplegu egonkorragoaren, formazio handiagoaren eta hobearren, I+Gko inbertsio handiagoen eta abarren bidez lortzen baitira. Enpleguaren kalitatea eta egonkortasuna hobetzen diren neurrian, handiagoa izango da produktibitatea, eta, ondorioz, posible izango da produktibitate handiagoaren parte bat sortzen duenari iristea; langileari iristea, alegia.

Euskadiko CCOO sindikatuko arduradunon iritziz, guztiz ezinbestekoa da euskal sindikatuok gure herrian instalatuak dauden enpresa multinazionalen Europako enpresabatzerdeetan parte-hartze handiagoa izatea. Izan ere, bide horretatik lortuko dugu estrategia komunak finkatzea, dela enpleguaren galera eragozteko, dela sortutako produktibitatearen alde lehiatzeko.

3. Euskal administrazioak badu erantzukizuna Euskadin sortutako enpleguaren lekualdatzean, bai horixe. Zenbaitetan, enplegua sortzeko diru-laguntzak esleitu ondoren, ez du egiten enpresen segimendurik, eta, bestalde, behin baino gehiagotan baimentzen ditu enplegua erregulatzeko espedienteak, nahiz eta horretarako benetako arrazoi objektiborik ez izan. Caboten kasua da adibideetako bat.

Administrazioak, beraz, arretaz begiratu beharko lituzke gure herrian ezar daitezen diruz laguntzen dituen enpresak, eta, horrez gainera, kalitatezko enplegua eta denboran iraungo duena eskatu beharko lieke. Bestalde, zorrotzago jokatu beharko luke enplegua erregulatzeko espedienteak ontzat emateko garaian. Azkenik, politika fiskal zigortzaileak ezarri beharko lituzke, enpleguaren deslokalizazioaren bidez lan kostuak merkatu nahian dabilzan enpresentzat.

«Multinazionalen etengabeko mehatxua da lekualdatzearena»

1. Batik bat multinazionalak eta instituzioetan dagoen klase politikoak behin eta berriz helarazten diguten mehatxua da. Benetako arriskua ote den? Bada, multinazionalen eta legezkotasuna erabakitze zentro politikoaren arteko erlazioa nola ekoiztatzen ari den ikusita —zentro politikoak multinazionaleri eskubideak esleitzeko tresna bilakatu dira—, esan beharrik ere ez dago, lekualdatzeko erabakiek nahi bezalako legezko bultzagarri guztiak izango dituzte. Horrenbestez, ez da inolako eragozpenik izango politikaren eta legearen aldetik.

Enpresen erabaki-zentroek, teknologien, era guztietako azpiegituren, merkatuen, eskakizunen eta abarren arabera,

LANDER FERNANDEZ DE ARROYABE / ARGAKI PRESS

data apalogoko herrialdeetara aldatuko dituztela lanpostuak.

Diferentzia izugarriak soldatetan

Alemaniko Siemens taldeak 30.000 aditu enplegatzen ditu euskarri informatikoen garapenean, eta erdiek baino gehiagok Alemanian egiten dute lan. Bada, Feldmayer taldeko aholkulari ordezkariak jakinarazi duenez, 30.000 lanpostu horien herena ekialdera aldatuko dute datozen urteetan. Arrazoi nagusia bat eta bakarra da: ordainsarien kostu apalagoa. Financial Timesen arabera, arlo

Volkswageneko
langileak irudian.
Nafarroan pisu
handia du
automobilgintzak;
industriako
lanpostuen %33
hartzen du (12.000
langile).

horretako adituek 800 euro inguru kobratzen dute mendealdeko Alemanian. Aurten bertan Europako Batasuneko kide egin diren ekialdeko herrialdeetan, aldiz, 350 eta 500 euroren artean jasoko lukete. Europako multinazionalak ezartzen ari diren Asiako herrialdeetako ordainsarrietan ere antzeko diferentziak edo handiagoak dira lege. Euskal Herriko enpresa batzuk ere abiatu dira Asiatara, Mondragón Corporación Cooperativa (MCC) taldea adibidez, baina oraingoz hemengo lanpostuak murriztu gabe egin dute operazioa. ■

aski aise hartuko dituzte erabakiak edota korapilo handiagok askatu beharko dituzte, baina, nolanahi ere, ez da dudarik, oso tarte handia daukate maniobratzeko, eta egoera hori beti baliatuko dute edozein eratako ahalik eta higadura gutxienarekin hainbat eta etekin handiagoa lortzeko aukerak aurkitzeko.

Azalpen hori emanda, argi dezagun aipatu erabakiguneak ez direla beren produkzioak instalatzen dituzten lekuko gizartearekin konprometitzen direnetakoak, baizik eta, oso bestela, beren interesera hobekien moldatzen diren estruktura politikoak, sozialak eta kulturalak ezartzea helburu dutenak: horretarako, klase politikoari ezartzen dizkioten erresorteak baliatzen dituzte, eta, interesatzen bazaie, iraun egiten dute; ez bazaie, ospa egiten dute.

Beraz, esan gabe doa, laneko baldintzetan ezarri nahi duten zeinahi erabaki —testuinguru konkretuko "ingurune kulturala" gorabehera—, onartua ez bada, besterik gabe azaltzen dute lekualdatzearen mehatxua, eta berek bakarrik ebaluatzen dituzten komenientziak irizpideen esanera ezartzen dute erabakia zentro honetan edo hartan. Ondorioz, arriskuaz hitz egitea baino egokiagoa da egitura politikoek multinazionalak ematen dizkieten aukeraz mintzatzea, eta, hortaz, bata edo bestea egin, enpresen beren esku geratzen da irauteko edo lekuz aldatzeko erabakia.

2. Ikuspegi globaletik, ondoko lan-eremu hauek dauzka sindikalismoak: nazioarteko erakundeen bidez, presio internazionala eratu behar da legeak egiteko eskumena duten instituzioetan, deslokalizazioarako erraztasunak eragozteko eta deuseztatzeko. Bestalde, berdin-berdin jokatu behar da estatu eta nazioen egituretan. Presionatu egin behar da multinazionalak zuzendaritza erabakitzaileetan, dela ekintza lokalizatuen bidez, dela eremu ezberdinetako sindikatuen ekintza koordinatuen bidez. Bestela esanda, ez da onartu behar multinazionalen xantaia soziala, zein, mehatxua tarteko, beren intereseko lan baldintzak eta bizimodua antolatzen parte harraraztea baita.

3. Aurreko galderen erantzunetan azaldu dugun moduan, administrazioak aktiboki sustatu behar ditu gizarte aurrerabiderako ekintzak eta lekualdatzea eragoztekoak edo deuseztatzekoak. Horretarako, lan baldintzak eta pertsonen bizimodua hobetzea helburu duten legeak aldarrikatu behar ditu, errealki mugatuz, betiere, bai enpresaburuen espekulazioa, bai biztanleen lepotik ahalik eta etekin handiena lortzeko interes erabatekoa. Bistan denez, nazioartekoak izan beharko lukete horrelako ekintzek, eta, bestalde, lotesleak ere izan beharko lukete erabakiak hartzen dituzten zentro politiko guztientzat.

"Tarzan" ezizenez, hiru gai nagusiren adarretan ibili da beti: logika aplikatua, filosofia eta ekonomia. Adarrez adar ibiltzen da sokarik galdu gabe, eta elkarrizketa honetan ere gaurko gizarte eta politikako gaiak aztertu ditu hari ezberdinak lotuz. Filmetako Tarzanek ozenago orru egingo du, baina ez Larrazabalek bezain garbi hitz egingo. Marxista eta abertzalea, sustrai bereko adarrez adar ibili da (Herri Gaztedi, ETA, HB, Laia...), aspaldian enbor nagusiak ekarri duen sokarekin kritikoa. Gizarteko oihaletik kanpo, lasaitasuna bilatzen du, ikertzen jarraitzeko. Ez oihaletako errege bihurtzea. Eta ezkutuko lanarekin lortu du Europan nabarmentzen den ikerketa zentrua altxatzea.

ESTITXU EIZAGIRRE / IXIAR EIZAGIRRE

Argazkiak: Eli Gorostegi

Jesus Mari Larrazabal

Tarzan

60ko hamarkada erdialdean Herri Gaztedi sortu zen eta zu ere bertan ibili zinen. Zein ziren mugimendu horren klabeak?

Hasierako ardatza zen eliza katoliko tradizional eta hierarkikoak kalte egiten duela. Kalte egiten du sakonean. Kalte egiten dio gizakiari botatzen duen moralean, kalte egiten dio langile mugimenduari egoeraz sekula hitz erdirik esaten ez duelako eta dagoena justifikatzen duelako, eta aingeruei buruz sermoiak egiten dituelako eta ez bertan bizi diren pertsonen buruz...

Ardatz horren alde batera, pentsamendu sozial eta politiko bat zegoen. Abertzalea, eta iraultzailea. Langile mugimenduari aldeko apustua egiten genuen, marxismoari lotuta.

Pentsamendu soziala orekatzeko, ardatzaren beste aldean zegoen pertsonaren ikuspegia. Pertsonaren formazioa, pertsonak berak erabakitzen duena, pertsonaren konpromisoa.

Urola-Kostako arduradun zinen. Zein zen zure lana?

Gaztetxoak heztea. Talde lana zen heziketa. Herriko errealitatea aztertzen zen, eta zer egin genezakeen pentsatu. Norberaren burua ere lantzen genuen, burujabe izatea, ardurak hartzea, ekintzan sartzeta.... Bestalde, gaztetxoek bizitza sexualaz hitz egiteko ez zeukaten beste tokirik, eta han hitz egiten zuten. Gogoan dut taldean

geundela, neska batek nola bota zuen: "Zer gertatzen zaizue mutilei? Azken aldian ez dago zuekin dantzan egiterik. Zeren pixka bat ukitu orduko, dena sentitzen da gogorra! Jexux Mari, normala iruditzen al zaizu?" eta nik erantzun: "Bueno, bai..." eta berak: "A! Zeren mutil bat bota, beste batekin hasi dantzan, eta denekin gertatzen da berdin!"

Gaur egungo gazteen mugimendua nola ikusten duzu?

Zeharo aldatua dago. Herrietan, sozializatzeko moduak ere erabat aldatu dira. Orduan egiten zena guztiz ezinezkoa litzateke. Orduan herri giro bat zegoen, kaleko giroa, zineman sozializatzen zen jendea... Gaur beste forma bat hartu du horrek. Hirietan eta herri handietan tribuak sortzen dira, herri txikietan joera dago aldameneko herri handietara jotzeko... Gaur asmatu egin behar da jende gaztea normaltasunez eta natural hezteko bidea, eskolatik aparte. Bestela, atomizazio joera nagusitzen ari da.

«Gizartean zabaldu behar dena plazera da»

Beti pentsatu dut herrietan kalean libre ibiltzea oso inportantea dela, pertsonaren formazioarako. Kalean bestea ikusten duzu, eta ikusten duzu zeu bezalakoa. Gizarte on bat lortzeko, beharrezkoa da zeure burua ikustea besteengan. "Ui, hori ni bezalakoa da, nik bezalako gauzak esaten ditu, horrek ere dudak dauzka, nik bezala pentsatzen du, edo kontrara pentsatzen du baina nirekin hitz egiten du..." Hori ez da bakarrik eskolan landu beharrezkoa, klase barruko egoera formala delako, erregulatua. Kalekoa ez.

Herri Gaztedik nola hartu zuen parte Burgoseko Prozesuan?

Burgoseko prozesua Herri Gaztedirentzat izan zen test ikaragarri bat. Herri Gaztedik jokatu zuen papera herriaren mobilizazioan, lehen mailakoa izan zen. Geure indar guztiak mobilizatu genituen. 70eko abendua zer izan zen gehiago baloratuko da denborarekin. Oraindik ez da serio aztertu fenomeno hori. Eta klabea izan da Euskal Herriko historian. Herriak batasun indarra agertu zuen. Oso pelaje diferenteko jendea atera zen kalera. Eta Francok ezin zuen herria gelditu, Guardia Zibilak egurra eman arren. Batasun bero hori behar da, sentimendu pizgarri bihurtu zelako.

Gaur egun posible al litzateke horrelako zerbait?

Curriculuma

- JAIO: Zumaian, 1948an.
- BIZI: Donostian.
- IBILBIDEA:
 - Herri Gaztedi mugimenduan ibili zen 1967-1972 urte artean, Urola-Kostako arduradun.
 - Ingeniaritza ikasten aritu zen.
 - Parisen, Nanterreko Unibertsitatean Filosofia eta Ekonomia lizentziatu zen.
 - Laia taldearekin, Gipuzkoako diputatu izan zen 1979-1983 urte artean.
 - Bergarako UNED unibertsitateko sortzaileetakoa izan zen, eta 1976tik 1981era aritu zen bertan. Zuzendari ordea izan zen 1977-1979 urte artean.
 - EHUn ari da, 1981az geroztik.
 - Logika eta Zientzien Filosofiako departamentuko zuzendari izan zen, 1998tik 2001era.
 - ILCLI (Institute for Logic, Cognition, Language and Information) ikerketa institutuko sortzaile eta bultzatzailea.
 - 1992tik katedraduna.
 - Orain arte 10 doktorego tesi zuzendu ditu.

Momentu hura benetan kritikoa izan zen. Epai-tutakoak hiltzen bazituzten, gainean genituen. Eta momentu kritikoetan ez dago duda askorekin ibiltzerik.

Gaur esaten da momentu kritikoan gaudela, baina orain edozeri deitzen zaio une kritikoa. Nahiz politikariek esan momentu kritikoa dela, sozialki ez da horrela.

Hori da gertatu dena alderdien legearekin, eta Batasunaren ilegalizazioarekin. Telebistan entzuten genuen "une hau ikaragarria da", kalera atera, eta hondartzak beteta, Donostiako festetan inoiz baino giro hobea...

Gizartean gertatu daitekeen gauzarik okerrrena da, presioak eta kolpeak lokalizatuta egotea. Norbait atxilotu eta torturatu badute, arrazionalki gauzarik okerrrena da entzutea: "A, betikoak. Zerbaitegatik izango da". Zeharo erantzun irrazionala da hori. Esaldi horretan ez dago arrazoirik, hori da errealitatea estaltzeko formula hutsala. Gauzak gehiago okertuko balira, eta nahiz eta egun ere atxiloketa pila egiten den, atxiloketak ugarituko balira, eta kualitatiboki ere zabalduko balitz beste sektore batzuetara... Orduan, gizartea tentsioan jarriko litzateke. Gizarteak sentitu dezan modu zabal batean une kritikoan dagoela, toki diferentetako presioak sentitu behar ditu.

Estrategia bezala planteatu da gizartean tentsioa zabaltea.

HBren barruan egon zen ponentzia bat, "sufrimenduari sozializazioa" izenekoa. Etikoki ikaragarria iruditu zitzaidan, eta esan nion ponentzia defendatzen zuen bati: Konturatzen zarete zer den hori politikoki eta zer efektu dakartzan soziologikoki? Sufrimendua ez, gizartean zabaldu behar dena da atsegina. Zirkunstantzi gogorrenetan ere, pertsonak behar du plazera, irribarrea. Eta ez, bota kapa beltz ikaragarri bat, eta batzuk gaizki badaude, denak gaizkitu. Batzuk gero eta okerrago dardelako, denok gero eta okerrago. Hori da gizartea kiskaltzeko

eta ezerezero murrizteko biderik onena. Eta kontuz, behin gizartea horretara eramanda, hor ez dago ezer onik. Ez planteamendurik, ez independentziarik... Harritzen naizena da, ponentzietan eta txostenetan beti irabazten duela, itxura denez, gauza gogorrenak eta harrigarrienak idazten dituenak. Batekin eta bestearekin hitz egin, eta denek esaten dute gauzak beste era batera egin behar direla. Baina gero papera era horretan idatzita dator. Eta paper horren eragina, jatorria, beste nonbait dago.

lbarretxeren planaz zer diozu?

Uste dut liburuxka berde horretan hobekuntza ederrak egin daitezkeela, atariko titulutik hasita. Ahulezia handia dago, eta kontraesanak ere bai. Ohitu gara entzuten: "l@s ciudadan@ vasc@s...", eta Euskal Herriko hiritartasunik ez dago, kontzeptu politiko hori ezin da asmatu. Euskarazko bertsioan "herritar" jartzen du, baina hitz anbigua da, Euskal Herrian bizi bazara, euskal herritarra zara. Baina "hiritar" kontzeptua estatu bati dago lotuta. Nongo estatuari heltzen diogu guk "ciudadan@ vasc@" esateko? Beste gauza bat da estatu horrek egon behar lukeen edo ez. Baina errealtatean ez du existitzen. Estatu espainol eta frantsesak existitzen dira, eta beraz, herritar kontzeptua estatu horri lotuta dago. Jakina, estatu hori autonomietan antolatua badago, esan behar litzateke inolako karga ideologikorik gabe, errealtatea horixe delako, "ciudadan@s españoles-vasc@s" edo "ciudadan@s españoles-navarr@s". Baina "español" hitz hori ezin da disimulatu.

Liburuxka berdean oso interesgarria da aztertea atariko tituluan zer estatus ematen zaion "Ciudadan@s vasc@s" horri. Zeren esaten du: "l@s ciudadan@s vasc@s tienen sus derechos y

Erabaki profesionala

Parisen, Nanterreko unibertsitatean ikasi nuen Ekonomia matematikoa.

Promozioko lehenengo izan nintzen, eta 1976an bi aukera etorri zitzaizkidan. Bat, Parisko Banku Nazionalan, BNPn, lan egitea. Bestea, AEBetara joatea, Logikako tesia egitea. Bankuari erraz eman nion ezetza, banekien ez nuela hor lan egin nahi. Baina kosta zitzaidan besteari ezezkoa ematea. Oso baldintza onak ziren, eta banekien hara joanez gero ez nintzela itzuliko. Hango unibertsitatearen batean bukatu nuen. Ezezkoa esan nuen, garbi nuelako Euskal Herrira itzuli behar nuela. Militantzia, nire tokia hau delako eta ikasitakoa bertan egiteko. Jakina, hemen dauzkagun bitartekoekin. Hona etorri, eta zerotik hasi nintzen, logika ikasleak sortzen, ikasle horiek tesieta-ramaten, eta tesia atera ondoren irakasle bihurtzen... Oso gustura nago institutu honekin, Europan lehen mailakoa da, 30 zentrotarekin koordinatua. Erabaki sakon bezala sekula ez dut damu izan.

deberes que vienen de la constitución" baina ez du esaten: "constitución española". Hori trankila da. Kontzeptu politikoak erabili behar dira zuzen. Dagoena dago, eta nahi baduzu ez dagoena egotea, jarri egin behar duzu.

ETAk agirieta erabiltzen duen hizkuntza politikoa ere aztertzen duzu. Zer ondorio atera dituzu? Interesgarria da, nola momentu batzuetan hitz egiten duten independentziaz eta inork ez dakien zer esan nahi duen. Momentu gogorago batzuetan esaten da "estatu independentea" nahi dugu, baina su-etenen garaian estatutik ez zen aipatzen. Sozialismoaz hitz egiten da, baina sozialismoaren konkreziorik ez dago. Gaur egun ezin da pentsatu Euskal Herrian sozialismoa egin daitekeenik, Europako testuinguru geopolitikoan. Sozialismoa izango da, testuinguru geopolitikoak ahalbidetzen duenaren barruan. Nahi bada, aurreratuena.

Zinegotziak hiltzen hasi zirenean, agirieta esaten zen, "ETAk eraso egin zion (halako izena eta halako karguri), zeinaren ondorioz hila gertatu zen". Agiri batean eta bestean formula bera erabili zuten. Formula hau ezin da onartu. Esan ezazu, hil egin zenuela. Hori da euskaraz esateko modu zuzena. Hilketak bat da.

Formula bezala, eufemismo bat erabiltzen da. Eta ematen du efektu hori lortzeko, egin behar zenuena egin duzula. Nork esan dizu, bada, efektua lortu behar zenuenik? Efektua lortzearekin, ekintza autojustifikatzen da hizkuntzan. Eta hori oso grabea da. Esan behar lukete, halako hil dugu, eta arrazoiak hauek dira. Eta arrazoiak ikusi eta aztertuko genituzke. Gauzak arrazionaltasun mailan aurkeztea da eskatzen dena. Formula hori arrazoiaren kontrako karga ikaragarria da. Eta arrazoiak kentzen duzunean gizartetik, kontuz. Basakeria dator. Eta basakeria da indarra. Zenbat eta indar gehiago, zenbat eta ostia handiagoa, orduan eta lorpen handiagoa.

ETAren barruan 1970ean izan zen banaketarik gogorrena. Nola gogoratzen duzu?

Banaketa horretan ETA miliek hartu zuten bidearekin bat egin zuten langile frentekoek, eta baita kultura geunden apurrek ere. Beloken, 1974ko irailean, erabaki genuen bide hori autonomiarekin egitea eta ez nahastea bide politikoa eta militarra. Gero egin ez dena, baina garai hartan pentsatzen zen hori zela bidea.

Zatiketa horretan hiru foku zeuden: Bata, oso indartsua, ETA seigarrenarekin atera zena, eta poliki-poliki troskismoarekin lotu zena. Foku horrek behin eta berriz azpimarratu zuen mugimendu iraultzaile batek ezin duela inolako iraultzarik egin, lantokietan ez bada. Herri bat sozialki eta nazionalki batera askatzeko, indar askatzailea dagoen tokitik abiatuta egin behar da eta indar askatzailea lantokietan dago. Jen-

deak lan egiten du beste baten kontura, eta hor dago esplotazioaren oinarria. Txabi Etxebarrietak ere, lehenagotik garbi esaten zuen "lantokietara joan behar da, batez ere Bilboko ezkeraldera". Garai hartako Comisiones Obreras sindikatuan sartu behar zela ere esaten zuen, lantokietara iristeko. Iraultza molde horretan arreta jarritz, ETA seigarrenak hasieran ahuldu egin zuen perspektiba nazionala.

Bigarren fokua, txikia baino askoz gogorragoa zen. Marxismoko zelula gorriak ziren. Parisen zeuden zentratuak, eta zelula gorrien burua Mikel Azurmendi zen. Orain kargu bat dauka Madrilén, PPk emana. Orain ikaragarriak esaten ditu, baina ikaragarriak esaten zituen lehen ere, 70ean Parisen ateratzen zuen *Berriak* aldizkarian. Iraultza pertsonifikatua zirudien. Bere azterketak Espainiako Estatuari lotutakoak ziren, eta ikuspegi nazionala erabat galduta zeukan.

Hirugarren fokua geratu zen ETAn, gero ETA bosgarrena bezala jarraitu zuena. Oso jende gutxi ziren, eta ez hori bakarrik, ideologian eta politikan orientazio falta handia zuten. Eta influentzia nefastoak zituzten, Txilardegi-renak eta Juan Jose Etxaberenak. Bi horiek ez ziren egongo barruan, aldamenen baizik, bere afariak egingo zituzten Iparraldean, baina beti esanaz, "kontuz, gaur marxistak direnak, laster, denak espainolistak".

Sekula ez da konprenitu hau: arazo nazional bat badago, sekula gairitu ez dena, espresio politiko diferenteak hartu dituen. Gehiago esanda, arazorik ez balego espresio politiko asko existitu ere ez lirakeke egingo... Baina marko horren barruan gizarte bat dago, eta beste gizarte guztiek bizi dituzten arazoak ere baditu. Gizarte hori ez da aingeruen gizartea. Ez dakit zergatik beti pentsatu duten maila sozialean egiten den azterketak, marko guztia botako duela.

Pixkanaka banaketa garaiko suak asko makaldu dira. Orain kolaborazio handiagoko dago sektore eta jende diferentearen artean, errespetu gehiago ere bai, tentsioak ez dira hain handiak... Kanpoko tentsioa baino askoz gogorragoa baita barrukoa. Okerrenak izan dira beti gauzak nahasten ibili diren horiek, kontu zikinak haizatzen aritu direnak.

1978an, zu ere HB sortu zen bileran zinen. Gero Laia taldea atera egin zen HBtik.

Nik ikusi dudana da, HBk batasuna bilatu beharrean beti eragin duela etengabeko zatiketa. Eta batasunaren aldeko esfortzuak egiteak esan nahi du, zuk nahi duzuna, eta desio duzuna, eta pentsatzen duzuna "hori horrela da", besteak ez duela horrela pentsatzen. Baina adostasuna bilatzen duzula.

Nire iritziz, zatiketa etengabe horien eran-

Matematiken garrantzia

Nik uste ona dela burua edukitzea, matematikatzeko joerarekin. Azken 25 urteotan zerbait galdu bada, horixe da. Eta ez naiz buru karratuez ari. Jendeak esaten du: "oraingo umeek ez dakite kalkulatu. Esaten diezu 80 zati 5 eta ez dakite erantzuten". Hori ez da arazo larria.

Kalkulatzen makinak daude, eta lasai, denborarekin ikasten da zatiketak egiten, bizi-zan zatiketa asko egiten baitira, biderketak baino gehiago. Kalkulua baino askoz gehiago da matematika. Eskemak egiteko gaitasunaz ari naiz. Orain modan dago esatea "errealitate osoa da konplexua". Baina errealitatea beti izan da oso konplexua! Kontua da errealitate hori biltzea eskema batzuetara eta forma batzuetara, jakinda eskema horiek ez dutela sekula agortuko errealitatea, baina eskema horiek behar ditugula errealitateari eusteko. Galdu dena da formalizatzen ikuspegi hori, eta ez kalkulatzeko gaitasuna.

tzukizuna dago, oinarri-oinarrian, ETaren barruan.

Nik esan nuen, eta ez zuten kontuan hartu nahi izan, ETA militarra politizatzen ari zela, militar-politiko bihurtzen ari zela eta ez politikoa-militarra. Ez duela horrela izan behar esan izan dut behin eta berriro. Sartzen dira, esku hartzen dute, kultur mugimenduetan, sektore sozial zabaletan, sindikatuetan... Esku hartzea da integratu, aldamenen eduki, kontsignak pasa, "hau egin behar da, halako hori ez zaigu batere gustatu" esatea... Ez zaizula gustatu, eta zer? Eta konfiantzazko jendea edukitzea toki denetan. Halako sare triste bat egin nahi izan da, eta hori 74ko ikuspegiarekin kontraesan dago.

Laiarekin iskanbila galantak izan zituzten, eta atera ginen HBtik. Gero HASI-rekin ere ikaragarriak izan dituzte, HASI desegin arte. Gero izan dituzte Iñaki Esnaolaren taldearekin, gero Patxi Zabaletarekin, aurretik Zutik-ekin... Bihar edo etzi izango dituzte ez dakit zeinekin. Hori ez da bidea. Gizartea horrela zuzendu daitekeenaren pentsamoldea zeharo faltsua da. Ez naiz ari esaten politikoki kaltegarri den, baizik, pentsamendu bezala faltsua dela. Ezin da gizarte osoa zeure lerroetan mugiarazi. Gizartearen dinamika ez da inola ere hori. Horretaz ez bazara konturatzen, eta ez baduzu serio hartzen, betatuko dituzu komunikabideak, zaintza jarri ETBkoiei, aten-

tzioa deitu kazetariei... baina alferrikakoa da. Hitz egiten da ETA-ren estrategia faltaz, eta ikaragarria dela egiten dutena, eta nahi den gutzia. Baina oinarrian dagoena da, errealitatea ez dutela pentsatzen. Errealitatea nola desio duten baizik. Eta ezin da esan errealitatea hala denik, ez bada hala. Esan daiteke nahi nukeela halakoa izatea, baina ez esan hala denik, ez da-eta.

HBren joera, batzekoa beharrean zatzekoa dela azaldu duzu. Baina zaitzen joan diren taldeek, ez dute lortu ezker abertzalearen barruan indar nagusi bihurtzea.

Hala da. Nik uste, azalpen pare bat badaudela. Bat, barruan geratzen dena geratzen da ETArekin guardasolaren anparoa. Ematen du, zatitua geratzen den taldeak ezin duela gizartearen ETArekin eragiteko gaitasuna lortu. Eta bestaldetik, esanak esan, politikan harremanak indar harremanak dira. EAJk zer interes du zatitutako talde batekin hitz egiteko? Baina bai EAJk eta baita Mayor Orejak ere, ETArekin hitz egiteko interesa dute. Hau da filosofia politikoak erakusten digun gauzarik garrantzitsuenetakoa: sistema demokratikoan arrazoia inportantea da, baina indarra inportanteagoa. Zeren arrazoia, eraman behar da indarrarekin: botoen indarrarekin, manifestazio herrikoien indarrarekin...

Gainera, zatituak beti dira gutxiengoak, ze gehiengoak balira, ez litzake zatiketa izango, aldaketa baizik. Zatiketaren bidez ez da lortzen gehiengoak, lortzen den bakarra da islatzea "agoantatu da, baina ez dago biderik barruan, eta kanpotik egin beharko dugu".

Politikaren eta herritarren arteko harremanak nolakoa behar du?

Errepresentazioa da arazoa politikan. Ordezkariek aukeratzen dira, eta errepresentazio horrek irauten du denboran, inolako kontrolrik gabe. Botoa ematen diezu urte batean, eta egiten dutena egiten dutela ere, ezin zaie atzera botoa kendu.

Kalifornian bizi nintzenez, gauzarik normalena zen, hauteskundeak zeuden herrian, aprobeztatzuz, beste hauteskontzi batzuk jartzea erabakitzeke herri mailan garrantzitsuak ziren beste gauza askorekin zer egin. Hemen, botoa

Bertsoa

DOINUA:
ESPAINIAN BEHERA

"Kalean ibiltzea
ez da segurua",
horrelakoez bete
digute burua.
Horregatik ote da
gure helburua?
Ez dakit baina hori
da gure mundua,
bakoitzak behar baitu
bere ingurua.

Aitor Mendiluze

ematen duzu, eta ixo. Zergatik dago beldurra herrian gauza garrantzitsuez etzabaidatzeko eta iritzia emateko, esaterako, Abiadura Handiko Trenaren inguruan? Eman arrazoi teknikoak eta ekologikoak jendeari. Eta utzi aukeratzen.

Hori etorriko da Euskal Herrira, Europako goiko herrietatik. Bruselan, gizarte zientzietako proiektu nagusia da, herritarren partehartze aktibo eta etengabea lortzea gobernuan. Hori biltzen duen termino berri bat sortu da, "governantzia" izenekoak. Jendeak zergak urtero ordaintzen ditu, eta zergen truke ez da nahikoa lau urtean behin botoa ematea. Zergekin, gauzak ez dira lau urtean behin bakarrik egiten,

urtero baizik. Zerga ordaintzen duenak esan egin nahi du, zuzenean zer egitea nahi duen diru horrekin. Proiektu garrantzitsuak ez zeudelako banan bana jarriak programan, bozkatzerako orduan. Bruselan ideia hauek ateratzen ari dira behin eta berriz, eta horiekiko uzkurrenetakoa da Espainia.

Neoliberalismoaren etsai zara. Noraino dago sartuta neoliberalismoa euskal gizartearen?

Neoliberalismoa izurri bat da. Kalte ikaraga-

ARRIGORRI ITSAS PENTSIOA

zerbitzuak

- Biko logelak bainugelarekin
- Garbilekua
- Jaietxea
- Kafetegia
- Egongela
- Jolas aretoa
- Irakurgela
- Delicatessen motako denda

www.arrigorri.net

Arrigorri Itsas Pentsioa leku paregabean dago, hondartzaren gain-gainean, bertara sarbide zuzena duela. Talaia baten gisa, itsasoa aurrean eta Ondarroako portua zein Saturrarango hondartza ezker-eskuin. Barnealdera so eginez, Lea-Artibaiko mendixka, erreka, baso eta herriak

946 134 045
605 711 684

zenbat gara elkarte

ondarro

EUSKARAZ DEKLARATZEN.

"Erregeari harrera egin eta handik denbora batera, Audientzia Nazionaletik deitu zidaten deklaratzera. Argazkian, besteekin batera, nire burua zirkulu gorritz markatua zuten, baina Luis Nuñez gisa identifikatua. Castellsi esan nion, aurpegia ez neukala inori erregalatzeko, eta zerbait egiten dudanean, ondo egina dagoela pentsatuta gainera, ondorioen kargu egiten naizela. Kanten moralarekin bat nator horretan.

Joan naiz Fernando Salas abokatuarekin Madrilera, eta epaileak galdetu, erdaraz, ea nik delitua egin nuen... Nik, euskaraz erantzun. Berriro galdera errepikatu, eta nik berriro erantzuna euskaraz. Salas abokatu nerbioak jota zegoen. Azkenean, epaileak akta hartzen ari zenari agindu zion: 'Ponga que se ha presentado y que no ha declarado!'. Irteeran, epaileak abokatuari galdetu zion, kuriositatez: '¿En qué idioma se entiende con su cliente?' eta abokatuak erantzun: 'Las relaciones abogado-cliente tienen su marco de privacidad'. Ez ninduten epaiketara deitu!"

rriak egiten ditu. Ez bakarrik Afrikarrei edo Hego Amerikako ez dakit nori. Europako jendea ere bai. Neoliberalak agintzen dute, batzutan neoliberal bezala, eta bestetan, okerrago, neoliberal ez diren alderdietan. Euskal Herrian ere bai. Komisio Trilateralean daude euskaldun ezagunak. Eta Komisio trilateral sortu zen Japonia, Mendebaldeko Europa, AEB eta Kanadaren interesak munduan zaintzeko, doktrinaren eta eraginaren esparruan.

Euskal Herrian inork gutxik hitz egin nahi du horretaz. Eta jende horrek, euskaltzalea izanda ere, ardura handia du trilateralean bada-go! Euskararen alde egoteak ez du santifikatzen inor.

Ba al dago alternatibarik?

Neoliberalak nahi ez dutena egitea da bide bat. Neoliberalak ez badituzte sindikatuak nahi? Egon daitezela! Ez dute foro alternatiborik nahi? Egon daitezela! Munduko Bankuaren kontra ateratzen diren indar filosofikoak txikitu nahi dituztela? Ba egon daitezela!

Ez dute nahi estatuaren interbentzionik? Estatuaren interbentzioa bultzatzen. Politika sozia-

"1981eko otsailaren Sean, Gernikako juntetxean, Espainiako erregeari egindako harrera. Juan Carlos diskurtsoa botatzen ari zela, besoa altxatuta Eusko gudarriak kantatu genion. Berrozin 'hezten' zituzten pertsonarik basatienak gerora polizia izango zirenak. Gurekin praktikatu zuten. A zer egurra eman ziguten!"

lekin, berdin. Politika horizontala egin behar da: zabaldu komunikabideak, bideoetara historikoak, internet, bitartekorik ez daukanak iris-teko moduan. Hori sozial demokrazia da? Ez dakit, baina dakidana da liberalismoak ez duela hori nahi. Liberalismoak nahi duena da, bakoitzak ahal duena egitea. Askatasuna deitzen zaio gero horri.

Gizarte gehienetan eta garai historikoetan beti egoten da kolisioa oinarritzko balioen artean, esaterako, askatasuna, berdintasuna, justizia... Liberalek esaten dute askatasuna dagoela denaren gainetik. Nik beti pentsatut, justizia dagoela askatasunaren gainetik.

Komunikabideek eragindakoarekin kritiko zara.

Gaur egun, gizartean norbait izateko, ikus-entzunezko komunikabideetan agertu behar duzu. Munduan presentzia izatea da komunikazioaren munduan presentzia izatea. Bada jendea toki guztietan azaltzeko irrika osoz dabilena. Komunikabideek behar dute informazio iturri permanente bat. Komunikabideen esentzia hori da, eta muntatzen dira ikuskizun asko hori elikatzeke. Hori oso ondo ulertzen dut. Arazoa da, tartean dauden pertsonen nola-ko psikologia hartuko duten.

Ulertzen dut abeslarien kasuan, edo ikuskizunaren munduan bizi denaren kasuan, hori delako negozioaren oinarria. Baina ikuskizun bihurtu da ia guztia. Irudipena dut, Euskal Herrian ikuskizun gehiegi dagoena. Politika ikuskizun bihurtu da, kultura mundua ere bai, bertsolaritzarekin ere badi-tut nire zalantzak, ikerketa mundua ere bai... eta ikertzeko zer behar da? Denbora asko, lasaitasun ikaragarria, burua, lantaldea, programa bat, pazientzia eta distantzia. Eta distantzia ez da lortzen zurrumbilo horretan egonda.

Zer diozu zabaldu den jakinduriaz?

Jasangaitza zait jakintsu ofizialaren figura. Gizarteak egiten du, baina norberak ere bilatzen du figura hori gizartean. Jakintsu ofizialak dakiena daki, baina ez dakiena ere uste du badakiela. Eta kito, ez dago zer eginik.

Jakintsu ofizialaren figuraren antipodetan, badago Euskal Herrian antifigura bat. Herri txikietatik, baserri girotik datorrena. Batek esaten badu, "beno, nik honetaz zertxobait badakit..." kontuz, horrela hasten denarekin. Seguru asko, esaten duena baino askoz gehiago daki, eta ez dakienaz ez du hitz egin nahi. Hori ikusi dut oso ondo islatua adin bateko bertsolarien kasuan. Estutzen zaienean, orduan botatzen dute indarrarekin buelta eman ezineko arrazoia. Niretzat antifigura hau mila aldiz da interesgarriagoa, produktiboagoa eta gizartearen barruko dinamikarako efektiboagoa ere bai. ■

PROBLEM

Mikel Aramendi

ANALISTA POLITIKOA

Irlanda eta geu 2004an

Ez dakit astroen jirabirek gizakiongan eraginik badutela sinesten dutenek, nik ezagutzen edo aintzakotzat hartzen ez dudan klaberaren bat edukiko duten, baina hasi berria dugun urte honetarako kezka, eta ez txikia, eragiten dit "betidanik" (data ipintzen ez hastearren) Euskal Herriak Irlandarekin duen kidetasun politiko asimetriko horrek. Baldin eta azken hamarkadan paralelismoa baino gehiago oposizioa izan denak jarraitu eta han gain-behera dena hemen bizkorraldia izaten ez bada. Ez da esperagarriena, hala ere.

Hamar urte bete ditu jada Reynolds eta Majorrek Downing Streeten sinatu zuten agiri politikoak, eta abuztuan beteko ditu beste horrenbeste IRaren 1994ko su-etenak. Ezin esango dugu, haatik, haien ondoriozkoa den Ostiral Santuko hitzarmena sasoirik one-nean aurkitzen denik, hiltzorian baizik. 2003ko azaroaren 26ko hauteskundeek ez dute prozesuaren krisi kronikoa konpondu; alderantziz, areagotu egin dute. Paisleyren UDP da orain arbitro nagusia, partida bere horretan blokeatzeko eskumena duena. Eta, orain arte erabakigarria izan den Blairren borondate politikoa, eze-rezean geratzen ari da prozesuaren korapiloak eta laboristen bestelako endredoak direla medio: hala nola Londresen kalkuluetan, seguruenik, argi dagoelako aterabide politikoa zapuzten bada ere IRari ez zaiola borroka armatura itzultzeko aukerarik geratzen, berehalakoan behintzat.

Beude Ipar Irlandako arazoak ipar irlandarrentzat, eta haiekin zerikusi zuzena dutenentzat. Beroiek geurean izan dezaketen eraginak kezkatzen nauela nioen. Gogoeta konplikatu eta ñabarduratsuak baino mezu bakan eta errepikatuak askoz nahiago dituen herri honetan, auzi horri buruzko irakurketa gehienak nork bere "betiko" diskurtsoa berresteko ildoan kokatuko direla igartzeko ez da azitia izan behar. Horrela, batzuentzat, hango eta hemengo gizarte eta egoera politikoen arte-

AMAI A SAGASTI

ko ezberdintasunak azpimarratzeko abagune aproposa izango da (edota alderantziz, ez/berdintasunen joko honetan argudioen pendulua mutur batetik bestera joaten ikusi baitugu behin baino gehiagotan); beste batzuentzat, armen baliabideari unilateralki edota bermerik gabe bazter emateak erakar ditzakeen ondorio politikoen agerkari izan daiteke.

Zorrotzagoak izaten saiatzeak mesede egingo liguke, agian. Ipar Irlanda, Palestina eta Euskal Herriko arazo politikoei elkarren artean dituzten ezberdintasun ikusgarrien artean, ez da txikiena haietako bakoitza politikoki konpondu ahal izateko partaide direnek duten borondate politikoa arras ezberdina, bakoitzarentzat arazo den eta ez denaren definiziotik bertatik eratoritzen dena, gehienetan. Euskal Herrian, adibidez, Madrilek arazoa "terrorismoan" kokatuzetik "nazionalismoan" ikustera pasatzeak erakarri duen blokeoan ataskaturik aurkitzen gara, Londres, Dublin eta sei konderrietako errepublikarrek Ipar Irlandan lortu zuten definizio bateratua eta gaurdaino izan duten borondate politikoa amestuz. Han, ordea, beste bide batetik, komunitate unionistaren ezkortasun interesatu bezain demokratikoaz, blokeo egoera berorretara hel daitezke orain.

Borroka armatua, bestela eskura ezinak ziren xede politikoak lortzeko "abrelatasa" izan zitekeeneko garaia, izatekotan, bloketan banatutako munduaren amaierarekin bukatu zirela egitate historiko kontingente bezain distiratsua da egun. Are gehiago: xede horiek tresna demokratikoen bitartez lor daitezkeenak direnean, gehitu ordez gutxitu egiten du eraginkortasuna, bi bideen konbergentziak, II Mundu Gerraren ondorengo lehen aldian gerta zitekeenaren alderantziz. Baina horrek ez du esan nahi orain demokrazia, berez eta ezinbestez, era guztietako arazo politikoak "ireki" ditzakeen

"abrelatasa" bilakatu zaigunik.

Demokraziak ere blokeoak sorraraz ditzake. ■

«

Euskal Herrian, adibidez,
Madrilek arazoa "terrorismoan"
kokatuzetik "nazionalismoan" ikustera
pasatzeak erakarri duen blokeoan
ataskaturik aurkitzen gara,
Londres, Dublin eta
sei konderrietako errepublikarrek
Ipar Irlandan lortu zuten definizio
bateratua eta gaurdaino izan duten
borondate politikoa amestuz.
Han, ordea, beste bide batetik,
komunitate unionistaren ezkortasun
interesatu bezain demokratikoaz,
blokeo egoera berorretara
hel daitezke orain

»

Alberto Irazu

KAZETARIA

Gure pelikula

1 963an, Alexander Mackendrick zine zuzendari eskoziarra bat etorri zen elkarrizketa egiten ari zitzaion kazetariarekin. "Bai, arrazoi duzu –esan zion kazetariari–, zenbait gai izugarri jorratzeko komedia da aukera bakarra". Mackendrick eta aipatu morroia izenburu kilometrikoa duen film batez ari ziren: *Dr. Strangelove, or: How I learned to stop worrying and love the bomb* (Stanley Kubrick, 1963).

Espainiako zinemetan –baita Hego Euskal Herrian ere, beraz–, izenburua aldatuta estreinatu zen Kubricken filma. *¿Telefono rojo? Volamos hacia Moscu* laburragoaz bataiatu zuten, itzulinguruka erabat saihestuta, ikusleak Gerra Hotzari buruzko satira zela jakin zezan.

Kubako krisiaren ondoren egindako film hartan, Kubrickek barruan sentitzen zuen izua azaldu zigun. Hala, filmeko pertsonaiak muturreraino satirizatuta, galdera potoloa planteatu zuen: bonba nuklearra artaburu eta mozkorren esku ote dago? Ez da posible, ezin liteke!

Kubrickek satiraren begi umoretsuaz begiratu zion gai izugarri horri, seguru asko, Mackendrickekin ados, zentzugabekeria hura salatzeke modu bakarra iruditzen zitzaiolako. Drama adierazteko, komediaren forma arina aukeratu zuen.

Hala ere, Kubrickek ikuspuntu hura hartzea ahalbidetzen zion abantaila bat zuen. Hiroshima eta Nagasakiko biztanleek ez bezala, berak ez zuen holokausto nuklearrik bizi izan. Probatu ez duenaren distantziak halako arintasuna ematen zion. Seguru asko, japoniarrek ez zuten barre egingo bonbaren gainean trostan ari den cowboyaren eszena ospetsuarekin.

Tankera horretako komedia politiko asko dago zinemaren historian. Besteak beste, gaiarekiko distantziak egiten ditu era bateko edo besteko. Gaurkotasunezko film bat aipatzearren, oraindik ere Hego Euskal Herriko zenbait aretotan ikus litekeen *Good bye, Lenin!* (Wolfgang Becker, 2002) adibide ona da.

Elkarrengandik oso urrun –kilometroterra– egon arren, Kubricken eta Beckerren filmeek elkar ukitzen dute. Bietan Gerra Hotzaren garaia dakusago, baina hori baino

AMAYA SAGASTI

estuagoa da lotura: bietan umorea aukeratzeko da plater latza nolabait irensgarri egiteko.

Aipatu *Good bye, Lenin!* horretan, 1989an Berlingo Harresia behera bota zuteneko garaia gogorarazten du Beckerrek. Egun haietan, urte luzez elkarrengandik bananduta egon ondoren, Mendebaleko eta Ekialdeko alemaniarrek berriz ere elkar besarkatu eta txanpaina barra-barra edan zuten. Baina txanpona ez zen alde bakarrekoa izan, harresi hura botatzeak beste aurpegia ere izan zuen-eta: utopia komunistaren porrota, kapitalismoaren gailentze erabatekoa. Egun hartan jende askoren ametsa behera erori zen.

Wolfgang Becker askoz gertuago dago gertakariez Kubrick baino. Horrexegatik, *Good bye, Lenin!*ek komedia eta drama neurri berean nahasten ditu.

Egia da komedia dela zenbait gai izugarri buruz aritzeko modu zorrotzena, baina batzuetan, amigo... ezin liteke. Eta ez komediarako osagaiak falta direlako, azpiko sufrimendua gehiegizkoa delako baizik

ETA GUK ZER?

Alexander Mackendricken planteamendua oso polita da, baina beti ez da posible. Egia da komedia dela zenbait gai izugarri buruz aritzeko modu zorrotzena, baina batzuetan, amigo... ezin liteke. Eta ez komediarako osagaiak falta direlako, azpiko sufrimendua gehiegizkoa delako baizik.

Euskal Herrian bizi den drama esaterako. Nola kontatu behar dugu pelikula hau? Bistan denez, pertsonaia politiko grotesko asko dago komedia aise gaindituko lukeen fartsan protagonista izateko. Baina azpiko drama ikaragarriegia da apar horietarako. Zein genero dagokio, oraingoan bezala, aukerak behin eta berriz alferrik galtzen dituen jende saldoari? ■

LUPAREN
Arantxa Iturbide

IDAZLEA

Kutsidazu bidea

Erabat galduta nago-eta. Bidegurutzean. Bide bati jarraituz gero antzokiak beteta topatuko ditut; jendeaz gainezka. Barrez lehertuko naizela ziurtatu didate. Antzoki batera inoiz sartu ez direnak ere ilaran zain jartzen direla zintzo-zintzo, ondoren hartuko duten gozatuak hainbeste sakrifizio mereziko duelakoan. Eta merezi duela sinetsita irteten direla, gainera. Antzerkia hain gauza graziosoa zenik ez zitzaizela inoiz burutik pasako esanez. Pareko bideari jarrai-

DANI BLANCO

hala ere, ez da bi bide horietatik zein aukeratu erabaki ezinik nagoelako. Uneak eta tenpleak izaten dira. Eta uste dut erraz asmatuko nukeela nora jo: gorputzak aginduz gero batera, buruak aginduz gero, bestera. Eta uste dut biek merezi dituztela mimoak eta biak direla zaindu beharrekoak. Eta uste dut batek ez diola besteari kalterik egiten, ez bada behintzat bat bestearen gainetik gailentzen hoberik ez dagoela sinetsita, eta ez badu bata bestea gutxiesten, bakoitzak bere argumentu gutxiestzaileekin.

Ez. Bidea erakusteko eskatu badizut izan da jakin nahi nukeelako ez ote legokeen bidezidorrak bietatik bakarra aukeratu beharrean erdibide bat egiteko. Alegia, zerbait, ahoz aho bolo-boloka ibiliko dena, adituek ontzat emango dutena, ikuslea gustura utziko duena, barrea helburu duena, eta ahalegin estetiko eta intelektuala bere baitan dituen. Eta ahal bada, zerbait arriskatzen duena.

Begira. Ni kokoteraino nago. Komunikabide batean aritzen bainaiz, badakizu. Eta komunikabide batean aritzeak asko erakusten du. Batez ere erakusten du ezinezkoa dela hartzailearen gogoia asetzea, bere gustuak asmatzea, zure ilusioak betetzea eta denak kontentu geratzea. Konforme. Azkeneko hori ez da izango akaso helburu nagusia, baina norbera satisfetxo geratzea ere ez

Komunikabide batean aritzeak erakusten du oso zaila dela

ematen duenak eman nahi

duena eta hartzen duenak hartu nahi duena bat eta bera

izatea, mutur-banatan egoten direlako. Pixka bat, aurreko

bidegurutzea bezala. Eta erakusten du, azkenik, batzuk

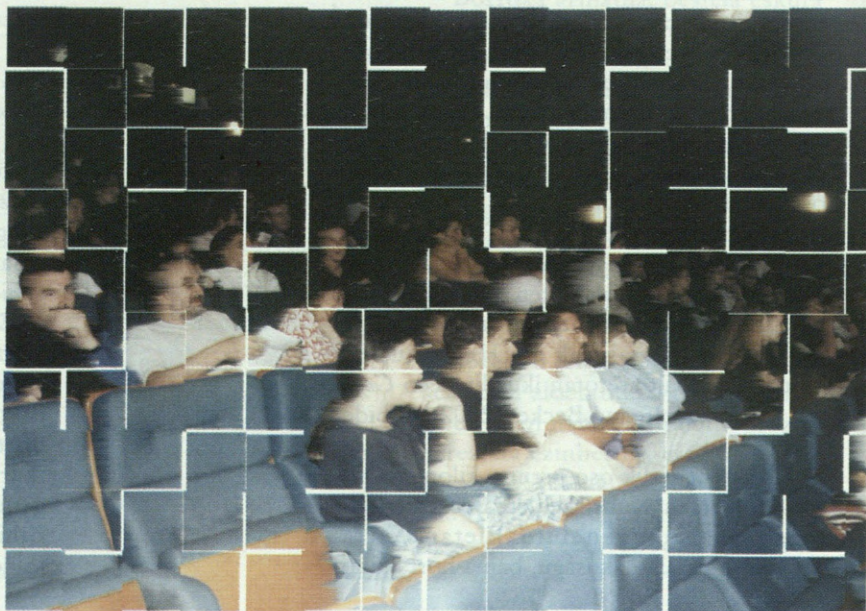
apustu garbia egiten dutela hartzen duenak hartu nahi

duenaren alde, eman nahi dutena zeharo ahaztuta. Beti

ere, zenbat eta gehiago, hoberen alde

tuz gero, berriz, artea topatuko dudala esan didate. Benetakoa. Begi eta belarriak baino gehiago arima aberastuko didan artea. Pertsonago bihurtuko nauena. Zer pentsa utziko naue-na. Ez dudala arazorik izango sartzeko ere abisatu didate. Ez dakitelako atarian jende ilara bat zer den. Ikusleak tantaka joaten direlako. Eta hori, aditu guztiak behingoagatik bat etorri diren arren, merezi duela esateko orduan. Isilik irteten omen da, orde, jendea. Barruan pasatako ordubetea denbora galduta edo denbora irabazia ote den erabaki ezinik bezala.

Bidea erakusteko eskatu badizut,

da oso helburu anbizioa (une zorionsuenak berak ematen baditu ere, lanbide honetan urte batzuk eginez gero satisfetxo gehiegi ezagutzen da bazterretan). Komunikabide baten aritzeak erakusten du, azken batean, arrakasta kopurutan neurtzen dela. Zenbat eta entzule gehiago, hobe. Zenbat eta ikusle gehiago, hobe. Ez. Komunikabide batean aritu arren badakigu zenbat eta entzule gehiago, hobe horrek ez duela esan nahi hobeto ari zarenik, ez zuk egiten duzuna beste batzuek egiten dutena baino hobe denik. Ez du horrekin zerikusirik. Esan nahi du komunikabidea gidatzen duen enpresak etekin hobeak izango dituela. Eta horrek ondorio-soka luzea dakar. Eta komunikabide batean aritzeak erakusten du "ikus-entzuleari zer eman behar zaio? Nahi duena?" eguneroko galdera bihurtzen dela, eta erantzun posible asko eta denak oso zilegi izan arren, ikus-entzuleak nahi duena ikusten eta entzuten duela, eta normalean edozein erataria neurtuta ere ez onena. Eta erakusten du oso zaila dela ematen duenak eman nahi duena eta hartzen duenak hartu nahi duena bat eta bera izatea, mutur-banatan egoten direlako. Pixka bat, aurreko bidegurutzera bezala. Eta erakusten du, azkenik, batzuk apustu garbia egiten dutela hartzen duenak hartu nahi duenaren alde, eman nahi dutena zeharo ahaztuta. Beti ere, zenbat eta gehiago, hoberen alde.

Horregatik ba. Ea ba ikus-entzuleak behar dituzten beste ikuskizunetan erantzunik topatu ote duzuen. Horregatik eskatu dizut bidea erakusteko. Baina irudipena daukat ez zaudela zu ere oso talante onean erantzuteko. Eta gutxiago komunikabideena aipatu dizudan honetan (hau komeriala).

Beste irtenbidea zen antzerkikoei galdetu beharrean literatura mundukoei galdetzea. Horiek ere irakurle bila ibili behar izaten dute. Irakurlea da beraien ikus-entzulea, agrabante batekin: irakurleak joan egin behar izaten du irakurtzekoaren bila. Ahalegina eskatzen dio horrek. Apropos horretara jartzea. Antzerkikoaren antza badu horretan. Baina hor ere urak nahasi xamar datoz azkenaldi honetan. Eta bide banatako erantzunekin egingo nuke topo. Argigarriak ezer ez.

Igual hobe erantzunik ez jasotzea. Ze, basta zuk erantzun bat ematea, eskuak airean bat baino gehiago eskandalizatzeko. Antzerkikira inoiz joaten ez direnak, gehienak. Edo liburu batekin gozatzea zer den ez dakitenak. Beraientzat kalte. Nik bidezidorraren bila jarraituko dut. Atertzen duenean, beti ere. Ez dira gozoak egongo-eta bide-bazterrak azkenaldian botatakoarekin. ■

TXANDAN
Karmelo Landa

Postindustrialak gu?

Gizarte postindustrialaren diskurtsoa hedatzen ari da azkenaldian, eta sarritan esaten zaigu Bilbo eta Ezkerraldea direla Bizkaian, aldaketa horren adierazgarri bikainak; hortik, gero, beste hainbat ondorio atera nahi izaten da, Guggenheim, Euskalduna eta gainontzeko ikono posmodernoen agerira, euskal hiritarra balizko garai hipermodernoen moduetara mukurarazi nahian edo.

Diskurtso ideologizatua eta intentzionatua da hori, ordea, azken hogeita bost urteotan burutu den birmoldaketaren ondoren ere, estatu osoko industria dentsitate handiena bertokoa da; euskaldunon barne-produktu gordinaren ehuneko berrogei baino gehiago industriak sortua da egun. Birmoldaketak industri lanpostuen laurdena galtzea ekarri zuen, baina produktibitateak estatuko batz bestea baino azkarrago egin du gora.

Gure gizartearen oraingo argazkia industrialak da hein handi batean, eta ezinbestez, azken mendeetan sendo erroturikoa baita euskal industria; bestelako kontuak dira oihak industrial aberats horren berrikuntza eta gaurkotzea modu egokian burutzeko behar diren baliabideak eskura ditugun; eta hor sartzen gara bete-betean hain gaurkoak diren eztabaidetan: egoitzen deskokapena, ardatz atlantiarra eta komunikazio eta garraio-azpiegituren diseinua eta abar. Diskurtso itxuroso askoren azpian dauden pisuzko arrazoiak. Altxairua bezain astun eta sendoak. ■

HIRUKO TXIKIAN
Joxe Mari Ostolaza

Hogei urte

Joan dira PSOEk Espainiako Estatuko agintean zegoela sortutako GALEk Peru eta Stein asasinatu zituenetik. Beste garaia ziren nonbait, kale erdian tirokatuz garbitu eta biktimarik sortzen ez zituzten erailtearen haiek. Agintea nandrolona, PSOE banda azkarki harrotua zebilen sarraskitik sarraskira sosa ihar. Gogoan dut. Ezin dut ahaztu. Lagunak omendu nahi Hendaiako Beltzenian eta Santiago zubian geldiarazi zuten sonoa eta pianoa zekarren kamioneta IATA kaiera ofiziala eta guzti, egun bat bai eta hurrena ere bai mugan poliziek ezartzen zuten "operación filtro" haietan. Jende asko utzi zuten bertan plantatua. Ibardinetik barrena berandu etorritako dezente bazegoen. Mina, amorrua, ezina. Gorrotoa. Arnasestukako malkoak. Polizia buruak oska ez genuela kantatuko, ez genituela lagunak omenduko, musikak eta gainerakoak alferrik genituela eta etorritako bide beretik abiatzeko. Bi aldetako poliziak bat zaunkari. Hendaiako Herriko Etxearen izenean bertako zinegotzi batek lortu zuen bere ardurapean muga igaro eta ekitaldia burutu ahal izana. Orain, otsailaren zortzian, Pausuan gogoratu nahi ditugu Hendaiako gazteek antolatu omenaldian, aro berriek Stein eta Peru ahanzturaren erresumako biztanle bilaka ez ditzaten. ■

berria

Oroimenak badu bere prezioa

Luis Miguel Escudero

“Torquemadak ez du pizgailurik. Orain ez du libururik erretzen plaza erdian. Ez ditu bidea galduta dabilzan egileak exekutatzen, baina hegalek moztan dizkie erdi ezkutuan. Hobe da horrela; modernoagoa, samurragoa. Liburuari ez ikusiarena egiten zaio, eta aurrera. Kontua da bidea galdutako irakurleari buruan mezurik ez erretzea. Azken inkisidoreek oroimen historikoa dute jomuga. Altaffaylla argitaletxe-koek salatu berri dute: Nafarroako Gobernuaren liburutegi publikoen sareak ez omen du haien liburu berri eta osatuaren ale bakar bat ere erosi. Lanak *Nafarroa, 1936; itxaropenetik izura* izena du.

Liburu itxia zain dagoen laguna da. Miguel Sanzen Kultura arduradunek ez dute Tafallako argitaletxea euren bidaide izatea nahi. Argitalpen berri horretan 3.000 errepublikano nafar oroitarazi nahi dituzte, kamino bazterre-

tan balaz josi zituzten 3.000 nafar. Esan liteke ia behin betiko lana dela liburu hori, zuzendua eta osatua izan baita; beste 80 fusilatu aipatzen dituzte, eta argazkiek nahiz leku-kotzek argi azaltzen dute herriz herri antzinako lur horretan izan zen zapalkuntza frankista. Nahitaezko lana aipatzen ari garen hau oroimenaren liburutegirako (...)”.

Geu Gasteiz

Isan Zaldúa

“Literaturak literatura izan behar du, ez besterik: absurdua da beste genero horiekin (telebista, bideo-jokoak, zinema...) konpetitu nahi izatea. Literaturak eskaini beharko lukeena da, hain zuzen ere, soilik literaturaren bitartez konta, adieraz daitekeena. Roberto Bolañok esaten zuen bezala, mesfidantzaz hartu beharko genituzke filma edo telesail aise bihurtzen diren literatur produktuak. Dena dela, erraza da horrela hitz egitea, eta zailagoa esandakoa betetzea: gai labainkorra da eta ez dakit muga non dagoen”.

◆ Painer Hachfeld, Alemaniako Neves Deutschland egunkarian.

◆ Kim Song Heng, Singapurreko Lianne Zobao egunkarian.

-Oilarra: Hegaztien gripea.

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

Argitarapen honen edizioa laguntzaile

kutxa

gizarte ekintza

Ingeniaritza

Autoan atzekoak segurtasun-uhala jartzeak aurrekoa salba dezake

□ Ezpalak

□ Argitalpenak

□ Ikuskizunen agenda

□ Denbora-pasak

□ Ihesi

□ Makina bat kontu

Osasuna

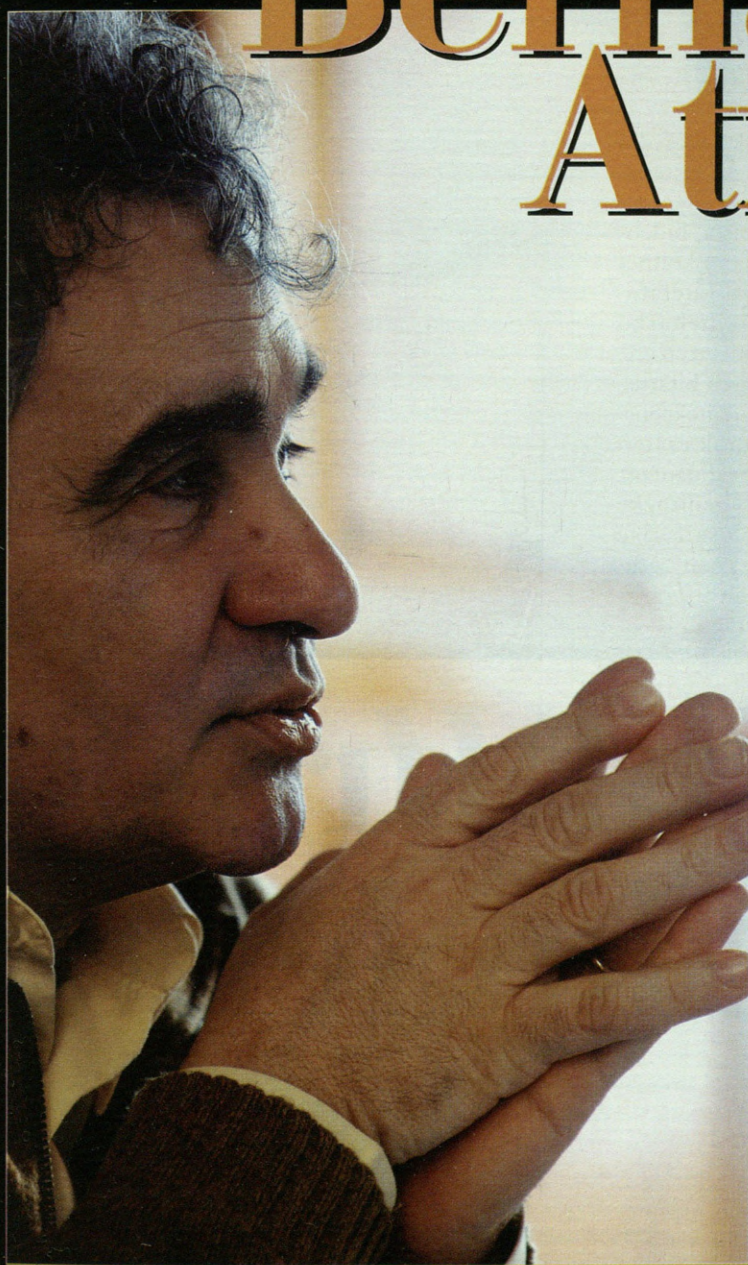
Etxeko gaixoak zaintzen dituztenen %99a emakumeak dira

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Bernardo Atxaga

Zain geunden eta azaroan iritsi zen azkenean Bernardo Atxagaren Soinujolearen semea lana. Zazpi urteren ondoren, idazleak liberazio handia sentitu du. Eta irakurleak gogoz erantzun dio, inoiz baino iritzi gehiago jaso baititu Joseba Irazuk. Hemendik aurrera bera izango omen da bere idazkietan agertuko dena, Atxaga pertsonaiari nolabait amaiera emanaz. Itzulpena prestatzen ari zela aurkitu genuen Zalduondoko bere etxean, liburuaren bigarren edizioa kalera-tzeaz zegoela.

“Nire liburuetan ez dauka lekurik”

Soinujolearen semea atzera begira idatziriko liburua da. Gauzak gogoratzeko zure tresna izan al da?

Liburuak beti gogoratzeko tresnak dira. Mintzatzen gara iraganaz iragana delako gure oraina. Ez dago arrainik uhinen aparrean, arrain guztiak bizi dira uraren baitan.

IZASKUN JAUREGI
Argazkiak: Eli Gorostegi

Gu iraganean bizi gara, ez daukagu beste orainik. Oraintxe bertan gertatzen ari dena errotzen da aurreko egunetan, aurreko urtetan, aurreko harremanetan... Beraz, egia da liburuak iraganean daukala erro bat, baina aldi berean egia da iragan horrek oraindik bizirik dagoen jendea iruz hitz

egiten duela. Liburuaren hasieran Virgilioren buruzko aipamenak daude eta garai bateko bizimoduari buruzko interpretazio bat dago, baina liburuak bukatzen da ordenagailuaren pantaila txuriarekin. Liburuak gogoratzeko tresnak dira, baina gogoratzen den hori da oraintxe bertan bizi den jendearen plazererako, gogoetarako edo bere bizitzarako. Gertatzen dena da iragan hurbilaren kalitatea beti dela oso konplexua, orainarekin hain dago lotuta...

Zer nahi zenuen gogoratu eta gogorarazi?

500 orrialdetako liburu batek ez dauka gai zehatz bat, korronteak eta azpi korronteak dauzka. Baina uste dut liburuak behar dutela azken egia bat. Eta nik horri poetikoa deitzen diot, esan nahi dut, munduari buruzko ikuspegi batekin lotutako zerbait. Mezu nagusia dena esana dago une batean liburuan aipatzen denean "kantua beti doala musagana". *Herrialde Miresgarriko* Aliciak liburu honen mezua hauxe dela esango luke: maitasunaren bitartez bakarrik aterako gara gure infernuetatik. Hori da liburu osoa kutsatzen duen mezu orokorra. Horregatik dago maitasun istorio txurina, urdinena edo idealena hasieran, horrek markatu behar duelako liburu guztiaren tonua. Egongo da gero hilketa- ren bat. Baina beti dago, hala eta guztiz ere, horren azpitik kontsolamendu bat.

Liburuko pertsonaiek bere historia idatzita utzi dute. Davidek, Josebak Davidenaren gainean, Don Pedrok eta Triukuk, Ramun-

aipatutako toki multzoa. Aipatzen baldin badut halako eszena batean metraileta erori zitzaiola guardia bati eta bere balak barreiatu zirela sukaldean kanikak bezala, hori da nik ikusia daukadalako. Beraz, honekin esan nahi dut, puntu guzti horiek, laino hori, hartuta daudela nire esperientziatik; esperientzia zentzu zabalean, ez da biografikoa. Izan daiteke nire anaiarena adibidez. Esate baterako, adolezentziako eta beste garaietako nire lagun taldeak irakurtzen duenean, segituan ezagutuko ditu pertsonaiak. Baina, jakina, puntu horiek erabili arren, ni ez naiz joaten ekuazio nagusitik, nire biografiatik, erdiko marra horretatik, baizik eta hartzen dut puntu hau eta bestea eta horrekin osatzen dut halako ore bat. Oso interesgarria izan da liburu honetan ondo ezagutzen nituen elementuak erabiltzea, eta ez ezer literarioa, zentzu efektistan. Segituan ulertuko didazue: adibidez, zu aireportuan zaude eta hegazkina atzeratu dela ematen dute abisua. Nahi baduzu pentsa dezakezu ahots berezia duela pertsona horrek eta egin dezakezu halako fantasia bat ahots hori aireportuan entzunda. Ez dut horrelako elementurik erabili liburu honetan. Probatutako materiala erabili dut, ez material erabat sortutakoa.

Idazlea komunitatearen parte dela esan ohi duzu. Eta era berean idazleak bi funtzio nagusi dituela: protestarena eta kontsolamenduarena. Zertaz ari zatzaizkio kexatzen komunitateari liburu honetan? Zergatik kontsolatu nahi duzu?

Bi lerro nagusietatik mugitzen gara idazterakoan, bata profetikoa izango litzateke, gure artean askok egin dutena eta batez ere, Gabriel Arestik. Eta beste aldetik, bada gaur egun asko maite dudana irudi eta eredu bat Bocacciok

"Herrialde Miresgarriko Aliciak liburu honen mezua hauxe dela esango luke: maitasunaren bitartez bakarrik aterako gara gure infernuetatik. Hori da liburu osoa kutsatzen duen mezu orokorra".

John Waynek

txok eta Etxeberriak ere bai hein handi batean. Bernardo Atxagaren historia ere hemen al dago?

Bai, horixe dagoela. Baina, uste dut, denon historia dagoela. Beti gogoratzen dut asko gustatzen zitzaidan aritmetikako ariketa bat, puntu laino bat deitzen zen. Ematen zizuten laino bat puntuz eginga eta zuk atera behar zenuen zer lerro nagusi osatzen zuten puntu haiek. Esan nahi dudana da, seguru aski eta gainera inoiz baino gehiago liburu honetan, ez dudala erabili ezer lehen eskutik ezagutzen ez nuena. Esaterako, oso ondo ezagutzen dut

Decamerón-en aipatzen duena. Berak kontatzen du Florentzian izurritea dagoela, eta jendea hiltzen ari dela, eta haiek ere beharbada hilko direla edozein momentutan. Hala kontatzen zuen, baina bitartean honela zioen: "Bil gaitzen etxe honen barruan, egin dezagun barre, konta ditzagun istorioak, esan ditzagun poemak, kanta dezagun". Pittin bat beste funtzio hori adierazten du, nolabait, heriotzari bizkar ematearena, heriotzari esanez bezala "egin ezak nahi duana baina gu bitartean dibertitu egingo gaituk". Liburu honetan izugarri ahale-

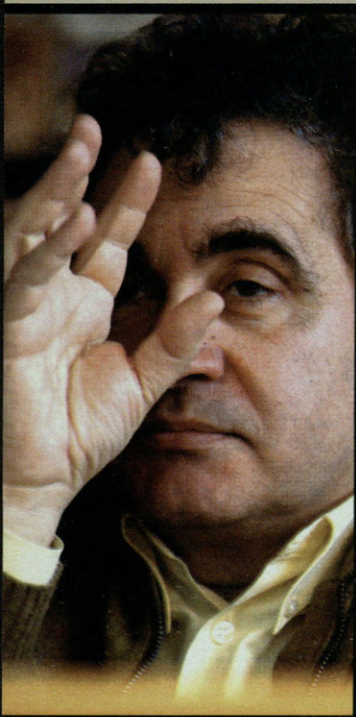

gindu naiz kontsolamendu hori ematen, batez ere, liburu guztia bilduz afektuz betetako giro batez. Hilabete honetan jasotako ideien eta iritzien arabera, uste dut jendeak hartzen duela atsegin hori. Liburua bukatu eta badirudi jendea ez dela gaizki gelditzen.

Behin ere ez dut hainbeste iritzi jaso liburu baten inguruan. Eta batzuk mindu bezala egiten dira liburuaren bukaeran Joseba pertsonaiak hartzen duen joera dela-eta. Zuk mila hari lantzen dituzu eta jendea min hartzen duen leku horretan geratzen da eta pentsatzen du hori dela nolabait adierazi nahi duzuna. Baina uste dut testuek, nireek behintzat, ez dutela horrela funtzionatzen.

Azken batean liburuak errebelatu egiten du, fotografian bezala, nork bere barruan duen alde ahula eta alde sendoa. Eta jende batek agian min hartzen du Josebaren jarrerarekin, baina agian beste batek Davidenarekin. Hori lotuta dago norberak barruan duenarekin. Testuak bakarrik sartu egiten zaitu beste testu batean; liburua nahastu egiten da irakurleak barruan modu batean edo bestean dituen mila kontu eta egoerekin.

Bestalde liburu honek badu kexu bat. Niri herri honetan beti egin dit enbarazu joera heroikoak, horrelakoak ez ditut batere maite izan; eta heroitasuna rock'n'roll-arekin lotzen denean, gomitagarria iruditzen zait. Joera teatrala, "geldi dezatela mundua jaitsi egingo naiz" esatea, iruditzen zaizkit halako ergelkeriak non ezin ditudan sufritu. Eta agian liburuan azalduko da nire fobia hori. Nire liburuetan John Waynek ez dauka lekurik. Esate baterako, musikan niri asko gustatu zaizkit rasta-fariak edo jazz musikariak, iruditzen zaizkidalako alaiagoak, errealagoak, sakonagoak... baina heavy metal eta bere kasakek buruko mina jartzen didate ikusi orduko.

Obabakoak lanarekin hasitako zikloari amaiera emateko aukera eman dizu lanak. "Bizitzea galbidea dela" esan zenuen behin, eta "Obaba hor sartzen zenuela. Mundu bat galdu zenuela". Erabat galdu al da Obaba?

Uste dut benetan galera bat dagoela. Askotan gu bizi garen mundu honetan ematen du mundua ez dela benetan pasatzen, betirako dagoela, baina bat batean golpetik ezkutatu egiten da, desegin balitz bezala. Uste dut hori gertatu dela *Obabakoak*en agertzen zen Obabarekin. Izango litzateke lehen Obaba, primitiboa, eta hura joan egin da. Nire interpretazioan Obaba hura antzinako munduaren azken agerpena baino ez da. Berezia da adibidez Napoliko Arkeologia Museoan nik neronek haurtzaroan ezagututako jostaketak ikustea: fogota, txorromorrot, txingota, kukuluxeta, tabak eta abar. Beraz, orain dela 2.000 urte umeek horrela jos-

tatzen zuten, nire haurtzaroan ere jostatzen zuten, eta gaur egun ez dute jostatzen. Orduan, iruditzen zait, guk mundu horren bukaera ikusi dugula. Oraindik ere herrietan bada erabat joandako mundu baten azken muturra ematen duen jendea. Horri buruz pentsatzen hasi nintzen eta, esate baterako, oraindik ere esaten zaio golde erromatarra goldeari. Golde hura erromatarrek asmatutakoa zen. Beraz, Erroma orain dela 2.000 urtekoa zen, hemen orain dela 40 urte bazegoen... oso lerro zuzena dago bien artean. Nire bizitzako agian ideiarik emankorrena izan da, bat batean hemengo nekazal mundua antzinatasunaren lerrotik, poetikatik, ulertzea. Horretaz konturatu nintzenean izugarizko mundu bat zabaldu zitzaidan. Ordura arteko nekazariei buruzko ikuspegi guztiak erromantikoak, kostunbristak... baina oso azalekoak eta oso ahulak iruditzen zitzaizkidan. Besteak berriz aukera ematen dit, liburuan bezala, etengabe latinoak aipatzeko, hitz egiteko baserriaz aldamenean Virgilioren kita balego bezala.

Baina Obaba aldatu da eta oraingoa beste bat da. Liburu honetako pertsonaiak esaten du: "Ze polita zen!", baina jada bera beste toki batean dago. Obaban eskubaloi ekipo bat dago, bankuetxeak daude, kafetegiak daude, jendea lanera joaten da, ikastetxera joaten da, badago halako burgesia bat dagoeneko.

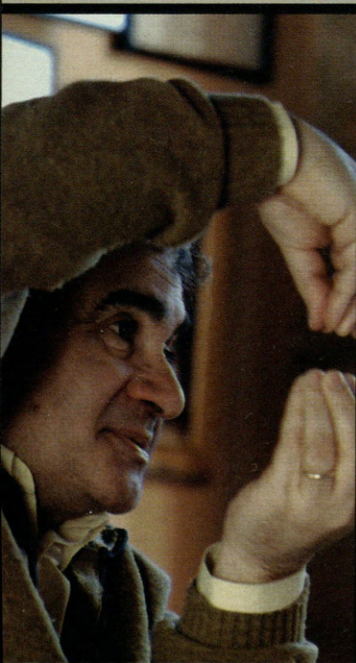
Armendarizek ordea Obabakoak hartuko du oinarri hurrengo filman...

Bai. Ni oso egile zorrotza naizela esango dute agian. Eta zorrotza naiz lan egiteko momentuan. Baina behin liburua ateratakoan, oso deskuidatua naiz. Beste gidoi batzuk irakurri

"Idazteak duen arriskurik handiena burutik gauza gehiegi pasatzen direla da eta burua erotu egiten da"

izan ditut, baina hau bereziki ona zen eta bereziki hurbilekoa. Hemen, etxean biltzen gara biok batzuetan pentsatzeko filma nola aurrera eramane, non egin, musika Juan Carlos Perezek egingo ote duen -nik hala nahi nuke-. Irailean hasiko da errodajea.

Irlandan bi aldiz egon dira *Esteban Werfell* izeneko ipuinarekin film bat egitekotan. Baina ez da aurrera atera. Kasu honetan, Armendarizek, oso hurbiletik jarraitu dio eta hartu ditu bost edo sei ipuin oinarritzko. Kasu honetan oso fio naiz, uste dudalako bera oso ona dela eta ondo konpontzen naiz berarekin. Badaude gainera gauza batzuk asko laguntzen dutenak

eta ez direnak beti esaten. Armendarizek oso ondo ezagutzen du gure mundua. Hitz egiten badiozu Juan Carlos Perezetaz eta azaltzen badiozu Itoizen kantatzen zuela, segituan esaten dizu ezagutzen zuela. Unibertso, planeta berdinean zaude eta horrek izugarri laguntzen du. Nik normalean hala egiten dut lan, nire planetako jendearekin, bestela zaila da.

Denbora asko behar izan duzu maitasunaz hitz egiteko zure lan batean. Liburuan maitasun mota ezberdinak arakatu dituzu. Tximeleta bat egokitu diozu pertsona maitatu bakoitzari, maitasun bakoitzari. Zergatik kosta zaizu hainbeste? Maitasunak, bizitzak bezala, baditu hamaika aurpegi. Azken batean maitasunaz hitz egitea da bizitzaren oinarrian dagoen zerbaitez hitz egitea, afektuaren munduaz, eta forma asko daude. Nik familiarrenak egiten zaizkidanak erabili ditut.

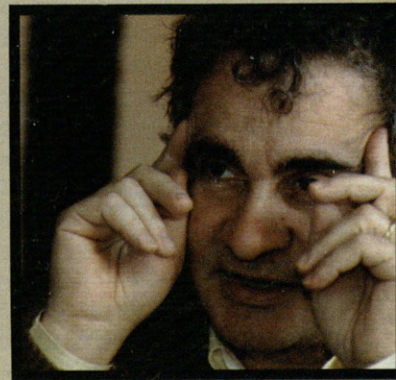
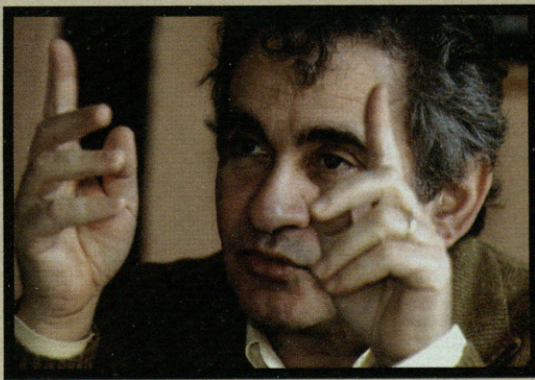
Esan dezaket oraingo honetan gaiari aurrez

Ipuin politegiak

Itzulpenarekin batera *Soinujolearen semea* liburutik kanpo geratu zaizkion hainbat ipuin prestatu eta plazartzeko asmoa du Atxagak. Teresari zer gertatu zitzaion Miarritze inguruko hotelean kontatuko du batek. Adrianen istorioa da. Badira ikastetxeko kros korrikalarien istorioak...

Liburua idatzi bitartean arazo asko, auzi asko, ideia eta sentimendu asko pasatu zaizkizu burutik. Erresistentzia proba amaitu da, beraz. Buelta eman diezu arazo, auzi eta ideia horiei? Zer sentsazio duzu orain?

Bat batean egoera erabat aldatu da. Gela honetan sartuta egon naiz egunak eta gauak. Orduak, lanak, koadernoak... uste dut idazteak duen arriskurik handiena dela, hain zuzen, burutik gauza gehiegi pasatzen direla eta burua erotu egiten da. Diziiplina bat behar da. Eta oreka bati eustea ez da oso erraza. Niri esperimentziak laguntzen dit. Liburua bukatuta izan dut horrelako *horror vacui* bat, ez dakizu nora joan. Bestalde, liburua bakarrik doala ikusi dut, jendeak hartu duela eta ni oso lasai nago alde horretatik. Pena hartzen dut oraindik ezin naitzelako erabat libratu, itzulpena eta beste lan horiek ditudalako. Baina pentsatzen dut etorkizunean bizitza berri bat egongo dela. Ni beti horrekin nago: bizitza berri bat nahi dudan

aurre heldu diodala. Gai honen aurrean gertatzen da pintore bati erretratu bat egiterakoan gertatzen zaiona, oso zaila dela. Argazkilariek ere badakite, hain zuzen ere ematen duelako munduko gauzarik arruntena eta errazena dela aurpegi bat ateratzea. Eta oso zaila da. Gai horiekin halaxe gertatzen da eta normalean oso istorio afektatuak izaten dira, batean autoreak erakutsi nahi du bera oso tipo gogorra dela... Nik ez nuen gaitik hainbeste urrunduta nahi, ez nuen nire pose bat azaldu nahi, baizik eta gaiak pixka bat berak bakarrik hitz egin zezala. Nik ez nuen arrain hau kozinatu nahi nire saltsa botaz, nola egin baitudan askotan nire iraganean. Adibidez, *Etiopian* eta horrelako lanetan ageri dira "maiteko zaitut" eta era horretakoak. Nire gazetetasun oso mugitua, oso gautiarra nabari da horietan; baita ere oso gazetetasun itxia, arrisku handiko bizitza genuen orduan. Dantza gutxi eta bilera askoko mundu bat zen, eta bazegoen ageribitate bat gaiarekiko. Baina egilearen lanetako bat da gaiak hartu, irentsi, aztertu eta ateratzea.

Eta gero badira oraingo liburuan sartu ez zituen hainbat istorio, "politegiak zirelako". Horietako batek kontatzen du Montevideon Asun Garikano emazteari eta biei benetan gertatu zitzaizena. "Montevideoko kale batetik gindoazela, inguratu zitzaizun gizon bat urte askotakoa, oso ondo jantzita. Galdetu zigun nongoak ginen. Esan zigun bere amona ere Euskal Herrikoa zela eta beti kantatzen ziola kantu bat. Eta hasi zen kantatzen *Iruten ari nuzu*".

kontuarekin. Liberazio handia izan da.

Bernardo Atxaga amaitutzat eman duzu, nahiz eta izen horrekin sinatzen jarraituko duzun.

Gertatzen dena da zaila dela. Segurutzat jotzen dut mundu hau bukatu dela eta gustatuko litzaidake izugarri Atxaga bukatzea eta izen aldaketarekin adierazi beste leku batean nagoela. Baina horrek bere arazoak planteatzen dizkizu. Asteasun bazen segalari bat urtero esaten zuena erretiratu egingo zela eta erretiratzetik bi urtera bueltatu egiten zen. Maliziosok hori pentsatuko dute nitaz. Ideia nagusia hartu behar da ordea. Komunitateari egiten diodan promesa da laster beste idazkera eta mundu batekin ahaleginduko naizela eta mundu hau utziko dudala. Hori da funtsean zabaldu nahi dudana mezua, baina azkarregi zabaldu nuen. Uste nuen liburua orain bi urte bukatuko nuela, eta kalkulu osoa egin nuen hankaz gora.

Ordea, "hemendik aurrera zeure liburuetan edo zeure poesian agertzen dena izango" zarela esan duzu. Orain artean nor agertu da ba zure lane-

Tresna majikoak

Badira *Soinujolearen semea* majia darien hainbat elementu; detaile txiki eta ez hain txiki horietaz galdekatu dugu Atxaga. Majiaz erantzun du:

Gauzak gogoratzeko tresnaren beharrik ba al duzu? Beti behar da ondo gogoratzeko tresnarik.

Nekazari zoriontsuak zoriontsuak al dira benetan? Ez, ez dira. Poetak desio du norbait zoriontsu izatea; Virgiliok, seguru aski bera ez zen zoriontsu, baina desio zuen besteak izatea.

Zertarako balio dute zerrenda sentimentalek? Zerrenda sentimentalek zerrenda gehienek bezala mundua ordenatu egiten dute, eta askotan, sentimentuak ordenatzea, oso ondo etortzen da.

Itzuli al da tximeleta bere etxera? Ann Sextonen poema oso dramatikoaren aipua da hori. Ez dakit itzuli den, badakit kasu batean ez zela itzuli.

Zer ikusten dute zure bigarren begiek? Bigarren begiak kutsatuta daude ikararekin eta beldurrekin. Beldurra da etengabe irudiak egiten dituen bigarren begi horien bitartez. Ez zaizkit batere gustatzen irudi horiek. Eta menderatu egin behar ditut. Nire lanetako bat da.

Zergatik kenduko zenuke sonbreirua?

Normalean sonbreirua kentzen dut bere portaera zuzena iruditzen zaidan pertsonen aurrean. Pertsona zuzenak benetan oso errespetagarriak dira.

tan? Nor izango zara hemendik aurrera?

Nik, idazle bezala, ezizena erabiltzen duten guztien tarteko bat eduki dut: pertsonaia bat. Nire inguruko jendeak ez nau ikusten irakurleak ikusten nauen bezala. Nortasuna ere seguru aski ez dute parekoa ikusten, badakite ez naizela Atxaga den bezalakoa. Askotan, anaiek-eta esaten didate bazkarietan-eta "ez hadi jarri Atxaga". Badago hor halako pertsonaia bat tartean. Horrek, nire iritzirako, orain galarazi egiten dit eta nahi nuke beste tonu bat hartu. Beti imajinatzen dut tonu berri hori lasaigoa bezala eta baita umoretsuagoa ere. Gaztetan umore asko egiten nuen, eta gero ez dut idatzi apenas umorerik. Baditut ideia batzuk, liburua idatzi bitartean hartu nituenak, eta uste dut barregarriak direla. Ezin ditut esan ze hurrengo liburua izango dira.

Harrypotterismoa izeneko fenomenoak kritikatu duzu. Literaturan zenbakiak ez dituzu atsegin.

Enbarazu handia egiten dit etengabe Mediterraneo edo kasu honetan Atlantikoa aurkitzen duten pertsonak. Harry Potter zela-eta Bilboko egunkari batean "azkenean haur literaturak badu duintasuna" irakurri nuenean haserretu nintzen. Eta pentsatu nuen "ze jendaila haur, honek lotzen du duintasuna dolarrekin eta milioika libra irabazi dituen liburu batekin". Ez dudanez irakurri, ez dut iritzi literariorik. Baina, hain da bistakoa —Maurice

Sendar, Michael Ende edo Lewis Carroll bezalako izenak etortzen zaizkit burura—, literaturaren historia umeentzat idatzi diren liburu eta ipuin zoragarriez beteta dagoela! Garrantzia izan dezake liburuak saldu eta zabalkunde bat izateak, eta gainera zabalkunde oso txikia badu oso kaltegarria. Baina hortik beste muturrera joatea... Hori litzateke esatea bezala Iglesias familiak azkenean eman diola duintasuna musikari. Alde horretatik kritikatu nuen, eta ez harrypotterismoa edo saltzea. Ez nau inkomodatzen bestearen luxuak; literaturan etxe asko, sail asko, lur asko, leku asko eta irakurle asko daude. Eta nor bere tokian jartzen da. Dirua irabaztea literaturarekin ez dago duintasunarekin lotuta. Uste dut Iglesiastarren adibidea denek ulertuko dutela. Batzuek esango dute ondo grabatuta dagoela eta musikari onekin jotzen duela. Baina niri berdin-berdin zait, nik ez dut erosiko bere disko bat behin ere.

“Nire inguruko
jendeak badaki
ez naizela Atxaga
den bezalakoa”

Zenbakiez bizi da ordea idazlea ere...

Bai, hori da. Garrantzia izugarria du. Nik onak diren idazle asko ikusi ditut saltzen ez dutenak eta guztiei sumatzen diezu tristezia puntu bat. Jendeak pentsa dezake nik oso aise hitz egiten dudala, baina nik zazpi urte neramatzan ezer atera gabe, ez naiz zazpi urtetan lanean aritu, baina lau urte nahiko gogorrek igaro ditut. Pentsa ezazu lan horren ondoren liburua atera eta segituan zapuztuta geratzen bada. Gogorra da. Baina hori, beste gauza guztiak bezala, bere neurrian hartu behar da. Egia dago beti neurritan. Eta nork bere buruari ezarri behar dio neurria. Uste dut idazle askok sinatuko luketela saltzea bere liburuaren edizio bat edo bi. Nik kanpoan egiten dudana bezala, Ingalaterran edizio bat saltzen dudanean pentsatzen dut "ze ondo, badut hurrengo bat argitaratzeko

“Herri honetan
beti egin dit
enbarazu joera
heroikoak”

modua". Azken batean horrekin nahikoa zait Ingalaterran. Adibidez, Augusto Monterroso nahiko hurbiletik ezagutu nuen. Bera zen ezagutu dudana pertsonarik zorrotzena. Behin esan zidan: "Ibili naiz Madrilen eta ez dut ikusi nire liburu bat bera ere. *Soy un escritor desaparecido*". Nahiz eta horrelako pertsona zorrotza izan, halako sistema intelektual umoretsuarekin, une hartan tristezia handia zeukan. Monterroso bezalako idazle batek pentsatuko zuen "nik halako ipuin politikak idazten dizkiat, zergatik ez ditu jendeak irakurtzen", eta arrazoi guztiekin. Gero irakurri dituzte, Juan Rulfo saria ere eman zioten.

Euskal literaturan kritikaren garaia iritsi omen da. Ez egilearena, baizik eta erakundeei buruzkoa. Zerorrek egin zenizkion hainbat iruzkin Kulturaren Euskal Planari. Igarle fama duzu, zerbait lortuko den esperantzarik ba al duzu?

Irudipena daukat dena zirriboratu egiten dela. Benetako ideiek edo ideia onek oso leku gutxi behar dute, eta gainera eraginkorrak dira segituan. Baina bai gure hizkuntzaren inguruan bai gure kulturaren inguruan bat batean ikusten dut toneladaka material. Benetan hau ote da soluziobidea? Edo hau ote da zirriboratzeko izugarri bat? Euskal Planaren inguruan eta euskararen inguruan esandakoak pozadera batera botatuko txanponak bezalakoak dira. Bota txanpona, jarri belarria eta ezer ez da etortzen bueltan, ez dakit zer gertatu den ideia horiekin. Orduan onartu behar dut agian ez direla eraginkorrak. Nik Kulturaren Plana zela-eta bidali nuen kritika bat. Eta hor kasua zein den benetan izendatzea eskatzen nuen. Honekin esan nahi dut aipatzen dela zein garrantzitsua den gure kulturarako itzulpena eta ematen du ari garela izendatzen zerbait. Baina askotan erabat erretorikoa da. Ze gero itzul-tzaileak oso egoera txarretan ari dira lanean. Ari gara oraindik erretorika batean: jende guztia zintzoa da, denok oso jatorrak gara, euskara maite dugu denok... eta ez da horrela. Euskal idazleek garrantzi handia dutela esaten da. Baina gero... Ezagutzen dut Bartzelonako idazle bat eta hark esan zidan Gasteizera joango zela hitzaldi bat ematera eta ordainduko ziotela, eman dezagun, 200.000 pezeta. "Ze suerte! —esan nion nik— Nahiko nikek nik ere Bartzelonakoa izan! Nik lehenengo astean eman nuen hitzaldi bat Gasteizen jende aurrean, eskola batean, eta etxera etorri nintzen gasolina neronek ordainduta". Zer gertatzen da? Zer tratamendu daukate benetan idazleek? Eta musikoek? Aurreneko lana da argitzea, kentzea hautsa eta erretorika, eta benetan zehaztea non dauden arazoak. Horretarako nahikoak dira bi folio.

"Maita ezazu eta egin nahi duzuna"

"Euskararen arazo nagusia taifa erresumarena dela uste dut, kontzentrazio handiagoko behar da. ETBk hiru egoitza ditu eta ehun kilometroko zabalerara da. Jakin nahi dut Euskadi Irratiak eta Radio Euskadik batuta al daukaten albiste sistema. Zeren ez badute, disparte izugarria da. Kultura industriaren ere tamaina minimo bat ez baduzu, pikutara zoaz.

Arazorik handiena hemen da hainbeste hitzen artean non dagoen errealitatearen lerroa. Hemen, gure hizkuntza dela eta, hartu dugu Nazareteko Jesusen agindua: "Maita ezazu eta egin nahi duzuna". Erakundeek egiten dute itzuli eta handik aurrera nahi duguna egingo dugu eta eskaintzen dizkigute azkar egindako itzulpenak eta txarrak eta gero hor konpon! Bilbon, hitzaldi guztiak Bidebarrietako aretoan dira. Oso areto desegokia da, antigoila bat... Omer Okek oso ondo egiten du, zeren emigratzaioari buruzko ekitaldi guztiak Guggenheimen burutzen ditu. Duintasun bat behar da. Tira, ez dago Guggenheimera joan beharrik, baina..."

Azkenean, noraino ematen zaio balioa Euskal Herrian euskarari eta euskal kulturari? Hori da galdera funtsezkoa, eta hori ere lotuta dago maitasunarekin. Esaten dugu, egia delako, maitasunagatik jendeak gauza asko egiten dituela. Eta aldiz, gabe, ez da ezer egiten. Ez badago baliorik, nik askotan Euskal Herrian ikusi dudana bezala, gertatzen da bizitza osoa Madrilen aurka egon ondoren bat batean hara joan eta Gran Via-rekin liluratuta geratu eta ondoren Euskal Herria txiki-txikia iruditzea eta harekin ezer jakin nahi ez izatea. Helduagoak, mundutarragoak, probatuagoak... izan behar dugu. Gure ikuspegi poetikoan gure hizkuntzak garrantzia handia du, gure buruak garrantzia handia du, eta kito, hori esan behar dugu. Hori pentsatzen duenak, komunitateari laguntza handia emango dio. Hori pentsatzen ez duenak, eta dena erretorika bat dela uste duenak eta Gran Viarekin liluratuta dagoenak, horrek ez du laguntzarik emango. Plan batek kontuan hartu behar du hori eta agintzen duen partiduari eskatu erantzun bat horri buruz.

Nazioartean ezagunena den euskal idazle zara. Behin esan zenuen gozotasun gehiago jasotzen zenuela erdal mundutik euskal mundutik baino. Kanpokoak egin al zaitu hemen maitatu?

Izango nuen egun kritiko bat. Nire bizitzan ez ditut krisiak uxatu eta askotan egon naiz nire inguruarekin krisian. Eta esaldi hori seguru aski une kritiko batean esandakoa da. Gertatzen da hemen presio gehiago duzula, jendea oso hurbil dagoela. Tolosan (Frantzia) edo Erroman ez da hala, zentzu batean, lasaia ibiltzen zara. Beste aldetik, han ez daukazu hemen duzun garrantzia soziala. Hori une kritiko batean esandakoa da, baina ez dut uste horrela hitz egin behar dudarik.

Ordea, *Soinujolearen semearen* itzulpenari harrera txarra egin diezaioke erdal munduak... Euskaldunok orain kontraerrelato batean gaude. Kristau berrien turkoak bihurtu nahi gaituzte eta beraz adarrak eta isatsa dauzkagu. Medemen kasuan ikusi zen nabarmen. Londresen Royal Festival Hall-en egon nintzenean antolatzaileak harrituta zeuden Espainiako enbaxadako inork ez zuelako azaldu nahi izan. Berlinen, enbaxadakoek protesta egin zuten ez zegoelako espainolik jaialdian. Eta alemanek esan zientenean, baietz, euskaldun bat bazegoela, haiek erantzun zuten, "ez, ez, guk beste espainol bat esaten dugu". Hori gertatzen da. Esan beharra dago hori estamentu ofizialetan gertatzen dela, eta badela beste jende mota bat, uste dudana, babestuko nauela ■

Angulemakoko margoak

Tren geltokitik abian Champ de Mars aldera, bisitaria ohartu da Komikiaren hirira heldu dela; etxeetako horma leihoetan freska orijinalak nonahi: Franquin, Moebius, Morris, Gotlib...

Autobusak doan hirian barrena, eta hala ere sekulako jendeketa karrika guztietan barreiatutik, zenbaitzuk akreditazioa paparrean: egile, editore, aditu, kazetari... "Presse International-ARGIA" dioen bat daramat nik, eta "Auteur-Editions Bamboo" Markok.

Angulemakoko Jaialdiak bi (bederen) alde dauzka: IN, edo egitarau ofiziala, eta OFF edo ifrentzu alternatiboa.

ASISKO URMENETA

Argazkiak: A. Urmeneta

IN

Bi karpa edo xapito erraldoiek hartzen dute Champ de Mars; akreditazioari esker ez dugu sarrera ordaindu behar izan, eta gisa guztietako foro, aurkezpen eta saraorako sarrera zabalik daukagu. Saltoki bakoitzean iragartzen dute noiz ariko diren egileak albumak sinatzen, eta zaleak orduetako ilaretan daude zain. Stand xume batean, franko bazterrean eta Heineken edaten ari, Gilbert Sheltoni (The Freak Brothers) dedikatoria bana kendu diogu.

New York plazan Fanzinegunea dago, Margarita Nafarroakoaren oroitarriaren saihe-tsean. *Heptameron* idatzi zuenak irriñoa eskaintzen die oraiko historietagileei bere koskatik. Eta fanzineen artean ere, denetarik: sadomasoak, belikoak, antibelikoak, gotikoak, goreak eta... ekumenikoak!!!

Ordurako bisitaria ohartua da komikia adierazpide zabaltzat daukatela hemen, bere amestetan bezala, eta ez azpiproduktu infantilizante gisa. Marka komertzial nagusiek ere profitatzen dute arrakasta: Leclerc, bankuek, aseguru etxeek eta konzesionarioek, bakoitzak bere erakusketa edo atelierra emana du. Katedrala ere komikigune bihurtu dute: bertan hitzaldiak, sariak, bai eta "Messe de la BD" ere, hau da, Komiki Meza!!! Erakusketan fraide, artzain biblista eta errumaniar ortodoxoen lanak. Tumatxa.

Antzerkia, irrati saioak zuzenean, topaketa masiboak, zinema... oro komikiaren inguruan. Satrapi irandar emazteki marrazkilariaren hitzaldia mukuru beterik. Komiki ikasleen erresidentziak ere erakustoki bihurtu dira egun hauetarako. Bai, komiki-ikasleen-erresidentziak, ongi irakurria duzu, leizale. Eta BD Museoa hamaika erakusketa. Eta bertako liburutegia... astebeterako kanpinatzeko modukoa.

Goiko argazkian Gilbert Shelton ageri da Marko Armspachekin. Beheko argazkia komikizale amorratuaren gauari lotuago dago Angulemakoko Jaialdiari baino.

OFF

Mars Attack ostatuaren inguruan mugitzen dira izaki undergroundak. Larunbatarekin Piarres itsasuar musika taldeak jo du bertan; eta haiekin batera Marko eta biok marrazketa zuzenean. Performantzian Olier eta Thierri juntatu zaizkigu, eta Margot erreginaren korte galaktikoa osatu dugu, inguruko festagileen laguntzaz.

Kolektibo alternatibo guztiek ateak zabal-tzen dituzte, eta hiri zaharreko tabernak erakusketez, fanzineen aurkezpenez, topaketez leher dira.

Bertze behin frogaturik gelditu da marrazkia komunikabide planetarioa dela: Nigeriako filmen afitzak, Japoniako manga, Esloveniako aldizkariak erakusgai, tangoaren aireaz. Afari batean karikatura egin diot ondoko ezezagunari, arbi baten itxuraz; eman, eta berak dedikatoria eskatu niri. Haren izenaz galde-tzean, "Yannik" erran dit berak. Eta nik: "Hercules Katuaren marrazkilariak nola". Eta gizonak: "Nik diat Hercules marrazten".

Yannik! Hautzaroko nire idoloa!!! Eta tekno party batera airatu gara gero. ■

Arrosakoaren kopiarik ez

EUSKAL HERRIA ZUZENEAN lekuz aldatuko da aurtan, orain artean ez bezala, uztailaren 2, 3 eta 4an, aurtan, Hazparden egingo baita. Baina ez da lekua bakarrik aldatuko. Izan ere, edukia bera aldatu nahi diote antolatzaileek. Musikan baino ekimen interaktiboetan oinarrituko da jaialdia eta ondorioz Hazparneko kaleetan antzerkia, filmak, dantzaldiak, hitzaldiak, eta erakusketak ere antolatuko dituzte. Taldeek arratsaldeetan soilik eskainiko dituzte kontzertuak karparik gabeko gune zabal batean.

Besteak beste, Alex de la Iglesia, Helena Taberna, Julio Medem, Nestor Basterretxea, Anjel Lertxundi, Kontxu Odriozola, Unax Ugalde, Martxelo Rubio edo Ane Gabarain ageri dira liburuan.

DANI BLANCO

ELI GOROSTEGI

Zinemaren entziklopedia

EUSKAL ZINEMAGINTZARI BURUZKO kontu ezagunak eta ezezagunak bildu ditu Carlos Roldan historialari iruindarrak Euskadiko Filmategiak argitaratu berri duen *Los Vascos y el séptimo arte* (Euskaldunak eta zazpigarren artea) izeneko liburuan. Guztira, 185 sarrerako hiztegi entziklopedikoa osatu du eta bertan, euskal zinemagile, aktore, gidoilari, produktore, muntatzaile eta soinu banden konpositoreei buruzko informazioa bildu du. Bestalde, euskal zinemaren historiaren azterketa egin du Roldanek eta XX. mendearen hasieran eginiko filmen afixak bildu ditu.

Ordenagailuei kanona orain?

AUTOREEN ELKARTEAK ORDENAGAILUEI KANON BAT jartzeko erabakia hartua zuela zabaldu zen orain egun batzuk. Ondoren SGAek albiste hori gezurtatu duen arren, jakina da beste hainbat lekutan pirateriari aurre egiteko neurri hori martxan dagoela dagoeneko. Alemanian, esaterako, saldutako ordenagailu bakoitzak 12 eurotako kanona du. EAEn 2002. urtean top mantaren fenomenoak %9,6an gutxitu zen eta oso txikia da CD piratak saltzen dituzten motxileroen presentzia. Beraz, pirateria batez ere Internet bidez egiten da EAEn. 2003an, hain zuzen, 12 milioi deskarga egin ziren Internetetik Gipuzkoa, Bizkaia eta Araban. Eta 2002an, SGAeren kalkuluen arabera, pirateria zela-eta 800.000 disko saldu gabe geratu ziren. Mundu mailako diskoen salmenta %8,7an jaitsi zen 2003an.

Gerardo Markuleta honela zioen "Geu" aldizkarian: «Beharbada poesiarik ugariena (kaxkarrena ere bai, sarri) maitasunezkoa izaten da. Oso da zaila Auschwitz, Hiroshima eta gero, dibortzioa eta tratu txarrak nagusi diren garaitan, maitasun poema balekoak idaztea. (...) Benetako esperientziak bolero edo tango zahar batek baino askoz gutxiago azaltzen dute. (...) Batzuetan iruditzen zait haurrekin Olentzero edo Hiru Erregeez darabilgun gezur orokorraren antzeko zerbait egiten dugula helduok maitasunaz geure buruarekin».

Espido Freire eskaintako hitzaldi baten hitzak jaso zituen

"Diario de Navarra"k: «Mundu editorialean garrantzitsuenak ez da dagoeneko liburua, idazlea baizik».

Javier Gonzalez de Durana Artium museoko zuzendariak "Berrria"n: «Kultura enpresen etekina ez dira zenbakiak: zerbait abstraktua da, neurtzeko zaila».

Valentín García Internet Euskadi elkartearen presidentek zera zioen "El Diario Vasco"n: «Diskoetxeek ideia berriak ere bilatu beharko lituzkete. Adibidez, abesti solteak saldu ahal izango lituzkete».

Ezpalak

IZASKUN JAUREGI

Virginia Imazek zuzendutako lan berri bat estreinatuko du Oihulari Klown-ek otsailaren 27an Bergaran. *Divinas* da lanaren izena eta bertan Jesukristo, Ama Birjina eta Maria Magdalena na terapian jarriko dituzte Virginia Imaz, Laura Lopez eta Txefo Rodriguez aktoreek.

DANI BLANCO

Maite Itoiz

soprano iruindarrak bere lehen bakarkako lana plazaratu du Ale-

maniako eta Espainiako diskoetxeen arteko ekoizpen baten bitartez. *Bello Puccini* izena duen lanean Giacomo Pucciniren aria esanguratsuenak jaso ditu. Itoizek curriculum luzea du kantuarren munduan eta egun Mikel Laboaren laguntzaile da egiten dituen biretan.

Patxi Zubizarreta eta Jokin Mitxelena

Lekuko deserosoa izeneko komiki liburua plazaratu dute Gasteizko Udaleko Euskara eta Ingurumen Sailek hala eskatuta. 13 eta 16 urte bitarteko gazteentzat eginiko komikia da eta Udalak 10.000 ale argitaratu ditu.

Maria Dolores Agirre

omenduko dute hilaren 7an Errezilen. Ehun urte dira Agirre jaio zela eta Errezileko Udalak eta *Egan* aldizkariak omenaldia eskainiko diote. Gerra zibila baino lehenago hasi zen antzerkigintzan lanean eta 1953an Donostiako Euskal Itzundea udal akademiaren zuzendari izendatu zuten.

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Itsasoa etxe barruan

**Harkaitz Cano,
Mikel Valverde**

ELKAR
32 orrialde
4,95 euro

Haurren irudimen handi hori

Harkaitz Cano haurrentzat idatzituen lehen lana da *Itsasoa etxe barruan*, bere etxeko sukaldea itsasoa dela sinestuta dagoen mutiko baten inguruko kontakizuna. Horma zuri eta urdinak zituen Jorgeren etxeko sukaldeak, eta mutikoak urpeko betaurrekoak janzten zituen sukaldera joan behar zuen bakoitzean. Ez hori bakarrik, arrain ugari margotzen zituen bai hormetan eta baita zoruan ere, itsasoko uretan pozik asko ibil zitezten. Han pozik ez zegoen bakarria Jorgeren ama zen, ordea, semeak eginiko marrazkiak garbitu beharrekina nazka-nazka baitzegoen. Makina bat aldiz

esana zion marrazki gehiago ez egiteko, eta nola Jorgek berean jarraitzen zuen, sukaldea horiz margotzea erabaki zuen. Baina orduan Jorgek basamortua ezagutu zuen... I

Jon Kortazar Atxaga aztertzen

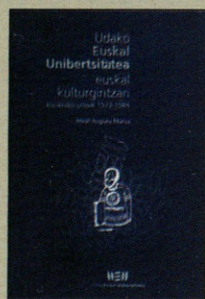
Jon Kortazarrek gaztelaniaz plazaratu duen lan honen izenburu zehatza *Literatura vasca desde la Transición*. Bernardo Atxaga da, eta bertan, Joseba Irazu Garmendia-ren datu biografikoak eskaintzeaz gainera, frankismoaz geroztik euskal literaturak jasandako arazoaren nondik norakoak azaldu eta Bernardo Atxaga ezizenez izenpetzen duen idazlearen figura eta azken nobela ez beste idazlan guztien inguruko xehetasunak azaltzen ditu Jon Kortazarrek. Horrez gain, aipatu testu horien arteko hautaketa bat ere gehitu dio bere lanari, eta zenbait poema, ipuin edo nobelen zati batzuk jarri ditu euskaraz eta gaztelaniaz, *Etiopia*, *Trikuarena*, *Bi anai*, *Obabakoak*, *Gizona bere bakardadean*, *Zeru horiek* eta *Groenlandiako Lezioa* lanetara irakurlea gertura ahal dadin. I

Literatura vasca desde la Transición

Jon Kortazar Uriarte

EDICIONES DEL ORTO
94 orrialde
5 euro

Udako Euskal Unibertsitatea euskal kulturgintzan. Hasierako urteak 1973-1984

Mikel Aizpurua Murua

UDAKO EUSKAL UNIBERTSITATEA
215 orrialde
28 euro

Udako Euskal Unibertsitatearen historiaren hasiera

Euskal kulturaren erakustoki eta bilgune izateko eta goimailako hezkuntzako euskaldunen prestaketa eskaintzeko asmoz sortu zen UEU 1973an Donibane Lohizunen. Horrela, unibertsitateko ateak ireki zitzaizkion euskarari lehenengo aldiz. EHUKo Gaur Egungo Historia saileko irakaslea dugun Mikel Aizpurua Murua UEUKo talde eragileko kidea eta euskal unibertsitatea helburu daukan erakunde horretako zuzendaria izana da. Orain plazaratu duen *Udako Euskal Unibertsitatea euskal kulturgintzan. Hasierako urteak 1973-1984* liburuan, UEUren sorreratik hasiz 1984an Aralarreko batzarra egin artekoak jaso ditu. Geroxeagorako utzi ditu ondorengo gertaerak eta haien inguruko gogoetak bilduko dituen idazlana. I

Walt Whitman-en poemak

Walt Whitman-en ahotsa haizea bezain azkar abiatzen da inorantz eta aldi berean toki guztietarantz. Den-dena maitatzen du, maitatzen ahalegindu gabe. Haren ahotsa isuri, barreiatu egiten da eta ez dago harrapatzerik. Eskuzabala da, grinatsua, eta eternalki maiteminduriko emakumearen edertasuna darma atxikita. Horrela aurkezten du Xabier Galarretak Ameriketako Estatu Batuek XIX. mendean izan zuten olerkariarik esanguratsuena, Hiria argitaletxearen *Parnaso* sailean Walt Whitman-en *Belar-hostoak* olerki bildumari egin dion edizioa plazaratzeko orduan. Bere lirikotasunak eta erritmo askean idatzitako poemek eman zioten ospea 1819an sortu eta 1891n zendu zen Walt Whitman-i, bere olerkietan Ameriketako izpiritua eta bere garaiko joera guztiak jasotzen ahalegindu zen poetari. I

Belar-hostoak

Walt Whitman

HIRIA
67 orrialde
7,50 euro

Zehar

Batzuen artean

ARTELEKU, GIPUZKOAKO
FORU ALDUNDIA
52 orrialde

Erresistentzia eta sormenaren artekoak

Kapitalismoak sormen indarra bereganatu duela, eta eskuratzeko prozesu horretan sormena eta erresistentzia ahalmenen arteko dibortzio lazgarria gertatu dela baieztatzen da *Zehar* aldizkariaren 51. zenbakian. Hain zuzen gai horren inguruan egindako hausnarketak eskaintzen ditu euskaraz, gaztelaniaz eta ingelesez. Nolanahi ere, hausnarketa horien jatorrizko bertsioari ematen zaio lehentasuna aldizkarian, eta bertan ez dira testu guztiak hiru hizkuntzetan eskaintzen. Web orrian, ordea, hiru bertsioak ditu *Zehar*ek. Beraz, irakurleen batek urtean hiru aldiz kaleratzen den

aldizkaria osorik euskaraz —edo gaztelaniaz edo ingelesez— irakurri nahi balu, jo beza arteleku@gipuzkoa.net-era. **I**

Itoitz ureztatzen den bitartean, batzuk argirik gabe

Berrikuntza ugari eskaini nahi izan dizkie bere irakurleei mendia, kultura eta natura ardatz dituen *El mundo de los Pirineos* aldizkariak, azken zenbakian ikus ahal izango duten bezala. Dena den, jarraitzen du ohiko dituen argazki gogoangarri horiek agertzen eta baita izaki bizidunen garapen eta jardunean eragina duten giro, egoera eta zertzeladak oso arretatsu zaintzen ere. Horregatik dakartza kontura hainbeste herri desagerarazi dituen eta Pirinietako mapa aldatzera datorren Itoitzko urtegia. **I**

El mundo de los Pirineos

Batzuen artean

SUA

129 orrialde/ 5 euro

JUAN LUIS ZABALA

“Poeta en Nueva Yorken itzulpen bat da nik egin dudana”

Zergatik euskaratu duzu Garcia Lorca?

Agur, *Euzkadi* nobela idatzi ondoren hasi nintzen Federico Garcia Lorcaren *Poeta en Nueva York* liburuko poemak euskaratzen. Asmo zehatzik gabe hasi nintzen, poemak arreta handiagoz irakurtzeko modua izango zela pentsatuta. *Poeta en Nueva York* euskaratu dudala esaten dudanean, horrek oso lan zaila izan behar duela komentatu ohi didate. Erraza ez da izan, egia da, baina uste dut era honetako poesia itzultzea, surrealismotik gertu koka daitekeena-edo, ez dela itxura batean ematen duen bezain zaila. Itzulpen literal samarra beste poesia mota batek baino hobeto onartzen du, nire ustez, eta hori da, zuzen edo oker, hautatu dudana bidea. Beraz, *Poeta en Nueva Yorken* itzulpen bat da nik egin dudana.

Lorcaren poema horien berezitasunak?

Kolpe handia izan zen Garcia Lorca rentzatz New Yorkeko aniztasun basati eta mugagabearekin topo egitea. Bere haurtzaroko Andaluziaren oso bestelakoa zen mundu nahasi eta apokaliptiko hura. Eta oinarritzko giza-balioen galera da, funtsean, *Poeta en Nueva York*eko kezka nagusia. Horregatik ez du batere galdu gaurkotasunik.

Noiz argitaratu zen lehen aldiz liburua?

1940an. Izan ere, 36ko Gerrak eragotzi zuen lehenik liburuaren argitalpena, eta egilearen heriotzak gero, frankistek fusilatuta egin baitzuten Garcia Lorca. Liburu honen argitalpen asko egin dira eta alde handiak daude egin diren argitalpenen artean, poetaren heriotzak behin betiko bertsioa finkatzea eragotzi baitzuten.

DANI BLANCO

egileari galdezka

Juan Luis Zabalak euskaratutako Garcia Lorca

Erein argitaletxeak plazaratutako *Poeta en Nueva York* Federico Garcia Lorcak 1929 eta 1930

urteetan idatzitako *Poeta en Nueva York* olerki liburutik Juan Luis Zabalak eginiko euskarazko bertsioa da. 1898an Granadan sortu zen Garcia Lorca, Rafael Albertirekin batera 27ko belaunaldiako poetarik ezagunena dena. Literatura ezezik, musika eta marrazkia ere landu zituen. 1919an Madrilgo Ikasleen Egoitzan sartu zen eta bertan ezagutu zituen Dali, Buñuel, Prados, Alberti, eta beste artista batzuk, gerora garrantzi handikoak izan zirenak. *Canciones*, *Romancero gitano* eta *Poema del cante jondo* argitaratu zituen, Andaluziako molde tradizionalak landuz. New Yorken izan zenean, ordea, han beste era bateko poesiagintza landu zuen, garaiko joera

Poeta New Yorken

Federico García Lorca

EREIN

126 orrialde
8,50 euro

berriekin lotura estua goa zuena. *Poeta en Nueva York* bere liburu-rik abangoardistena da. Garcia Lorca, halaber, antzerkigile handia izan zen, *Mariana Pineda*, *Bodas de sangre*, *Yerma* edo *La casa de Bernarda Alba* bezalako antzezlanen egilea. 1936ko abuztuan Gerra Zibila hasita, frankistek Granadan atxilotu eta fusilatu egin zuten idazle handia. **■**

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Jakituna	Errusiako enperadorea	Heda daitekeena	Aiakoa	Intsektu mota
	Ikastetxea	* IZENA	Nazioarteko garraioetan	Gironako autoetan	
	Elkarteak	* DEITURA			
Lurraren satelitea	Uso arra			Jainko egiptoarra	
Olagizon	Ilunabar			Diosal hitza	
		Röntgen	Labore mota		
		Hegazti mota	Egile atzizkia		
Lasterka					
Hoben					
		Bokala	Gaixo		Bokala
		Kontsonantea	Naizen hau		Aurritzia
Gesal			Alkohol edari		Tantalioa
Ugatz			2		
		1003		Interjekzioa	
		Boroa		1	
Arbasoa			Trebea, abila		

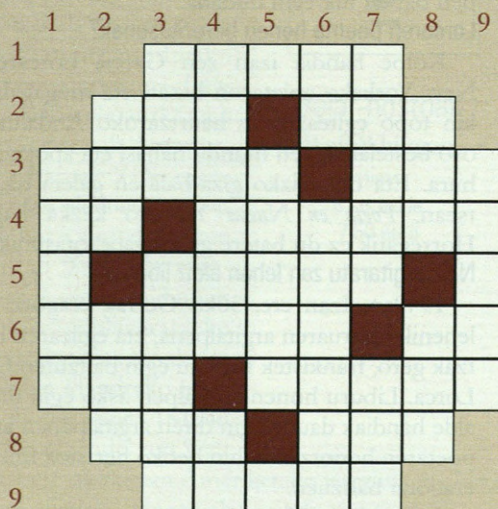
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Trebea, iaioa. 2.- Ale landare. Zezen zikiratu. 3.- Gela nagusi. Oinarrizko edaria. 4.- Atzizkia. Diruzko zigorrak. 5.- Lehenengo bokala. Errenkada. Kontsonantea. 6.- Inausi, adaxkak moztu. Atzizkia. 7.- Bizkaiko ibaia. Haurrak. 8.- Emakume izena. Erdi, hitz elkarketan. 9.- Iparraldean, distiratsu, argi.

GOITIK BEHERA

1.- Aritmetika eragiketak egiteko taula boladun. 2.- Nahastura trinko. Ikas eta Ari. 3.- Bihi, garau. Metalen erakarlea. 4.- Isurkariak edukitzeko ontzia. Erbioaren ikur kimikoa. 5.- Bokala. Sendatu. Kontsonantea. 6.- Litioaren ikur kimikoa. Donostiako ibaia. 7.- Gipuzkoako herria. Gaixo. 8.- Iratzea. Sagu, hitz elkarketan. 9.- Pluralean, agiriak.

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA ETA ARGAZKIAK:

LIERNI ARRIETA

Zestoako Aizarna auzoa (Gipuzkoa)

Harriari zukua

Gipuzkoako bihotzean, Zestoa eta Aia herrien artean, Altsolarats harana eta Aizarnako harana ditugu.

Urteko batezbesteko plubiometria 1.300mm-koa da. Ur horiek, harri batekin edo bestearekin topatutakotan paisaia anitz sortzen dute. Lehenengo harana, ibar berezia da, sistema karstikoan sorturiko haran itsua. Egitura honi polge deitzen zaio. Kasu horretan, urak nahiago du kareharria zulatu eta lur azpitik igarotzea, lurrazaletik joatea baino.

Bigarren haranean, euri urek ez dituzte margak (harri mota bat) zulatzen, lur-azala higatu eta higatu eta benetako sakonera duen harana sortzen dute. Azken urteetako garapenetik at gure historiako aztarna ugari biltzen da bi haran horietan:

Goi Paleolitikokoak, Erdi Aroko jauregien arteko bideak, burdinolak, XIX. mendeko industria zantzuak...

Aizarnako plazan hasiko dugu txangoa. Xarma berezia duen auzo maite horrek 50eko eta 60ko hamarkadan izugarrizko demografia beherakada jasan zuen. Baserri bakoitzean hamar lagunetik gora bizitzetik, gaur egungo bakardadera izugarrizko jauzia izan da eta bertakoen begirada harro baina goibele-tan nabarmentzen da. Baserriaren gain-beherakada dela-eta, inguruko herri industrializatueta joan da jendea eta baserria aste bukaeratako atsedenleku bihurtu kasu asko eta

Kareharritan ura iheskorra denez, lur lehorrak eratzen dira eta itsasok eskaintzen digun babes termikoa kontuan izanez gero, artadiak eratzen dira. Ez harizti eta ez haltzadi, ezta gaztainadiak ere, artadiak. Baina urrun dira artadiak hemen; arte solteren bat edo beste erramu artean, eta baserri eta zelaiak aurkituko ditugu. Mendixkaren gainaldean San Pelaio ermita xumea dugu. Ermita apaintzeko garaian, aldarearen atzean gelditzen den horma, garai batean, milaka koloretako

ateratzen

askotan. Elizaren parean ermita dago eta horren horma pilotaleku moduan erabiltzen da. Alboetara bi etxe ilara, zein baino zein apain eta ederragoak. Plazatik elizari begira jarrita, eskuin aldean etxe ilaren artetik jaisten den bideari jarraitu eta Putzutako ikuztegira edo garbitokira iritsiko gara. Isil-isilik ibiliz gero, emakumeen marmar eta hitz hotsak, alai kantari batzuetan, penatuak beste batzuetan, entzun daitezke oraindik munda honetako miseriak garbitu ezinik.

Bidean gora eginez, baserri eta txalet artean Aizarnaren ikuspegi ederraz gozatu ahal izango dugu. Atzean, kareharritzko Ertxin mendixkaren bihotza margaz egina dago eta beltza da, lau lignitozko geruzek ematen baitiote kolore hori. Lignitozko geruzak 1844tik 1930a arte ustiatu zituzten. Lignitoa ikatz minerala dugu. Txondorrean egiten denak baino bero gehiago eskaintzen du, baina askatzen dituen ke eta hautsak ere toxikoagoak direnez, industrian erabiltzen da. Kareharri horren gainean pinudiak eta larreak ikusten dira, baina gizonak abandonatutako bazter eta izkina bakoitzean txorbeltz, erratz, hamai-ka igokariren arantza eta arteak agertzen dira. Izan zitekeenaren adierazgarri, artadi kantauriarra.

puntuz margotu zuten. San Pelaio inguruan ere ikatza ateratzeko meatzte bat bazegoen eta inguruak arakatuz gero, ikatza jaisteko erabiltzen zuten kablea eta gurdia ere topa daitezke.

Bidegurutze nagusira iritsi gara dagoeneko. Bi bide asfaltatu daude, eskuinekoa eta ezkerrekoa. Eskuinekoa hartuko dugu lehendabizi, baina berehala ezkerrean doan gurdibideari ekingo diogu eta pinudian sartu aurretik, ezkerreko bidezido-

Garai bateko aizarnarrek arropa garbitzeko erabiltzen zuten eraikinaren arrastoak aurki daitezke ibilbidean. Behean, Aizarnako plaza.

rean murgilduko gara. Bide hori Erdi Aroko bide nagusia da Zestoa-ko Lili jauregia eta Altsolarats jauregia batzen zituen galtzada. Pinudian barneratu eta artadiko usainak datozkigu berriro ere: haginak, erramuak. Eskuetan erramuaren hosto lantzeolatua (lantza forma-koa) hartu eta usainduz gero, landa- re horren mistikotasunaren berri emango digu. Kontuz, aldiz, hagi- naren hosto txikiekin, pozoiez jan- tziak baitaude. Landareak eta txori- txoren bat ikusiz jaitsiko gara. Bidean erdi eroria dagoen baserri bat igaroko dugu. Atariko labea ere eroria dagoen arren, nabarmena du garai batean labeak ematen zion balioa.

Errekara iritsi aurretik Altsolarats-eko jauregia topatuko dugu eta guk berriz, alboko baserria ikuilu moduan erabiltzen duen gizona ere ezagutu dugu. Hark kontatu digu

jauregian bertan bizi zela erretero gisa, 60ko hamarkadan su hartu zuen arte. Jauregia suntsituta (lau hormak geratzen zaizkio eta ez osorik) alboko ermita etxebizitza moduan berrerabiltzeko prestatu zuen erreteroak. Ermitaren sarre- rako atea adibidez, porlanez itxi zuen. Gaur egun, etxebizitza izan zena, alegia ermita, ikuilu bihurtu dute.

Altsolarats errekek bi harrizko zubi ditu soilik. Horietako bat igaro eta Errotatxiki baserrira iritsiko gara. Ezkerrera jo eta Bekola eta Goikola oletara iritsiko gara. Ida- tzietan 1385. urteaz geroztik aipa- tzen dira burdinola horiek. XVI. mendean garai oparoenak izan ondoren, XVIII. mende bukaera arte burdina lantzeko erabili ziren. Gerora, XIX. mendean, margak erreka kare hidraulikoa lortzen zuten, horrela, burdinolak berrera-

Iraetako margak eta Ertxinako ikatz minerala

Geologia, Industria eta Historia batzen dira Aizarna eta Altsola- rats inguruan. Bi gertaera geologi- ko batzen dira hemen, biak ere gizakiak ustiatzeko modukoak, eta fenomeno horien baturari esker, zementu arkaikoa ekoiztea lortu zuten. Batetik, Zestoa-ko Iraeta auzoko margak daude. Horiek kare hidraulikoa edo, bertakoek deitzen dioten moduan, "iraulika" ematen dute. Bestetik, Ertxinako lignitoa edo ikatz minerala dago. Harri mota hori, zuraren fosilizazio naturaletik dator eta, ikatz bege- tala (mendian txondorretan gizo- nak egosten duena) baino mer- keagoa denez, industrian erabiltzen zen. Hasiera batean margen erreketan Altsolarats-eko burdinola zaharretan egiten zen, XIX. mende amaieran. Gerora, kare horren produkzioa handituz joan zen eta hainbat lantegi eratu zituzten Bedua, Agote, Arroabea eta Txiriboga auzoetan. Lantegi bakoitzak bere ikatz meatzea zuen, denak Ertxinako mendian kokaturik. Bertako lau lignito geruzetatik hirugarren geruza ustiatu zen batik bat. Bi metroko zabalera zuen eta kalitate oneko lignitoa. XX. mendearen hasieran inguruko ehun bat lagun aritu ziren meatzetan lanean. Gerra ondoren, soldadutza kunplitzeko modua zen meatzetan lan egitea eta inguruko gazte asko eta asko horrela aritu ziren. Ustiaketa horrek duen arriskurik nabariena "antigrisu" deituriko gasaren isur- keta da. Gas hori arnasteak zora- biatu eta ito lezake edonor. Leher- tu ere egin daiteke erreketan errazekoa baita. Gas horren leher- keta zela eta 50eko hamarkadan istripu larria gertatu zen eta hoge- i lagun baino gehiagok erredura larriak jasan zituzten. Hala ere, zementu artifiziala asmatu zute- nean kare hidraulikoaren produk- zioa bertan behera gelditu zen. Ikatx minerala ateratzeko mea- tzeak poliki-poliki itxi egin zituz- ten.

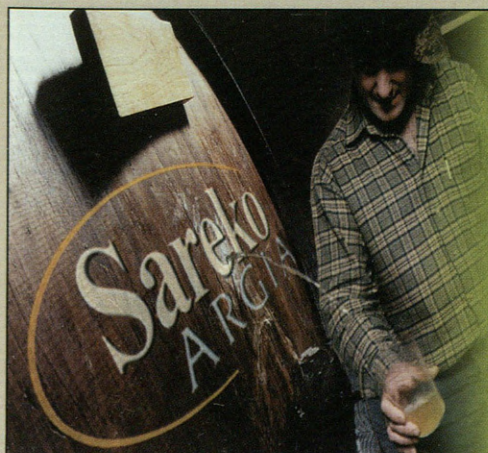

biltzeko modua aurkitu zuten.

Ola hauen historia dastatu ondoren, Errotatxikira itzuli eta errepi-dean gora egingo dugu, errepidea amaitu eta errekarerekin topatu arte. Errekaren emaria arina bada, harriz harri salto eginez zeharkatuko dugu. Urez gainezka badator ordea, albotik jarraitu eta berehala metro eta erdiko zabalera duen egurrezko zubitxo bitxia erabiliko dugu. Horrelako zubiak ugariak dira erreka honetan, baina apenas ikusten diren hemendik kanpo. Gizakientzat soilik eraikitzen dira zubiok, ibilgailuek eta animaliek ezin dute hemendik igaro. Zubi horren pareko maldan dago Gipuzkoako giza aztarna zaharrenetarikoa aurkitu ziren kobazuloa. Kareharrizko hormaren oinetan dago Amaldako

Goian, harrizko zubi bakarretakoa, eskuinean, arbel piloak, Altsolarats jauregiaren horma, egurrezko zubi bitxia eta San Pelaio ermita.

koba, Goi Paleolitikoan gizakiak erabiltzen zuen aterpea. Zenbat aldatu ote da inguru hau Goi Paleolitikotik? Imajina ezina. Errekaren albotik jarraitu eta ingurune basatiagoan murgilduko gara. Erreka inguruko hegazti eta igerilariak, ur zozo eta amuarrainak, igel eta uhandreak eta zorionekoak bagara, orkatz lotsatiren bat edo beste ere ikusi genezake. Entzun, begiratu, ukitu, usaindu eta asperitzen garenean, historiaurretik, Erdi Arora, industrializaziotik teknifikaziora egin itzulerako bidea. Baina ez ahaztu sentitutakoa. ■

- Sagardogileen gida
- Sagardoa Euskal Herrian eta munduan
- Tresnak
- Prozesua
- Gaitzak eta arazoak
- Sagarra
- Loturak

www.argia.com/sagardoa

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA, GARBIÑE UBEDA

INGENIARITZA

Segurtasun-uhalaren garrantzia

AUTOMOBIL GIDARIENTZAKO aholkuak etenik gabekoak izaten dira estatu gehienetan. Aholku hauetako batzuk lege indarra duen arau bihurtzen dira askotan eta horien

artean segurtasun-uhalaren erabilera dugu.

Autoaren gidariaren kasuan arrunta da segurtasun-uhala lotuta eramatea, baina ez da gauza bera gertatzen atzeko eserleketan joaten direnen kasuan. Buffaloko Unibertsitateko eta Calspan UB Research Center-eko ikerlari talde batek azken

zazpi urteetan heriotza gertatu den ia 300.000 istripu aztertu ondoren, autoaren atzean segurtasun-uhalik gabe doan bidaiari batek bai bera eta baita aurrean doazen bidaiariak

hiltzeko arriskua asko handitzen duela ondorioztatu dute. Hain zuzen ere, atzeko bidaiariaren hiltzeko arriskua hiru-koiztu egiten da eta aurrekoarena bikoiztu.

Aipatu azterketa ez zen estatistiko hutsa izan, baizik eta hainbat frogar errealitatek ateratako ondorioak ere argitara eman zituzten. Frogatan panpinak erabili zituzten eta egindako neurketen arabera, aurrez aurre gertatutako talka batean atzeko bidaiaria loturik ez badago gidariak jasaten duen indarra laukoiztu egiten da atzeko bidaiaria lotuta joandako egoerarekin alderatuz.

AEBetan pertsona helduek ez dute derrigorreko segurtasun-uhala lotzea, baina zientzialarien ondorioei kasu egiten bazaie, atzeko aulkian bidaiatzen duten pertsonen hiltzeko arriskua %95 txikituko litzateke, hau da, AEBetan 800 hildako eta 65.000 zauritu gutxiago egongo lirateke. **I**

TEKNOLOGIA

Minak detektatzeko landarea

DANIMARKAKO ikerlari talde batek hiru urteko ikerketa burutu berri du eta *Arabidopsis Thaliana* landarea genetikoki

Osasuna

JABIER AGIRRE

Emakume zaintzaileak zaintzen

JOAN ZEN ASTEAN Zainketa Paliatiboen Elkarteak aipatzen genuen orrialde honetan bertan. 1992. urtean sortutako erakunde horrek gaixoaren bizi-kalitatea hobetzea du helburu nagusi, bere bizitzaren amaieran, eta gaixoaren familiari laguntza ematea. Hamar urteotan, hainbat eta hainbat gaixori erosotasuna eta laguntza eskainiz egindako lan izugarriagatik, Eusko Jaurlaritzak onura publikoko erakunde izendatu zuen 1996an eta Donostiako Udalak Merituaren domina eman zion 2001. urtean.

Baina elkarte horretaz gain, beste hainbat talde eta ekimen ere azpimarratzekoak dira, gaixoen arreta munduan. Batetik, asko direlako oraindik, hainbat arrazoi direla medio, ospitalean artatuak izan ordez, beren etxeetan zainduak izaten diren pertsonak. Eusko Jaurlaritzako Gizarte Gaietarako Ongizateko Zuzendaria den Anjel Baok esan bezala, ezintasun arin edo larriak dituzten 86.762 pertsona daude zenbatuta. Eta horietatik gehienak etxean bizi dira. Beraz, bere eguneroko bizimoduan, ohetik jaiki, jantzi, garbitu, jan eta edan, edo eguna zerbaitetan emateko, beste pertsona baten laguntza behar dute, ezinduak

daudelako.

Gure gizarte honetan, dena dago erregistratua, nonbait apuntatua. Eta horri esker, bada-kigu lehen aipatutako pertsona ezindu horiek zaintzen dituztenak

zenbat diren ere. 57.000 pertsona inguru dira, horietatik ia denak emakumeak (%99): gaixoaren ama, edo alaba, edo baita bikotea ere, adinean 45-60 urte bitartean daudenak. Eta bere hurbileko pertsona horiek zaintzen denbora asko ematen dute gainera. Horregatik, Eusko Jaurlaritzak eta Etor-kintza fundazioak web orri bat sortu dute (www.cuidador.com), zaintzaileen eta gaixoen egoera hobetzeko asmoarekin, orain bi urte martxan jarritako "Zaintzailea zaintzen dugu" izeneko programa arrakastatsuen segida gisa.

ALBERTO ELOSEGI

aldu ondoren, mina-detektatzaile gisa funtzionatzea lortu du.

Landare hau belar txar gisa hartzen da gizartean eta 2001 geroztik bere genoma erabat ezagutzen da. Honi esker laborategi askotan erabiltzen da hainbat ikerketa eta frogak egiteko.

Munduan 100 milioi mina baino gehiago daude lurrazpian 75 estatu baino gehiagotan barreiaturik eta hainbat estimazioen arabera 20 minuturo pertsona bat hil edo zauritzen da. Orain arte minak indargetzeko sistema bakarra eskuzkoa da, horrek dakarren arriskuarekin.

Arestian aipatu ikerlariak lortu dutena zera da: berdea den landarearen sustraiek, hazi ahala, minak sortutako nitrogeno dioxidoa topatzean kolore gorria hartzen dute. Itxaropena sortu duen saiakuntza hau Bosnian, Sri Lankan eta Afrikako hainbat estatutan frogatuko da lehenbizi. ■

INGURUMENA

Régent izeneko pestizida eztabaidagai

FRANTZIAN ekoizten den Régent TS pestizida Europako estatuetan debekatua izateko bidean da. Toxikotasuna aztertzen duen batzorde frantziarrak (Comtox) oso kritikoa den txostena argitaratu du berriki. Batzorde hau administrazioko edozein erakunderekiko independente da eta Europako Batzordeari aholkatu dio ez onartzea pestiziden zerrendan. Europar pestizidak onartzeko egin behar diren trami-teen artean jatorrizko estatuetako erakunde independenteen txostenak daude eta oraingoz Comtoxen txostena onartzearen aurkakoa da.

Pestizida honek hazietan du eragina eta 2003ko otsailean egin zen ezaguna, erlezainek erleen hilkortasunaren errudun egin zutenean. Pestizida hau Fipronil bezala ere ezagutzen da eta epaitegi- eta teknika- pertsonengan izan dezakeen eraginaren inguruko abisua eman dute.

Bestalde pestizidaren egilea den BASF enpresak ukatu egin du bere produktuaren kaltegarritasuna eta beraz eztabaida mahai gainean dago. ■

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Suge-jana edo apez-belarra

HOSTOZ MUKURU da bai oraintxe puri-purian, lehengo astean nion eran, ilarrondokoa edo suge-jana. Hauek biez gain hamaika izen ditu geurean landare honek (*Arum italicum*). Suge-jana, suge-belarra, suge-gerezia, sugerrama, sugrama, suge-belar nerbiduna edo pikarta. Landare osoak pozoitsua den eta sistema nerbiosoa erasotzen duen aroina du eta gure hizkuntzan honelako landare gehienak sugea edo lipuarekin lotzen ditugu. Ahora gozoak omen diren fruitu gorri deigarriak jan eta tripetako karranpak izan dituzten ume ugariaren aipamenak badira Europa osoan. Sugeak hiltzeko ere erabili izan omen da. Lurpean duen erraboiak ere aroina badu, baina behin egosi edo lehertuz gero galdu egiten da; almidoi ugari duenez jateko bezalaxe lihozko soinekoak tentetzeko usu erabili izan da. Hostoen pikartengatik ere suge itxura har dakioko.

Errebelarra. Osinaren gisan, hostoetan kare oxalatozko kristalak ditu. Gordinik ahoratuko duen animaliarik ez da eta sendagai bezala zauri zailak ixten laguntzeko hosto hauek zuzenean gainean jartzen dira.

Ilarrondokoa. Hotz zalea da eta urasetzen den buztin lurra du maite. Lurrean nitrogenoa pilatua bada hobe. Ilarra papi-lionazeoen familiako landareei deitzen diegu –babarruna, ilar biribila, ilarra...– eta landare hauek lurrean nitrogenoa pilatzeko gaitasuna dute. Hemendik ote datorkio suge-janari ilarrondokoa izena?

Apez-belarra. Lore multzoa onila edo inbutu formako braktea batekin inguratzen du. Loreak ernaltzeko eulitxoak erakarrak behar ditu eta horretarako bi trikimailu erabiltzen ditu, guretzako kiratsa den eta haien gusturako usain ederra dena hedatzea eta onilaren barruko tenperatura igotzea, intsektuei babes gozo eta perfumatua eskainiz. Lore antzu batzuekin osatutako hesi batek sartzen bai, baina ez die oniletik ateratzen uzten. Behin intsektua barruan somatuz gero, ordea, landareak polen-zakutxoak irekitzen ditu eta hesia zimeldu egiten da; soina beste lore batzuk ernaltzeko polenez jantzia duela intsektuak alde egiten du, beste lore bero baten bila. Estrategia honen erabileragatik deitzen ote zaio apez-belarra?

Inaztorra ere deitzen zaio landare xeble honi, zergatik ote?

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Ikuskizunak

ALOÑA IPINTZA

ANTZERKIA

DONOSTIA

♦ otsailak 10
Kursaal jauregia

20:00

Compay Segundori omenaldia

Compay Segundo taldeak, Pio Leivak eta Teresa Garcia Caturlak omenaldia eskainiko diote Compay Segundori. Iaz, uztailen hil zen abeslari kubatarrak Donostiako Kursaallean kontzertua eskaintzea adostua zuen; antolatzaileek leku berean egingo diote omenaldia. Saioan parte hartuko duten artistak Kubatik iritsiko dira. Compay Segundo taldea 1955az geroztik ari da lanean, eta omendua izango dena talde horretako kidea izan zen. Leiva, berriz, 86 urterekin emanaldiak eskaintzen jarraitzen duen soneroa da eta XX. mendearen bigarren erdialdeko pertsonaiarik garrantzitsuenetako bat da bere herrian. Leivarekin lan egin izan duen 63 urteko García Caturlaren ahotsa adituek behin eta berriz goraiatzen dute.

IKASTAROKAK

♦ otsailaren 14tik
ekainera bitartean

BERA

Kultur Etxea

10:30

Antzerki tailerrak egingo dira 18 urtetik gorakoentzat. Lamixene elkarteak eta Berako Kultur Batzordeak antolaturik, antzerki

mundura hurbildu nahi dutenentzat erabilgarria izatea da saioen helburua. Izen-emate epea otsailaren 13an amaituko da.

HITZALDIAK

♦ otsailak 5

GETXO

Algortako Kultur Etxean

Zigor Aldamak *Asia*

hitzaldia eskainiko du *Hegoekialdeko argi eta itzalak* izenburupean. Saioaren helburua Hego-ekialdeko herrialdeen egoera azaltzea da, ikuspegi kulturalak, ekonomikoak, politikoak, giza mailakoak eta turistikoak kontutan izanik. Aldamak *Bizkaie!* aldizkari elektronikoan kolaborazio lanak egiten ditu.

AZOKAK

♦ otsailak 15

ESPEJO

XII. Patata Azoka egingo da eta inguruko herrietako patata motak erosteko aukera izango du bisitariak. Bestetik, eskulan azokaz gain, elikagaiak dastatzeko aukera izango da. Antolatzailea Gobiango Udala da.

KONTZERTUAK

♦ otsailak 7

MAULE

Maule Baita

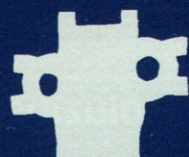
Aitzina album berriaren aurkezpena egingo du Jean Bordaxar kantari zuberotarrak. Bordaxar tradizioa eta modernitatea uztartuz Zuberoako kantagintzari molde berriak ekarri dizkion abeslaria dugu.

Informazio gehiago:

www.gureagenda.com

Agendarako deialdiak hogeik egun lehenago bidali 943 37 34 03 faxera edo kazeta@argia.com helbidera.

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

gizarte ekintza

Piratak

Bizimodu petraleko itsaslapurrak

Pirata, kortsario, bukanero, filibustero... hitzak entzun edo irakurri orduko, geure irudimena piztu eta lurreko itsaso eta ozeanoetan barrena egundoko abenturak bizi izandako jende ausarta datorkigu gehientsuenoi burura. Nork ez du noizbait izan itsasgizon bikain horiekin batera itsas zabalean ibiltzeko irrika? Zer esanik ez aipatzen diren piratak euskal semeak badira! Baina hainbesteko miresmenaren zoramenean, gizon haiek benetan eraman behar izan zuten bizimodu latza ahaztu egiten zaigu, eta egin zituzten lapurreta eta triskantzak ere bai.

ABENTURAZALEAK ziren, bai, baina gehienetan lehorrean zituzten bizi-baldintza gogorrek bultzatuta itsasoratu beharrean aurkitu ziren. Errealistak izanik, itsaso bare zein haserreetan zebiltzanean, nolakoa ote zen ekintza bortitz haietan parte hartu zutenen egunerokotasuna? Bada, galdera horiei guztiei erantzuna ematera dator *Euskal piratak*, Iñaki Mendizabal Elordik idatzi eta Asier Sanz Nietok marraztutako liburua.

PILAR
IPARRAGIRRE

Argazkiak:
Euskal piratak
liburua

Egiazkotasunaren bila

Euskal piraten historiari ikuspegi berri batez arreta jartzen ahalegindu dira liburua zirraragarri honen egileak, piratei eurei entzunez, hainbat liburu eta agiritan hartutako aipuak jasoz. Eta euskal piratei begiratzeko modu berri horrek literatura erromantikoak eta zinemak orain artean azaldu izan diguten irudia baztertzea eskatu omen die. Zergatik? Bada, irreal delako. Benetako piratak ez zirelako preseski zuzentasuna guz-

tiaren gainetik maite zuten abenturazaleak, film eta nobeletan maiz azaldu izan diguten bezala. Itsaslapurretan saiatzen zirenen bizimodua oso latza zenez, eta harrapatuz gero egiten zieten ere bai, jakina, euren jarduna ez zen batere samurra. "Liburu egiazko bat egin nahi izan dugu —adierazi digu Iñaki Mendizabalek—, itsaslapurretan aritutako pertsonen bizimodua eta izaera gordintasunez azalduko zuena. Aldi berean, didaktikoa eta erraz irakurtzeko moduko liburua egiten saiatu gara".

Euskaldunak eta itsasoa

Beren lanean, euskaldunen itsasoarekiko atxikimendua eta zaletasuna agerian jartzen diren hainbat kapitulu daude, eta euskal itsas industriaren garrantzia ere azpimarratzen da, lorpen oso garrantzitsuak izan zituelako, "koka" izeneko itsasontzi mota adibidez. Hainbat ontzi ere atondu zituzten.

Aspaldi itsasoratu ziren euskal semeak, gutxienez X.-XI. mende inguruan, balearen bila lehenengo, bakailaoaren bila gero. Goiz hasi ziren merkataritzan ere. Eta hain zuzen, jardun horietan guztietan zebiltzala sortu omen zen itsaslapurretaren kontua, zeregin berberetan ziharduten beste herrietako itsasgizonekin nahastu zirenean. "Hortik sortu ziren lehenengo liskarrak", diote *Euskal piratak* liburuaren egileek.

Euskal armadoreak, bestalde, eginahal horiei guztiari aurre egin ahal izango zieten itsasontziak egokitzen hasi ziren; era guztietako tresneriaz atondu zituzten eta eskarmentu handiko tripulazioak bildu. Bai arrantzan, bai merkataritzan eta baita piraterian ere behar-beharrezko eran arituko zen jende iaioa eta adoretzua nahi zuten. Eta ondo baino hobeto baliatu omen ziren euskal armadoreak ingeles, espainiarren, frantsesen eta holandarren arteko gerretaz. Hortik dator "kortsariotzak" gurean artean izan zuen arrakas-

Literatura erromantikoan eta zineman piratek duten irudi miresgarri hori baztertu nahi izan dute liburuaren egileek. Piratak lehorrekoa baino bizimodu hobe izateko asmoz abiatzen ziren ontzian, baina abenturazaleon itsasoko bizitza oso gogorra zen. Lapurretetan eta baita borroka askotan ere hartzen zuten parte.

ta. Izan ere, piraten eta kortsarioen artean zegoen ezberdintasuna haxe baino ez zen: piratek, beren kontura, besterik gabe, egiten zituztela itsaslapurretak, eta kortsarioek, berriz, erregeren batek-edo emandako baimenarekin. "Baina marra oso fina zegoen hor, kortsario izandako asko eta asko gero piraterian aritu zirelako. Hau da, itsaslapurretan ahalegintzen zirela inongo erregek emandako baimenik ez bazuten ere", argitzen du Iñaki Mendizabalek.

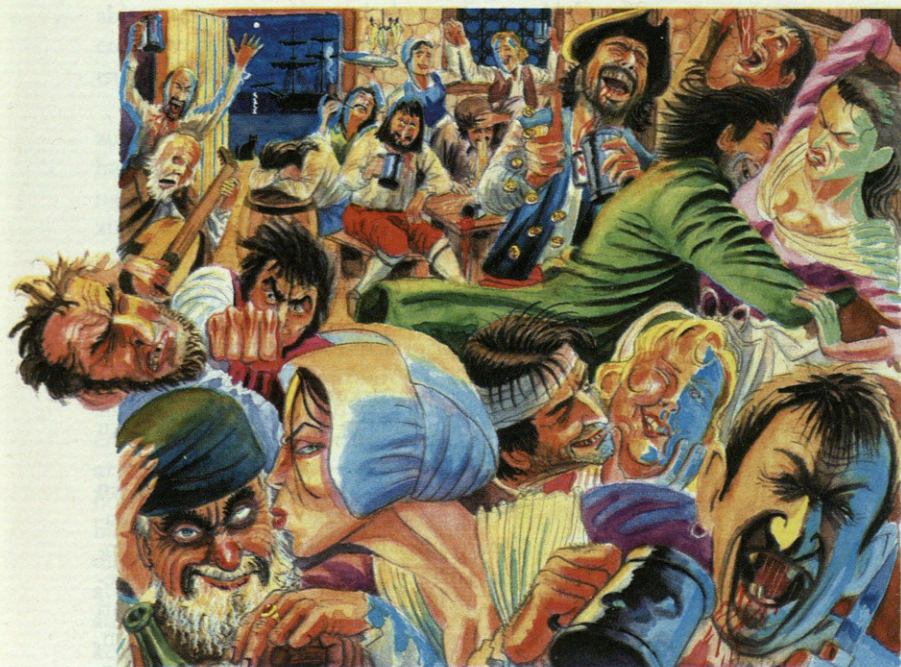
Gure portuen aberastasuna

Gauza da, Euskal Herrian gaur ezagutzen ditugun portu eta hiri asko ez omen lirakeela inolaz ere direna izango, kortsario lanetan aritu izan ez balira. Baiona, Donibane Lohizune, Donostia, Hondarribia, Deba edo Ziburuko portuak "kortsariotza"ri esker aberastu omen ziren. "Donostia, adibidez, 1622 eta 1697 urte bitartean 141 armadore eta 300 itsasontzitik gora

Emakumezkoak eta apaizak ere negozioan

Makina bat jende aberastu zen baimenduta edo baimenik gabe egindako itsaslapurretari esker, baita Euskal Herrian ere. Gure portuek izugarriko gorakada izan zuten pirata eta kortsarioen "urrezko gizaldietan", hots XVI. eta XVII. mendeetan. Baina, bistan da, oparotasun horretatik ez ziren aberastu itsaslapurretan zuzenean aritzen zirenak bakarrik. Itsasoratu behar izaten zuten arte, marinelek asteak egiten zituzten lehorrean, eta aurretik itsasoan pairatutako bizimodu petrala berriro gainera zetorkiela ahaztu nahian-edo, taberna-zuloetan egiten zituzten orduak eta orduak. Trago bat bestearen atzetik, txanponak xahutu eta askotan zorretan gelditzen ziren tabernariekin, zorra hurrengo itsasaldia

amaitzerakoan ordainduko zutela aginduz. Eta tabernariek etekin oso onak ateratzen omen zituzten akordio haietatik. *Euskal piratak* liburuan aipatzen den Juana Laraondo oriotorrak, kasu, "negozioan" arituko zen itsasontzi propio bat atontzea lortu omen zuen marinelekin ateratako etekinekin. Agidanez, "San Juan" izenez bataiatu zuen eta Juan de Etxaniz delakoa izendatu zuen haren kapitain. Itsasoan harrapatutako guztia itsasontziaren jabearen eta tripulazioaren artean banatzeko ohitura ezin ahaztu! Nolanahi ere, ez pentsa Juana Laraondo izan zenik irabazi politikak eskuratu zituen bakarra. Hain omen zen arrunta jokamoldea, kostaldeko herrixka askotako abadeek ere bere partea bazutela!

izatera iritsi zen, eta gehienek kortsarioen patentearekin jokatzaren zuten (erregearen baimenarekin), diote ikerketaren egileek, Gipuzkoako hiri nagusia nola aberastu zen adierazteko. Baina berehala datorkigu zehaztasuna: "Aberastu, eta odolustu ere egin zen, Donostiako seme asko hil baitziren horretan, batez ere Ternuan. Askotan anaien arteko borroketan gainera, lapurtarrek eta gipuzkoarrek borroka latzak izan zituztelako, batez ere XVI. mendean, batzuek Frantziako eta besteek Espainiako koroaren alde egiten zutelako".

Euskal piratak

Ezagutzen diren lehenengo piratak bizkaitarrak ziren, XV. mendean aritutako Anton de Garay eta Pedro de Larraondo; biek ospe eta dirutza handiak bildu omen zituzten, hilaraziak izan ziren arte. Dena dela, gerora itsaslapurretan aritutako gehienak lapurtarrak eta gipuzkoarrek izan omen ziren.

Nolanahi ere, itsasgizon haien bizimoduan

Itsaso zabalera atera aurretik portu inguruko tabernetan emakumeak eta alkohola gozatzen zituzten. Behean, ezkerrean, Michel "Le basque" pirata eta eskui-nean, Pellot "Hendaiaiko Azeria".

Mitoak baztertuz

Tonu errealistan egin nahi izan dute beraien lana *Euskal piratak* liburuaren egileek, eta horrek mito bat baino gehiago baztertzeraren eraman ditu. Esate baterako, banderaren mitoa, alegia, piratek beren itsasontzietan garezurra agertzen zuten bandera beltza eraman ohi zutenaren hori. "Gezurra da. Izan ere, zu lapurreta egitera baldin bazoaz ez duzu lapurra zarenik esango! Hemengoek bandera gorria eta beltza erabiltzen zuten, lapurtarrak baziren, edo berrela gorria, eta gero kapitain bakoitzak bere ikurra jartzen zion".

Baztertu duten beste mitoetako bat itsasontziak aboratzaren kontu liluragarria izan da. Piratak edo kortsarioak izan, nahiago izaten omen zituzten hitzartutako errendizioak. "Eta itsasontziren bat edo beste aboratzaren bazuten ere, iruzurrez izan ohi zen, ontzian matxuraren bat zutela irudikatuz edo huraxe merkantzia moduan mozorrotuz; bestela, portuan zeuden itsasontziei erasotzen zieten". Gutxitan aboratzaren zuten, beraz. Hori bai, aboratzaren gertatzen zenean, guztiz odoltsua izaten omen zen. Hara zergatik ez zuten hainbestetan egiten. Hori guztia eta gehiago aurkituko duzu bihotz taupadak areagotuko dizkizun marrazkiz josita-ko liburu horretan. ■

Caracasen, txabola eta etxeorratzen anabasean

Badira 30 urte Miren Egiguren Venezuelako hiriburuan bizi dela.

Jendeari laguntzeko gogo asegaitzak Venezuelara eraman zuen bidaniar bat, Miren Egiguren, duela 30 bat urte. Gaur egun, bere lanari esker Caracaseko auzorik txiroenetarikoan haurtzaindegiak, eskolak, okindegia, josteko lantegia eta abar dituzte. Venezuelako, bere saltsan jo eta su lanean ezagutu genuen Miren, baina, duela hilabete, Gabonak pasatzera Tolosara etorri denean izan dugu berarekin luze eta zabal hitz egiteko aukera.

AMALIA SAGASTI

CARACASEN pobrezia, biolentzia, segurtasun falta, droga trafikoa, arma trafikoa eta tiroketak eguneroko ogia diren auzoan borondate handiko emakume euskaldun bat bizi da; Bidegoiango (Gipuzkoa) Miren Egiguren.

Emakume honek txiki-txikitatik jendeari laguntzeko izan duen gogoak Venezuelaraino eraman zuen duela 32 bat urte, eta lauhun bat biztanleko herrixkan hazitako bidaniarrak lau milioi biztanle baino gehiago dituen hirian aurkitu du bere lekua.

Avila mendizerraren magalean mugarik gabe zabaldu den hiria da Caracas; txabola eta etxeorratzen anabasa amaiezina, mendealdetik ekialdera 20 kilometroko luzera duen harana, unerik latzenei ere txisterik falta ez zaien paisaia urbana. Bada, hortxe, Venezuelako hiriburuko

auzorik txiro eta arriskutsuenetarikoan, gehien maite duten euskalduna da Egiguren; Mirentxu venezuelarrentzat.

Duela 28 urte iritsi zen Venezuelara bigarren aldiz, hirurogeita hamarrek hamarkadan. Caracasen, Petare auzoaren iparraldean, Julian Blanco auzoan, jarri zen bizitzeko lagun kanariar batekin. Txabola bat erosi, eskola batean idazkari lanetan hasi eta bertan geratu zen. Gaur egun, hiru seme-alaben ama da eta bi aberri dituela dio. Herriminak tartean-tartean bisitan ekartzen du, Gabon hauetan bezala, baina oraingoz, benetako bizilekua Petaren daukala aitortu digu.

Caracasera iritsi aurretik, Egigurenek hiru urte egin zituen misiolari La Guajiran, Venezuelako Kolonbiarekin muga egiten duen zonaldean. Esperientzia hark, ordea, ez zuen guztiz ase bidaniarrak zeukan laguntzeko gogo eta berriro joatea erabaki zuen, baina oraingoan beste modu batera, bere kasa joan zen. "Lanerako gogo biziz

joan nintzen guajiroengana eta gustura jardun nuen, baina Eliza lur haiek kolonizatzen ari zela ikusi nuen. Hemen gure kulturaren aurka, gure herriaren aurka egiten ari zirenen antzekoa zen hura", azaldu digu Egigurenek. Hura ikusita, hitz emandako hiru urteak bete eta etxera etorri zen berriro, baina bere kasa, itzultzeko asmoarekin.

LORE AGIRREZABAL

LORE AGIRREZABAL

Caracaseko eremu gorrian

Venezuelako hiriburua inguratzen duten auzo pobreenetako bat da Petare. Lasaitasunik gabe, zalantzan eta beti adi-adi ibiltzen dira petaretarrak, inoiz ez baitakite noiz sartuko zaizkien etxera, noiz harrapatuko dituen tiroketa batek erdi-erdian, nor atxilotuko duten, nori egingo dioten mendekua... Egigurenentzat horiek eguneroko ogia dira eta, azkenean, ohitu egin dela dio. Baina gutxi dira Petaren Mirentxuk bezala bizilagun guztien errespetua irabazi dutenak. Eta ez dira asko bizitzeko auzoaren alde eman dutenak, familia behartsuenei antolatzen eta beren kabuz aurrera egiteko bideak bilatzen irakatsiz. Bidaniarrak hamaika proiektu jarri ditu

abian eta auzoan oso ondo hartu dituzte. Hala ere, beretzat beste edonorentzat bezain arrisku-tsua da eguneroko bizitza Petare iparraldean.

Txabolaz beteriko auzoa bizilekutzat hartu zuenean, emakumeei jana prestatzen erakusten hasi zen. Izan ere, orduan, bertakoen elikagai nagusiak eta ia bakarrak arroza, gurina eta pasta ziren. Elikadura aberaste aldera, sukaldaritza eskolak eman eta barazkiak eta lekak kontsumitzen irakatsi zien bidaniarrak. Gainera kontsumorako kooperatiba bat ere sortu zuten, bestela, hainbeste jenderentzat jakiak lortzea ezinezkoa zitzaien eta. Kooperatibaren bidez, auzokoek jartzen duten kapitalarekin erosketa handiagoak egin eta beren artean banatzen dute jana, modu horretan askoz ere merkeago ateratzen baitzaie. Dena dela, Egigurenek azaldu digunez, asmoa ez da hortik irabaziak ateratzea, antolatzen ikastea baizik; auzo txiro gehienetan inolako antolaketarik ez dago eta sarritan hori izaten da hain egoera tamalgarrian egotearen arrazoiatariko bat.

Proiektu bat bestearen atzetik

Antolaketa eta autoaskitasuna helburu hartuta, josteko lantegi bat, kontsumorako kooperatiba bat, eskola komunitarioak, dirua aurrezteko sistema bat, El Colibrí eta Los Grillos haurtzaindegia, eta okindegi bat jarri ditu martxan Egigurenek Petaren. Proiektu horiekin guztiekin bere auzokideei ezerezetik ateratzen laguntzera bideratu du bere lana bidaniarrak, eta, horretarako, Esperanza izeneko taldea sortu eta ekimen mordoak jarri ditu abian.

Egiguren Caracasera iritsi zen garaian antolaketa falta zen nagusi Petare auzoan. Gaur egun, egoera ez da gehiegi aldatu; miseria handia baitago Venezuela guztian, baina petaretarren bizi mailak zenbait kasutan hobera egin duela esan daiteke. Egigurenen hitzetan, auzoan oso ondo hartu dituzte proiektu hauek guztiak: "Nire bizi-lagunak dio bere etxeak orain lehen baino gehiago balio duela. Okindegia, haurtzaindegia, eskola... dena auzoan bertan edukitzeak beste balio bat ematen baitio guztiari. Zoragarria da jendea hain motibatuta ikustea".

Petare bezalako auzo txiroetan jendea anoni-motasunean bizi dela dio bidaniarrak: "Nekez sinesten dute beraianengan eta ez dute nortasunik". Proiektu baten parte sentitzen direnean, ordea, identitate bat, izaera sozial bat hartzen dute, hezkuntzak duen balioa biderkatu egiten da eta segurtasun hori ezinbestekoa zaie aurrera egiteko. Egoera horretan, auzokideei lagundu nahi bazien alfabetatzea ezinbestekoa izango zela ikusi zuen Egigurenek eta irakasle lanetan hasi zen, baina ahalegina txiki geratu zitzaion berehala eta eskola komunitarioak eta haurtzaindegia sortu behar izan zituzten. "Ni beste bizi-

Minik sakonena, herrimina

Borondate handikoa eta gogorra da Miren Egiguren. Petare bezalako auzo batean bizitzea ez da batere samurra, are gutxiago ia baliabiderik ez dagoen lekuan hainbeste proiektu martxan jartzea. Baina bidaniarraren eskuza-baltasunari horrek ez dio minik egiten. Familiarengandik urruti bizitzeak bai ordea. "Niri urik gabe eta beste gauza batzuk gabe bizitzea ez zait axola, baina oso familiazalea naiz. Nire herria, nire Euskal Herria... Min horretara ez naiz sekula ohituko. Gustura eta ondo bizi naiz Caracasen, baina hutsune hori ez du beste ezerk ere bete". Hala ere, ez du herrialde hura uzteko asmorik.

Egigurenek beti izan du jendeari laguntzeko gogo asegaizta eta horrek era-

man zuen Venezuelara. Ordutik 32 urte pasa dira eta eman duena bezainbeste jaso duela dio: "Hiru seme-alaba eman dizkit Venezuelak. Niretzat ikaragarria da, eman dudaren ordainsari gisa hartzen dut hori. Bestela, herritar bat gehiago naiz, asko maite naute, ni haientzat garrantzitsua naiz eta haiek ere bai niretzat".

Miren Egiguren seme-alabetako batekin.

lagun bat bezala ibili naiz hasieratik. Txabola bat erosi, lagunak egin, jendearekin harremanetan jarri, eta jendea irakurtzen eta idazten irakasten hasi nintzen etxean. Bitartean, irakasle ikasketak eta pedagogia egin nituen unibertsitatetan. Baina pixkanaka geroz eta haur gehiago hasi ziren etortzen eta leku handiago bat behar izan nuen". Horrela, Fe y Alegria izeneko erakundeak auzoan zeukan gela bat utzi zion eskolak emateko. Gaur egun, 1.080 eskola komunitario daude Petaren eta inguru hori da alfabetatugabe gutxien dagoen eremua.

Haurrek ez ezik, auzoko emakumeekin ere lan handia egin du bidaniarrak. Lanbide bat irakatsi eta lana sustatzeko josteko lantegi bat sortu zuen aspaldi. Horrez gain, Mirentxuk badu harro egoteko beste arrazoi bat ere, berarekin alfabetatu ziren lehenengo emakumeak aurtan lizentziatu baitira unibertsitatean.

Dena dela, hezkuntza ez da Egigurenek Petaren sustatu duen esparru bakarra. Duela 18 bat urte aurrezteko sistema bat ere jarri zuen martxan. Hamar bat lagun hasi ziren astero-astero dirua aurretzen, baina, dagoeneko, ehun baino gehiago dira eta hiru zentrotan funtzionatzen du. Bidaniarrak ezin du sinetsi auzokoek eman dioten konfiantza: "Bakoitzak bere aldetik aurrezteko eman dezakeenarekin ezingo genuke konturik ireki banketxean, baina jende gehiagorena bilduz gero egin daitekeela ikusi dugu. Ika-

Los Grillos haurtzaindegia

Eskolez gain, Esperanza taldeak haurtzaindegiak ere jarri ditu Petaren. Lehendabizi bat fundatu zuten, El Colibrí izenekoa, eta handik pixka batera beste bat ere eraiki zuten 90 haurrentzat: Los Grillos. Izena Zarauzko Kirkilla sendiaren omenez jarri zioten. Izan ere, Egiguren Maria Luisa Ameztorein, Karlos Argiñanoren emaztearen, lehengusua da, eta haiek dira haurtzaindegia aurrera ateratzen gehien lagundu diotenak. Hasieran Eusko Jaurilaritzaren dirulaguntza ere jaso zuten, baina kirkillatarrak dira urtero-urtero bertara joan eta laguntzen jarraitzen dutenak. Bitxia da hain urruneko haurtzaindegi baten sarreran Karlos Argiñanoren eta bere emaztearen argazkiarekin topo egitea. Baina horixe da Los Grillos; Caracasko auzorik txiroenetarikoan haurren babesleku bihurtu den etxea.

ragarria da jendeak eman digun konfiantza; lanetik etxerakoan irabazitako diruaren zati bat ematen digute, guk banketxean epe finkora jartzen dugu eta Eguberrietan bakoitzari aurreztu duena itzultzen zaio interes eta guzti". Ekimen horrekin bizilagunek aurretzeko joera hartu dute; ohitura garrantzitsua irabazitako apurra edanean xahutzeko joera zuen jendearentzat.

Ia hiru hamarkada pasa dira Mirentxu Petarena iritsi zenetik eta gauzak asko hobetu direla dio. Esperanza taldeak proiektu asko jarri ditu abian eta Venezuelako Gobernua bera ere jabetu da taldeak egindako lanaz. Ordainetan, auzoan jana banatzeko dirulaguntza eman die aurtan. Proiektu berri horren bidez, zenbait familia bost egunerako jana prestatzeaz arduratzen dira; bakoitzak 70 haurrentzat jana egiten du. Guztira hamar familia ari dira horretan, beraz, hortik 700 haurrentzat janaria ateratzen dute. Esperanza taldeak ematen die menua familiei eta bost egunetik bost egunerako prestatuta ekartzen dute dena. Taldeak horren kontrola egiten du; zenbat ekartzen duten, txukun ote dagoen, gero haurrek ea ondo jaten duten... Horrez gain, areto bat ere egokitu dute eta bertan bostehun bat laguni ematen diote jaten. Guztira, 1.200 bat lagunentzat janaria ematen dute. Egiguren oso gustura dago ekimenarekin: "Esperientzia ezin hobea ari da izaten. Guraso askok esan digu beren seme-alabei aurpegian igartzen zaiela ondo jaten ari direla. Oso pozik

Gaur egun, 200 haur baino gehiago dabilta Los Grillos-en. Haurtzaindegiak hiru solairu ditu, baina azken bi urteotan haurtzaindegiaren gainean bi solairu eraiki dituzte. Bertan 15-16 urteko hirurogei bat neraberi irakurtzen, idazten, zenbatzen eta abar irakasten diete gero eskolako hirugarren edo laugarren mailan sartzeko aukera izan dezaten, bestela haur horiek ez baitituzte inongo ikastetxetan onartzen.

Horrez gain, ordenagailu gela bat ere jarri dute. Zazpi ordenagailu dituzte eta telefono linearen zain daude Internet jarri eta komunikazio zentro bat izan dadin. Hori nahikoa ez eta Argiñano eta bere emaztearen laguntzari esker, haurtzaindegiaren ondoan okindegi bat ere zabaltu zuten duela pare bat urte.

daude Gobernua ematen ari den laguntzarekin eta auzokoon borondatearekin".

Azken urteetan asko aldatu da Venezuelako egoera. Gaur egun, Hugo Cha-

vez da presidente, baina Gobernutik bota nahian dabil oposizioa. Egiguren ez da oso baikor agertu etorkizunaz galdetuta. Ez du politikariengan gehiegi sinesten, baina Chavezekin zenbait gauza aldatu egin direla eta horrek itxaropen izpi bat ematen diola esan digu: "Chavezek hankasartzeak egin ditu, sarri. Baina Venezuelaren egungo historian ez da egon beste agintaririk txiroei begiratu dienik. Inork ez du behartsuekiko sentsibilitaterik eduki. Chavezek, ordea, herri osoa jarri du ikasten Robinson Misioari esker. Orain arte nork ikasi du Venezuelen? Norentzat ziren unibertsitateak? Zergatik txirotu da hainbeste herria?". Nahiz eta egoera gogorra izan, Mirentxuk nahiago du Chavez beste agintariak baino. "Nik asko maite dut Chavez, gure ingurukoei identitate bat, nortasun bat eman dielako, behingoz zerbait direla eta aintzat hartzen dituztela sentitzen dutelako orain. Hori handia da jende honentzat".

2002ko abenduan bi hilabete iraun zuen greba hasi zuen oposizioak. Aspaldi pobrezian murgilduta zegoen herria are gehiago hondoratu da eta burua altza ezinik dabil Venezuela. Gordina da hango errealitatea, baina Mirentxu Egigurenek ez du amore emateko asmorik eta urte berriarekin lanean segitzeko gogo biziz itzuli da berriz Petarera. ■

Haurrarekin dauden neska hauek Caracasen izan ziren Miren bizi den tokian, auzoan lan egiteko asmotan. Mireni elkarriketa egin genionean Tolosako etxean bildu ziren denak.

«ETA ez balitz ez litzateke guardia zibilik, ez torturarik ere?»

Jon Enparantza

1968an jaioa. Donostiarra. EHUko Zuzenbideko Unibertsitatean lizentziatua. Hamar urte daramatza euskal preso politikoen abokatu lanetan. Euskal presoak egon diren Frantziako espetxe guztiak bisitatu ditu. Bere lana hizpide izan dugu solasaren abiapuntuan. Jarraian, amnistia-aren aldeko mugimenduaren egoera eta bilakabidea aztertu dugu. Gatazkaz aritu gara, halaber. Bestalde, lege berria presoengan eta euren familiarengan nola eragiten ari den islatu dugu ondoko koadroan.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Eli Gorostegi

Hasteko eta behin, abokatu gisa jasotako eskarmentuaz Jon Enparantzak esan diguna: “Gure lana zaila da, bizi dugun errealtatea gogorra delako. Baina presoek eta euren senideek eta lagunek bizi dituzten egoera izugarriak ezagututa guk izaten ditugun oztopoak txikiak gelditzen dira. Abokatuok esan ohi dugunez, mundu honetako baldintzetara ohitu egin gara eta izugarrikeriak ‘irentsi’ egiten ditugu, Frantzian bezala Espainian”.

Abokatuaren estatusa edota izaera ea errespetatua den jakin nahi izan dugu halaber. Aldian aldiko egoera politikoak nola eragiten duen abokatuaren jardueran: “Egoera politikoak beti eragin du abokatuaren zereginean, nolako egoera politikoa halako egoera abokatuentzako. Gatazkaren historian eta bilakabidean garrantzitsua izan da abokatuaren zeregina. Abokatuak inplikazio politiko garrantzitsua izan dute militante gisa. Abokatuaren izaera politikoak laguntzen du lanean, baita estatuen administrazioaren egituraren eskarmentuak. Epaileen erabaki gordinen eta latzen berri ezagutzen dugu abokatuok eta bada-go nolabaiteko errespetua gurekiko. Edonola ere, sistemaren amaraun administratiboak harrapatua gaude, hamaika dira gainditu beharreko oztopoak”, diosku abokatu honek.

Amnistiaren Aldeko Mugimenduak Hausnarketa Nazionala prozesua amaitu zuen abenduan. Nola burutu zen berau? Askatasunak, Etxeratek eta, oro har, presoan alde lanean ari diren erakundeek burutu dute Hausnarketa Nazionala. Herri batzarrak izan dira hausnarketaren oinarriak. Aldi berean eragile sozial eta politikoekin harremanak izan dira interpelazio zabal bat eginez, nazio eta herrialde mailan batez ere, 60 eragile ezberdinekin. Gogoetaren abiapuntua, Euskal Preso Politikoen Kolektiboa beraren eztabaida izan da alde batetik eta Euskal Herriak bizi duen egoera politikoa bestetik. Baina prozesua ez da amaitu, urrian abiatu zen eta Kursaalera Batzarra izan da hausnarketa proiektatzeko gune eta unea. Gogoetaren oinarri horiek barneratzen segituko da eta iniziatiba ezberdinak gauzatzen.

“PPren gobernua

aurreko gobernuek

20 urtetan egin ez dutena

egiten ari dira azken

bizpahiru urteetan”

Zein da amnistiaren alde ari diren erakundearen egoera gaur egun?

Zaila. Erakunde hauen ilegalizazioak helburu ezberdinak bilatzen ditu. Ezer baino lehen ohartarazi behar da Baltasar Garzon ez dela inor erakunde hauek legez kanpo uzteko. Honek, printzipioz, erakundearen jardura eteten ditu. Ondoren, auzitegi batek onetsi behar du edo ez. Alabaina, bien bitartean, erakunde hauen jardura guztiak behin behineko etena pairatzera kondenatuta daude. Hau da, Espainiako Estatuen politikaren helburuetan bi plano bereizi behar dira: plano batean, erakundearen aktibitatea bertan behera uztea aurreikusia dute, eta beste plano batean, presoan aldeko dina-

"Euskal presoak Euskal Herrira" aldarrikapenari ekiten diogu, presoen eskubideen aldarrikapenean indar egiteko eta euren errealtatearen gordintasuna azaltzeko. Beti ere, gatazka politikoaren ebazpena hurbiltzen garen itxaropenez, ebazpenean laguntzen dugulakoan".

mika eta sostengua kriminalizatzea lortu nahi dute.

Iparraldean erakunde hauek ez daude legez kanpo, ordea.

Erakunde hauek edo Batasuna, adibidez. PPren gobernu aurreko gobernuak 20 urteetan egin ez zutena egiten ari da azken bizpahiru urteetan. Presoen aldeko aktibitate publikoaren aurkako jarrera areago gogortu du. Egoera bitxia eta harrigarria da. Frantziak, momentuz behintzat, ez du Espainiako Estatuan jazarriak diren erakundeen aurkako jarrera bera hartu. Badira salbuespen kasuak, Joan Mari Olanorena edota Segiko Eneko Aizpururena. Horiek ETaren egiturako kideztat jo dituzte. Askatasuna Hegoaldean debekatua dagoen bitartean, Iparraldean normaltasunez ari da. Hori Espainiako Estatuak Euskal Herriaren kontrako borroka honetan duen kontraesana da.

presoak Euskal Herrira" aldarrikapena?

Errepresioa areagotu ondoren presoan aldeko dinamikan bizkortu beharra ikusi da. Amnistiaren alde lanean segitu ahal izateko are gehiago antolatu beharra dagoela errepresioaren aurka, alegia. Mugimenduaren Hausnarketak aldarrikapen hori berresten lagundu digu. Hau da, presoek izaera eta eskubide politikoak dituztela eta euskal gatazkaren prozesuan parte hartzeko eskubidea dutela esaten da. Halaber, eskubide horiek politikan ematen ari diren aldaketekin uztartu beharra hobetsi da. Finean, presoan aldeko dinamika birkokatu beharra ikusi da.

Gatazkari irtenbide bat eman ahala gatzagarri ikusten al duzu aldarrikapen hori edota presoan eskubideak oro har?

Guk aldarrikapenari ekiten diogu presoan eskubideen aldarrikapenean indar egiteko eta euren errealtatearen gordintasuna azaltzeko. Beti ere, gatazka politikoaren ebazpena hurbiltzen garen itxaropenez, gatazkaren ebazpenean

laguntzen dugulakoan. Jakina, guk eskubide horiek aipatu gabe segi dezakegu amnistiaren alde lanean. Ordea, eskubide horiek bete gabe nekez lortuko dugu amnistia. Eskubide horiek guztiak betetzen laguntzeak gatazkaren konponbidean lagunduko du gure ustez.

Mugimendua 60 gizarte eragileekin bildu da. Nolakoa izan da haien inplikazioa edo atxikimendua? Zein izan da harrera?

Presoen eskubideei dagokienean, funtsean, ez zaie ezer berririk ekarri eragile hauei. Presoen aldeko eskakizunak kaxoi batean zeuden eta mahai gainera ekarri ditugu. Nahia eskubideak eztabaida politikoaren eremuan kokatzea da. Eragileek zerbait ekartzea baino, nahia Hausnarketa haiekin konpartitzea da. Askotan aurreiritzi edo klise batzuk izaten dira gure artean. Giza eskubideez hitz egitea inportantea da, baina klabe politikoan hitz egin beharra dago eta orduan aurreiritziak agertzen dira. Euskalgintza eta hedabideetako eragileekin, baita hainbat sindikatu eta alderdirekin izan gara. Eremita horretan, oraingo Batasuna, ANV-EAE eta Aralarrekin bakarrik. EAJ eta EArekin aurrerantzean egotea espero dugu. Planteamenduek, orokorrean, harrera ona izan dute. Egoera politiko berriaren diagnosian bat etorri gara, ñabardurak ñabardura. Eragile hauek asko giza-eskubideen planoan geratu dira, momentuz ez dute urrats berri bat eman nahi. Guretzat ez da nahikoa, baina interesgarria da bakoitza non kokatua den jakitea. Abiapuntu bezala ontzat jotzen dugu, denborarekin jarrerak eboluzionatzen eta hurbiltzen joango diren esperantzaz.

Gatazkaren ebazpenaren atariaren ote gauden galdetu ohi dugu aldian-aldian. Irtenbidetik hurbil ala urrun al gaude?

Ni baikorra naiz, baina ez inozentea. Konfliktu politiko konpontzeko eskeema ez da zaila, arazoa da borondatea izatea. Baina borondaterik ez dago, ez gobernuen aldetik ez alderdi politiko nagusien aldetik. Horrek frustrazioa eta borroka amaigabea dakartza. Borondaterik ez bada zaila da konfliktuaren konponketaren ataria ikustea. Gure erantzukizuna gatazka politiko ahalik eta esplizituaz azaltzea da, atari hori ahalik eta hurbilen egon dadin. Errealtateari muzin egiten bazaio irtenbide hori urruntzen da gure ustez. Hurbil ala

«Javier Gomez presoen eskubideak urratzeko epailea da»

“Espainiako Gobernuaren lege aldaketak eragin ezberdinekoak dira. PSOEk preso- en urrutiratze eta sakabanatze politika gauzatu zuen eta PPK presoak eta euren familiak salbuespen egoeran jarri ditu. Errepresioa kanpoan gogortzen denean barruko egoera are gogorragoa da. Aldaketa bat espetxealdia 40 urtera luzatzea da. Estatuak presoari hiltzerainoko zigorra aplikatzea erabaki du.

Espetxe Zaintzako Javier Gomez epaileak, epaile bakarra, 600 preso- en eskubideak babestu behar ditu. Praktikan ordea, preso- en eskubideak urratzeko epailea da. Gobernuaren politika betetzeko izendatu zuten. Espetxeetako zuzendari- euskar preso- en eskubideak murrizten badituzte ere, berak ez ditu eskubideak bermatzen. Ondorioz, preso- en eskubide asko urratzen ari dira.

Esate baterako, erredentzioak ez dira aplikatzen ari. Bestalde, presoentzako bisitak areago murriztu eta moldatu dira. Legearen aldaketak eragin zuzena du istripuen gorakadan: sakabanaketa eta urrutiratzeaz gain, bisiten ordutegiak eguerditik iluntzera pasa dituzte. *Vis a vis* aste barnean jartzen dituzte, ordu oso desegokian. Hori guztia politika plannifikatua da, mendeku politikoa”.

urrun? Ez bata ez bestea. Kontua gataz- karen errealitatea hurbilaraztea da.

“Su-etena punto kom” ekimenak ETari su-etena eskatu ondoren artikulua bat idatzi zuten ARGIA. Joxe Iriarte *Bikilak* erantzun zizun. Zer gogoeta egiten duzu hark idatzitakoaz?

Antza denez *Bikila* indignatu egin dut. Ulertzen dut nire artikulua- ren tonua edo modua gustatu ez izana. Zilegia da bere jarrera. Hala ere, bere erantzuna harrigarria egin zait. Ni ETari su-eten bat eskatzeak kezkatu ninduen, bereziki une honetan eta leku horretan, non eta Martin Ugalde Parkean. Badakit zer pentsatzen zuten Ugaldek. Baina, parkearen aurkako eraso- en ondoren, *Egun- karia* itxi eta bere ardura- dunak atxilotu eta torturatu ondoren ETari su-etena leku horretan eskatzea? Parkearen aurkako eraso- a ETak egindako Andoain- go bi ekintzen ondorioz dela esatea lekuz kanpo dago. ETak Joseba Paga- zaortundua hil zuelako itxi zuten *Egun- karia*? Estatuak ez du erasotzeko ETA- ren aitzakiaren beharrik. ETaren ekintzen intentsitatea inoiz baino apala- goa denean eta Estatuaren eraso- a inoiz

baino gogorrago denean *Bikila* bezala- ko militante baten aldetiko erantzun hori harrigarria egin zait.

Dena dela ere, historikoki ezker aber- tzalearen eremu sozialean edo bere inguruan aritu diren pertsonak eskatu dute su-etena.

Gogoetatzeko moduko eskaera izan daiteke, ez dut hori ukatzen. Nik eska- raren modua eta lekua ez nituela egoki- tzat jotzen kritikatu nuen. Bikilaren erantzunak ez dio erantzuten nik galde-

“ETak Joseba
Pagazaortundua hil zuelako
itxi zuten *Egunkaria*?
Estatuak ez du erasotzeko
ETAren aitzakiaren
beharrik”

tzen nuenari, su-etena testuinguru horretan eskatzea indignantea zela nioen, besterik ez. ETak gatazka isla- tzen du, ETA desagertzearekin konflik- toa ez da desagertuko.

Moduak alde batera utzita, mamira joanez. Zure ustez ETak su-etena emateak ez luke gatazkaren proze- sua laguntzen eta erabakitzen erraz- tuko?

Gatazka gainditzeko konpromisoa eta borondatea behar dira. ETak lagundu dezakeela esan du hamaika aldiz. Beste zerbait behar da.

Zerbait horretan kontra-partida politi- koren bat sartzen al da?

Hori aztertu beharko litzateke. ETak su-etena emateak, bere horretan, ez dut uste ezer ekarriko duenik. Beste konpromisoak behar dira. Bestela betiko eskeman segi- tuko dugu. Hau da, ETak guardia zibilak ekarri al ditu? ETA egongo ez balitz ez litzateke guardia zibilik egongo, ezta torturaturik ere? Ara- zoa ETA sortu baino lehenagokoa da. Serio izan gaitezen. Sustraia- ra jo behar da. Kontua da ere, denok ez dugula askatasun berbe- raz hitz egiten ahal. Kontua ez da ETaren alde egitea, baina erabil- tzen ditudan hitzak garesti ordain- du ditzaket. ■

gure
arte
euskaraz

Bizkaiko Foru
Aldundia

Foro Foral
Aldundia

Kepa Larreak ez du EGArrik. Euskara irakasten eman ditu azken 20 urteak, gehienak azterketa famaturako ikasleak prestatzen. Adur Larrea ilobak, ordea, egungo gazteek bezala, bere garaian eskuratu zuen agiria. Idazle eta marrazkilaria lanetan jarri dira biak eta euren esperimentzian oinarrituta, *Nola atera EGA (euskararik jakin gabe)* liburua argitaratu dute. Gomendioak, pasadizoak eta hausnaraketak bildu dituzte idazki ezin dibertigarriagoan.

“EGAk teknika batzuetan trebatua izatea bermatzen du bakarrik”

Kepa, zuk 20 urte daramatzazu euskara irakasten. Zer nola aldatu dira EGAreki-koak?

Kepa Larrea: Lehen ez zegoen EGArrik, beste agiri bat zegoen: Euskaltzaindiaren D titulua. Eusko Jaur-laritza sortu zenean, konpetentzia horiek euskal gobernuaren esku geratu ziren. Jaur-laritzak, ardura hartzeaz batera, Euskaltzaindiaren azterketaren eredu-a aldatu zuen. Aldaketa nabarmenena euskal kulturari erreferentzia ez egitea izan zen. Izan ere, ordura arte, Euskaltzaindiaren D titulurako, behintzat, euskal literaturaren berri eskatzen zitzairen ikasleei eta EGArekin hori desagertu zen. Gainera, garai batean, D titulua edo hasierako EGA ateratzea erronka bat zen. Gaur egun, espedientea betetzeko da; 18 urterekin, batzuek gidatzeko baimena ateratzen duten moduan, beste batzuek EGA behar dute.

"Titulitisa" k mesede egiten al dio euskarari? Euskarak batzen bagaitu, EGAK urruntzen gaitu?

EIDER GARAIKOETXEA
Argazkiak: Iñigo Azkona

K.L.: Badirudi euskaldun mota bi dau-dela: tituludunak eta titulu gabeak. Euskaldun gehienak bigarren multzo horretan daude eta, agian, hori izan beharko litzateke egoerarik normalena. Egia da euskaldun berri askok EGA lortzen dutena, baina, gero ez dira gai euskaldun zaharrekin euskaraz hitz egiteko. Tituluak, beraz, ez du komuni-kazioa bermatzen. Are gehiago, tituluak ez du ziurtatzen, behin lortutakoan, tituludunak euskaraz egingo duenik. Agiriak gainera, ez du hizkun-tza gaitasuna bermatzen; hala-holako maila baizik. EGAK zerbait bermatze-kotan, teknika batzuetan trebatua iza-tea bermatuko luke. Izan ere, euskara gutxi jakinda, baina azterketa teknika menperatuta, azterketa gaindi daiteke. Alderantziz, zailagoa da.

Bestalde, tituluak, administrazioa-ren dokumentua den aldetik, bere jabeari halako autoritatea ematen dio,

titulubakoak ez duena. Hau da, badiru-di, tituluak pertsona nolabait janzten duela, baina, diotenez, prakek ez dute gizona egiten edo gonek, emakumea.

Gauzak hain gordin esanda, agian baten bat haserretuko zitzaizuen. Eusko Jaur-laritzatik deirik izan al duzue?

K.L.: Ez, ez dugu halakorik jaso. Agian pentsatzen ibiliko dira (kar, kar, kar). Gauzak gordinki esan ditugula? Bada bai, baina egia esan dugu, edo behintzat guk ikusten dugun egia. Kritika txarrik ez dugu eduki, areago, nik uste dut inte-res handiarekin jaso dela liburua.

Ez zara liburuko pasadizoko irakaslea bezala izango? Alegia, agiriak ez eta bere ikasleekin batera azterketa egitera joan zen irakasle hori bezala? Baduzu EGArrik?

K.L.: Kar, kar, kar. Nik ez daukat EGArrik, ezta ateratzeko asmorik ere! Adu-rrek EGA ateratu behar izan du, baina ni zaharragoa naizenez, Euskaltzaindia-ren D titulua daukat. Horrekin molda-tzen naiz.

Orduan... zertarako EGA?

K.L.: Hori da guk egiten dugun galde-
ra. EGA kontra-naturako titulua da.
Espainian adibidez, eskola amai-
tzean inork ez du frogatu behar gaz-
telera dakienik. Gauza bera gerta-
tzen da herrialde gehienetan. Hemen
ez, eskolako ikasketak ez dira nahi-
koak eta ikasleek frogatu behar dute
euskara badakitela, nahiz eta D ere-
duan ikasi. Horrek, nik uste, arazo
bat plazaratzen du. Guk ez dugu
ezer asmatu, bakarrik hor
dagoen egoera hori islatu dugu.

Interesgarria da liburuan egiten
duzun gogoeta. Askok diote eus-
kara beharrezkoa dela lana topa-
tzeko. Zuk ordea, bestelakoa uste
duzu: ezinezkoa da erdararik gabe
beharra aurkitzea.

K.L.: Hori errealitatea da. Erda-
rarik gabe ez dago lan egiterik.
Euskaldunek lana topatzen
dute erdaraz dakitelako; beste-
lako egoera pentsaezina litzate-
ke. Horregatik harrigarria da
-besterik ez esatearren- hain-
batek aipatzen duten hori:
erdaldunak Euskal Herrian dis-
kriminatu daudela. Eskaintza
informatibo eta ludiko gehien-gehie-
na erdaraz jasotzen badugu, eredu
guztiak erdaraz jasotzen baditugu,
nekez oreka dezakete egoera hori
egunkari batek eta telebista kate
bakar batek. Egoera horren aurrean
komunikabide gehienek euskaldunak
baztertzen gaituzte.

Gogoeta nahikoa egin al dugu EGAr-
buruz?

Adur Larrea: Eztabaida hor dago, kalean
dago. Komunikabideetan eta han-
hemenka aurkitutako EGAr buruzko
hainbat iritzi jaso ditugu liburuan. Alde
horretatik, hausnarketa liburua ere izan
daiteke gurea.

EGA prestatzeko liburuak aspergarriak
izaten dira. Honek ez du bada, horren
arrastorik.

A.L.: Bai, EGA prestatzea oso asper-
garria da, azterketak eta azterketak
behin eta berriz egin behar dira. Gu
saiatu gara begiratzen zer dagoen
azterketa horien atzean.

Diotenez, irakasle mota bi daude:
txarrak eta onak. Irakasle txarrek
irakatsi baino ez dute egiten; onak,
irakasteaz gain, atseginak eta dibe-

Adur Larreak hainbat marrazki egin ditu libururako.
Goikoa aditzei buruzkoa da.

tigarriak dira. Gure ikuspuntua be-
stelakoa izan da: lehenengoz ondo
pasatzea, eta bide batez, baten batek
zerbait ikasi badu, askoz hobeto!

Egia esan, liburua hasi eta berehala
ikasleak duen aurreneko asmo hori
kareletik botatzeko gogoia izango du:
hamarretik hiruk baino ez dutela gaindi-
tzen, kopiatzea ezinezkoa dela...

K.L.: Azterketa ez da Kale Nagusian
barreneko paseo bat, ezta 2.000
pezeta ordaintzea ere. Horren
atzean, prozesu luze eta nekagarri
bat dago. Ikasleek jakinaren gainean
joan beharko lukete. Ezin dute pen-
tsatu euskaltegia etorri eta 100
orduko ikastarotxoak egitearekin

EGA gaindituko dutenik. EGA
eskuratu nahi badute, teknika batzuk
menperatu behar dituzte eta horren-
tan trebatu. Guk nahiago dugu egia
esan, baina ez beldurra sartzeko, bai-
zik eta egia zein den jakinda, ondo-
rio guztiakin azterketa egiteko.

Hori bai, behin irakurrita, EGA munduan
den azterketarik errazena dela dirudi.

A.L.: Nik ez dut uste misterio handi-
rik duenik azterketak. Jendeak ez du
obsesionatu behar. Azter-
keta bat da, atera nahi
badute onena prestatzea
da, eta ez badute ateratzen
zorte txarra!

Liburua irakurtzea onena.
Baina emazkiguzu 3 probak
gainditzeko aholku garesti
horietako bana.

K.L.: 1. Ezer jakin barik ere,
hainbat galdera zuzen eran-
tzun daiteke, kasualitatez.
Denak txarto egitea, denak
ondo egitea bezain zaila da,
probabilitate kontua da.

2. EGA ateratzeko, ez da
beharrezkoa dena bikain egi-

tea. Nahikoa da erdiko puntuazioa titu-
lua lortzeko.

3. Denok nahiko gendake formula
magikoren bat, eta agian formula magi-
koa norberaren esku eta gogoan dago.

Aurrera begirako proiekturik? "Perfila
zelan atera" izan daiteke zuen hurrengo
best-sellerra...

K.L.: Ez dakigu zer egingo dugun. Ez
genuen espero izan dugun erantzun-
a, gure asmoa 500 aleko liburu
merkea ateratzea zen, lagunaren artean
banatzekoa. Baina gero konturatu
gara errealitate bat islatu dugula, jen-
deak begi onez ikusi duela eta ezta-
baida piztua dela. ■

Babeslea: Tolosako Udala

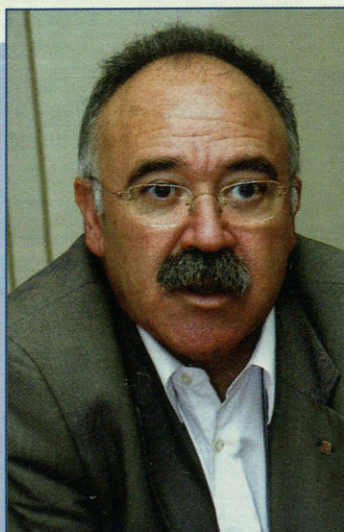
Bero-beroan

Garzon epailea haserre atera da Mexikotik

Hiriburuko espetxe batean espetxe-ratuak dauden sei euskal herritar interrogatzera joan zen joan den astean Baltasar Garzon epaile espainiarra Mexikora, baina esku hutsik eta haserre etorri da. Kartzelako agintariek ez zioten utzi halakorik egiten, hori bertako legediaren aurkakoa delakoan. Garzonek gogor salatu du Mexikon berarekin izandako jokaera. Horrez gain, *La Jornada* egunkaria ere gogor salatu du, berau ETaren aldekoa dela adieraziz, gertatutakoak manipulaztea eta beste hainbat salaketa eginez. Egunkari mexikarrak, bestalde, bere gezurrak salatzen ditu, bere lerro editoriala faltsutzea eta, azken finean, Mexikora jarrera kolonialistaz joatea, bertako legediaren gainetik, han nahi duena egin dezakeela pentsatuz.

Nafarroa Bai eta Batasuna, bakoitza bere jokoa

Interesgarriak bezain korapilotsuak aurreikusten dira hauteskundeak Nafarroan. Nafarroa Bai koalizioaren emaitzak izango dira interes horren arreta guneetakoa; koalizioa hau eta Batasunaren arteko harremana bestea. Nafarroa Baik Batasunaren proposamenari ezezkoa eman ondoren, Batasuna bilera eske ari zaio koalizioari. Gizarte mailako pertsona talde batek, bestalde, aberzale guztiak bilduko dituen akordia eskatu du. Laster batean, halaber, beste talde batek Nafarroa Baien aldeko botoa eskatuko du, zeharka bada ere. Jadanik ez dirudi akordioetarako tarterik dagoenik eta bakoitzak aurreikusitako jokoa erakutsiko du.

ETArekiko elkarriketa mahai gainean

Kataluniako gizarteko sektore nazionalista eta ezkertiarrek sostengua eman diote Carod-Rovirak ETArekin izandako elkarriketari, baina batez ere arbuia-tu dutena PPK ERCren aurka eta Kataluniako gobernuaren hirukoaren aurka egindako jokaldi itsusi eta interesatua da. Termometroak zer dioen martxoaren 14an ikusiko da. Baina PPrek helburu garrantzitsuen, Euskal Herrian bezala, ez dago Katalunian Espainian baino. PSOE erasotu nahi izan du eta baita lortu ere. Jose Luis Rodríguez Zapaterok duela bi aste oso zaila bazuen, orain ezinezkoa izango duela esan liteke. PSOE eta PSCren arteko tentsioak, gainera, are egoera okerragoan jartzen du alderdiaren irudi bateratua, aurretik ere nahiko ukitua zegoena. Bere aldeko tantoa ETak lortu du, inongo bortizkeriarik gabe gainera, berarekiko elkarriketaren beharra berriz mahaigaineratu baitu, bata eta bestea elkarriketari buruz posizionaraziz. Erakunde armatuaren aurkakoa, ordea, jasaten duen kontrolarekiko irudi kenduezina.

Zer da...

Ibex 35

Burtsako profesionalak eta inbertitzaile guztiek gehien kontuan hartzen duten adierazlea da Ibex 35. Espainiako Estatuko lau burtsetako (Madril, Bilbo, Bartzelona eta Valentzia) etengabeko merkatuan kotizatzen duten 35 balore garrantzitsuenek osatzen dute. Indize horren barruan oso balore edo enpresa gutxi badaude ere (35 bakarrik; horregatik deitzen zaio Ibex 35), kontratazio bolumenik handiena duten konpainiak dira horiek, eta beraz, merkatuan zeresanik handiena daukatenak. Lau dira Ibex 35en sartuta dauden euskal enpresak: BBVA, Gamesa, Iberdrola eta Metrovacesa. Indizea osatzen duten gainontzeko enpre-

sak, berriz, ondorengoak ditugu: Abertis, Acciona, Acerinox, ACS Actividades, Altadis, Amadeus, Arcelor (talde horren barruan daude Bizkaiko Labe Garaiei oinordekoa den Bizkaiko Altxairutegi Konpaktoko (ACB) plantak, eta Nafarroako beste zenbait planta), Banco Popular, Bankinter, BSCH, Dragados, Enagas, Endesa, FCC Fomento y Construcciones, Gas Natural, Ferrovial, Iberia, Inditex, Indra, Mapfre, NH Hoteles, Red Eléctrica, Repsol YPF (talde horren barruan dago Petronor euskal enpresa), Sacyr Valle, Sogecable, TPI, Telefónica, Telefónica Móviles, Terra Networks, Unión Fenosa eta Zeltia.

Daniel Udalaiz

Inguma datu-basean elkarlanean

UDAKO EUSKAL UNIBERTSITATEAK eta UZEI Terminologia eta Lexikografia Zentroak Euskal Komunitate Zientifikoaren Inguma datu-basean elkarrekin lan egiteko hitzarmena sinatu dute. UEUK EHUREkin, Deustuko Unibertsitatearekin eta Euskaltzaindiarekin izenpetu ditu datu-base horren inguruko hitzarmenak azken bi urteetan. UZEIren kasuan, aldiz, hitzarmen horren ostean, sortu zenetik gaur arte euskaraz egindako lan guztiei buruzko oinarritzko informazioa datu-basean jartzea izango da helburua.

Hitzaldiak Donapaleun

MANEX GOGOAN taldeak euskararen normalizazioaren aldeko apustua egin asmoz euskarazko lau hitzaldi antolatu ditu otsaileko lau ostegunetarako. Hainbat gai landuko dira Donapaleuko Zabaliken egingo diren saioetan: kultura, politika, umorea... Hizlariak, berri, EHNEko eta Via Campesinako kidea den Paul Nicholson, Junes Casenave Harigile idazlea, Piarres Charriton euskaltzaina, Asisko Urmeneta, Kike Amonarriz eta Antton Olariaga izango dira.

Euskarak Baluartan duen lekuaz kexu

OINARRIAK plataformak deituta, duela hiru hilabete Iruñean zabalduko Baluarte Kongresu eta Jauregian euskarak duen leku eskasa salatzeke elkarretaratzea egin zuten pasa den larunbatean jauregiaren aurrean. Bildutakoek eraikineko kartel, agiri eta erroturetan gaztelania besterik agertzen ez zela eta beraz, euskadunak baztertzen dituela salatu zuten.

JAGOBA MANTEROLA / ARGAZKI PRESS

“Guaixe” astekari bihurtu da

URTARRILAREN 24TIK astero-astero banatzen da *Guaixe* aldizkaria Sakanan. Duela hamar urtetik *Guaixe* hilabetekari moduan plazaratu izan dute euskal kultura sustatzearen eta euskara normalizatzearen. *Guaixe* plazaratzen duen Bierrik euskara elkarteak Belexe irratia eta *Oixe* hamabostekaria abiatu ditu azken urteetan. *Guaixe* astekari bihurtzearekin *Oixerekin* bukatzea erabaki du. Orain arte 4.000 aleko tirada zuen *Guaixek*, baina handitu egin dute leku gehiagotan jaso dezaten.

Euskal soziolinguistikaz Renotik

RENOKO UNIBERTSITATEKO Euskal Ikasketen Zentroak euskal kulturari buruzko hainbat ikastaro akademiko eskaintzen ditu Internet bidez. Ikastaro horiek lantzeko hainbat liburu plazaratu ditu Renoko Unibertsitateak, horien artean gaur dakarkiguna: *Basque Sociolinguistics: Language, Society and Culture*. Gai ugari ditu aztergai Estibaliz Amorrortuk apailatutako liburuak: euskararen garrantzia euskal identitatearen definizioan, euskal hiztunen jarrera euskaldun eta erdaldunekiko, euskara batuaren sorrera...

BAHEA

Julio Medem-izan da aurtun

Espainiako zinearen Goya Sarien protagonista, eta ez sari kontuengatik, izendatua zegoen arren, bere filmak ez baitu saririk eraman. AVT erakundeak eta PPk kanpaina zorrotza antolatu dute Medemen aurka, Espainiako zinema mundua posizionaraziz. Denek agertu dute ETaren aurkako jarrera alde zuzenetik ezaguna; eta aktore gehienek eta Espainiako Zine Akademiak ere gogor kritikatu dute PPren eta AVTren adierazpen askatasunaren aurkako jarrera.

Javier Pradera Bizkaiko diputatu nagusi ohi jeltzalea Athleticen zuzendaritzarantz darama Correo taldeak.

Izarnewsek argitaratu berri duenez. Interneteko komunikabidearentzat, Correoak aspaldi ari dira Athleticen zuzendaritza hartu nahian eta orain “abertzalek mozorrotutako batekin” (Praderagatik) egin nahi dute saio hori eta Javier Uriaren heriotzak bidea errazten ei die.

Jeltzaleak eta berrikuntza

Udaberrira arte bederen agur esan dio Joseba Egibarrek EBBri. Josu Jon Imaz lehendakari berriak, bestalde, bozeramaile figura bereztat hartu du, horrek bere mezua argi azaltzen eta buruzagi perfila indartzen lagunduko diolakoan. Udaberriari begira, ez dirudi Egibarren sektoreak Araban eta Gipuzkoan arazo handiegirik izango duenik; Bizkaian eta Iparraldean ere Imazek beste horrenbeste, eta ikusteko dagoena Nafarroakoa da: egungo lurralde zuzendaritza Egibarren aldekoa izan arren, Imaz atera da garaile. Klabe ugari egon daiteke Imazen hautaketa honetan, baina garrantzitsuena berrikuntzaren nahia izan da, jeltzale asko nekatur zegoen Arzalluzen agintaldi luzearekin eta, antza, Egibarrek irudikatzen ez duen berrikuntzaren aldeko apustu egin nahi izan du.

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

Loïc Le Ribault: zientzialari pioneroa ala gezurtia?

Otsail honen 5ean epaituko dute Bordelen Loïc Le Ribault zientzialaria iruzurratik... baldin eta ordurako Suitzak estraditatzeko badu. Miarrizteko FIPA zinemaldian aurkeztu den dokumental batek berri du Frantzia etengabeko polemika iturri den gizon honen kasua. Farmazia industria eta zerbitzu sekretuak daude tartean.

AKITANIAKO (euskaldunak barne) ehunka gaixo kronikok dute Loïc Le Ribault zientzigizonaren eta bere G5 silize organikoaren erremedioaren berri. Askok –lagunei bezala prentsari erreparorik gabe aitortu dienez– beren gaitzak (batik bat artritisak, psoriasiak eta abar) arindu edo sendatu dizkielako. Beste batzuek (kazetari honek, tartean) erremedioa erabili eta hobekuntzarik nabaritu ez arren, aukera terapeutiko interesgarria dela deritzotelako.

Gaixo guztiok zekiten G5 produktaren egile eta jabeak arazoak zituela Frantziako agintariekin, eta bere produktua Irlandan egiten zuela: postaz erosten zioten. Urtarrilaren 21ean jakin dute –Baionako *Le Journal du Pays Basque*, Iban Etxezarretak Pantxo Arretzi egindako elkarrizketa irakurrita– ongi ezagutzen duten Loïc Le Ribault Suitzan preso daukatela. “Ikertzaile baten kontrako atxilotze agindua” izenburua daraman dokumentala aurkeztu du Miarrizteko Pantxo Arretz euskaldun paristarrek eta bertan bildu du kasu honetaz jakin ahal izan duena, Le Ribault berarekin egindako elkarrizketa barne. Baina, horra kasualitatea: filma erosi eta antenaratuko duen telebista bakar bat ez zaie azaldu oraindik.

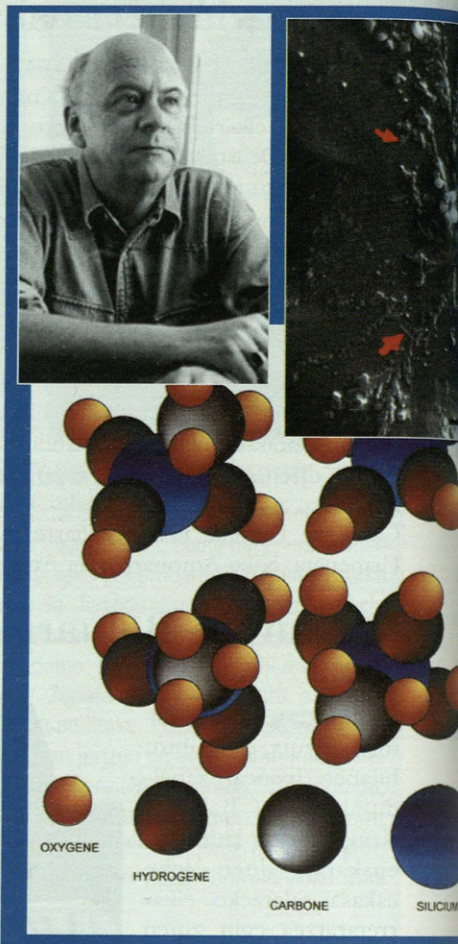
“Dena ongi doa” pentsatu nahi duen herritarrari hainbat zalantza sortzeko moduko historia da Loïc Le Ribaultena.

1947an Bretainiako Morbihan departamenduan sortua, oso gazterik erakutsi zuen kimika alorrean gizon garrantzitsua izango zela. 23 urterekin, kuartzoa mikroskopio elektroniko aztertze metodo berri bat asmatu zuen, exoskopioa deitzen dena. Tesia bukatu eta ikerketan segitzen zuelarik, silize organikoak hainbat gaitz sendatzeko dituen ahalmenez ohartu zen kasualitatez: erabiltzen ari zen nahasketan batean bere esku psoriasiduna sartu eta sendatu zitzaioela konturatu zenean. Geroztik, mikroskopio elektronikoaren erabileraren eta arearen (silizioaren) inguruko ikerketetan eman du bizitza.

Bi alorretan mamitu zen Le Ribaulten lana. Mikroskopio elektronikoaren erabilerak Frantziako polizia eta zerbitzu sekretuen aholkulari garrantzitsua izatera eramanez zuten. Horien azpikontatuta moduan, Carme izeneko laboratoriora antolatu zuen. FBI eta DST (Frantziako barne espioitza agentzia) ziren bere bezeroak, ehunka poliziar eman zizkien ikastaroak, poliziak argitu ezinezko kasu zailtan argibide garrantzitsuak eskaini...

Arerioak zerbitzu sekretuak eta farmaindustria badira...

Beste adarrean, gizakien gaitzen sendatzeari dagokionean, 1982an Norber Duffaut kimikoa ezagutu zuen. Honek

1957tik zeukan DNR izeneko erremedioa patentatua, eta Bordeleko mediku garrantzizko batzuekin silize organikoaren sendatzeko ahalmenak garatzen ari zen. 80ko hamarkada izan zen bi gizonen arteko elkarlanaren urrezko garaia: bata laboratoriora prestigiotsu baten jabe, bestea esperientzia terapeutiko handiekin, G4 silize organikoaren erremedioa sortu zuten. Baina 90eko hamarkada bukaera aldera hasi zitzaizkien buruhaustak.

Silize organikoari dagokionez, ez zuten lortu Frantziako Osasun Ministeritzak ontzat hartzerik. Eta Carme laborategiak Frantziako poliziaren eta zerbitzu sekretuen interesekin egin zuen topo. Zenbait kasu sonaturen erdian agitu baitzen. Baionan bi hilketak egotzi zitzaizkien Pinault-en kasuan, familiaren abokatuei arrazoi eman eta bertsio ofiziala hankaz gora joan zen. Gauza bera gertatu zen Toulon-go base militar baten inguruan 1989ko otsailean gertatutako leherketa batekin: agintariekin gas eztanda bat egin zuten, 13 pertsona hil ziren, eta Le Ribaultek

Ezkerretan Loïc Le Ribault zientzialaria eta bere zenbait argitalpen: mikroskopio elektronikoz zilize organikoari eginiko argazkia, G5-aren krokisa, eta liburu bat. "Flexilium" eta "Vita-sil", Le Ribaulten konpetentziaren produktu legezatuak dira. Eskuineko argazkian, Pierre Chanal militar hiltzaile ezaguna.

lehenik eta Irlandara gero. Handik komertzializatzen du urteotan bere G5 zilize organikoa, posta eta Internet bidez. Eta gauzak horretan estabilizatua zirudien. Baina beste polizia afera ilun bat nahastu da tartean berriro: Chanal afera.

Pierre Chanal frantses armadako ofiziale bat zen, autostop egiten ari zen gazte hungariar bat bahitzen ari zela 1988an arrestatu zutena. Frantziako Mourmelon inguruan gertatu ziren hilketa ugarietako familiek eskatuta, Loïc Le Ribaultek Chanal heriotz horietako beste gehiagorekin ere inplikatzeko frogak aurkitu zituen. Berriro bertsio ofiziala gezurtatuz.

2003ko apirilean zen Chanalen epaiketa Reimsen. Lekuko gisa deitu zioten Le Ribaulti, baina ihesi zegoenez ez zuen azaldu nahi. Beldur izateko motiborik bazuen: beranduxego, Pierre Chanal hau ere suizidatuta azaldu da joan den urriaren 15an, estu-estu zainduta zegoen espetxeko bere ziegan. Pierre Chanal honela definitu du urtar-til honen 7an Suitzako *Le Libre Journal* egunkariak: "Zerbitzu sekretuetako killer bat historiako hiltzaile beldurgarrietakoa bilakatu zena". Badago zer ezkutatu duen handi jendea beraz.

Le Ribault espetxean ikusita, "iruzurgileak zigortu egin behar dira" pentsatuko du askok. Konspiraziozaleak bere altxorra betetzeko bazka aurkituko du (Interneten ugari). Eta gaixo sendaezina segiko du pentsatzen pioneroak ezin direla jende zentzudunen artean aurkitu, lapur, paranoiko, hiltzaile eta iruzurgileen artean bilatu behar direla. ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

titanio arrastoak aurkitu zituen. Izan ere, egun hartan Toulon-en maniobra militarrek ari ziren egiten eta galdutako misil batek eragin zuen sarraskia.

Gobernuek zerbait gorroto badute bertsio ofizialak hankaz gora botatzen dituen jendea da, eta lan enkargurik gabe geldituta, bere laboratoriora itxi behar izan zuen Le Ribaultek.

Silize organikoaren negozioa ez zihoakion hobeto. 1993an Norbert Duffaut bere sozioa hilik agertu zen. Bertsio ofizialak bere burua hil egin zuela dio, baina bitxia dirudi kimiko on batek suizidatzeko potasio zianuroa bezalako pozoi mingarria hautatu izana.

Loïc Le Ribaultek bakarrik segitu zuen eta molekula aurreratuago bat

sortu, G5. Bere izena zabalduz zihoan, eta gaixo berri gehiago inguratu zitzaizkion *Sud Ouest* egunkariak Le Ribaultekin eta bere zilize organikoak on egin ziela zioten gaixo askorekin 1995ean egin zuen erreportaiaren ondotik. Berehala salatu zuen justiziarren aitzinean sendagileen elkarteak eta 1996an ihes egin zuen Le Ribaultek, Karibeetako Antiguara. Han bere Commonwealtherako G5arentzako baimena lortu ondoren, berriro itzuli zen Frantziara hemen legezatzeko asmoz, baina 1996ko abenduan lehenbizikoz espetxean sartu eta isolamenduan eduki zuen Bordeleko juje batek.

Bi hilabeteren buruan presondegitik aterata, Jersey uhartera egin zuen ihes

Zure gorputzak 8 orduko atseden behar du.
Zure begiek 24 orduko lasaitasuna.

Zure lasaitasuna da garrantzitsua. Horregatik, **MultiOpticasen** gure produktu eta zerbitzu bakoitzean kalitate eta garrantzi handiena emateko konpromisoa hartu dugu. Izan ere, nahiko genuke zu gustura egotea Espainiako optika-sarek handieneko - **MultiOpticas** - profesionalengan konfiantza izan duzualako

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

Ruiz de Piñeirok esana egia da

N

ola begiratzeko zaion da kontua, horrek axola du: gauzei nola begiratzeko zaion, nola analizatzeko diren. Baina, horretarako, analizatu egin behar dira, automatikoki erabili gabe betiko topikoak, betiko jarrera biktimistak. Gaizkia txarra dela badakigu. Bada ordua benetan non dagoen eta nola aurre egin behar zaion azter dezagun.

EAEko Justizia Auzitegi Nagusiko lehen-dakari berriak euskara jakin beharri buruz ETBn esandakoak zalaparta piztu zuen. Azkarregi isildu zuen, ordea, Carod Rovirarenak. Ea, txanpa mediatikoa galdu badugu ere, etekinik ateratzen diogun.

Albisteak sortu ahala, entzun edo irakurri ahal izan genuen euskararen beharrik ez zuela esatea, Madrila joan eta gaztelaniaren beharrik ez zegoela esatea bezala zela edo, Londresa joan, eta ingelesa zertan jakin ez zela adieraztea bezala. Ba ez, ez da. Oker dago baieztapena: ez dator bat deskribatu behar lukeen errealtatearekin. Gaizki analizatuko ditugu gauzak deskripzioa bera gaizki egiten badugu.

Errealtateak erakusten du euskara ez dela hemen beharrezko lehen dibi-sioko futbol talde baten entrenatzaile izateko, edo unibertsitate katedradun izateko (agian horiek hasi behar luke-te?), ezta politikari izateko ere (diskur-tso abertzalekoak barne), are prentsa bulegoak edo hedabideak zuzentzeko ere. Uste dut zerrenda luzatzea, lehen-dabiziko harria botatzea baino zintzoa-go dela hemen. Ez?

Haatik, hemen euskara ez dela beharrezko onartzeak ez lioke indarririk kendu behar aldarrikatzeari epaileek euskara jakitea badela *egoki / on / komenigarri / nabi-taezko / osasungarri / bakegile / interesgarri / lagungarri / eta* abar. Adjektiboa aldatu zein aukeratzeko, argudioak bilatzea litzateke behar dugun eta egiten ez dugun analisiaren atal bat.

Argudioak bilatu: ez betiko martiritegia-ren magal babesle irentzailean ezkutatu. Bila ditzagun argudio onenak, ez errazenak. Has gaitezen geure buruei galdatzetik zer nahi dugun, nora goazen, zein den gure helburua, zertarako nahi dugun euskara, zer nolako

AMAILA LINARES

gizartea dugun amets.

Zer gertatzen da euskara abandonatu dutenekin? Ikasi nahi ez dutenekin? Ezin dutenekin? Zergatik izan du horren oihartzun eskasa Saizarbitoriaren *Aberriaren alde (eta kontra)* liburu joriak? Geure zilborrak laz-tandu beharrean azkura sortzen duelako, ala Durangon asko erosi baina irakurri gutxi irakurtzen dugulako?

Gizarte eleaniztuna goratzean, ez dakit zertaz ari garen. Euskal txokoetan (*geto* baino hitz goxoagoa, ala?) hautematen dena-gatik, aniztasunean ingelesa gaztelania baino errazago sartzen da. Fakultate ikasleen artean gauza arrunta da *gure hizkuntza* esapideak *euskara* bakarrik adieraztea idazlanetan. Baita euskara nola edo halakoa dutenen artean ere. Huts tekniko izugarria, linguista-gai batengan, gogoak erabakitzea terminologia. Are izugarriago sentimendu hori gaztelaniarenganako gorrotoa bada.

Ez dakit epaile jaunak euskara gorrotatzen duen. Edonola ere, bada euskara gorrotatzen duenik. Gorrotoa bezain txar da —eta maiz haren arnas— ezjakintasuna. Has gaitezen egietatik, adibidez: 1) hemen euskara ez da oraingoz beharrezko;

Ez dakit epaile jaunak euskara gorrotatzen duen.

Edonola ere, bada euskara gorrotatzen duenik. Gorrotoa

bezain txar da —eta maiz haren arnas— ezjakintasuna.

Has gaitezen egietatik, adibidez: 1) hemen euskara

ez da oraingoz beharrezko;

2) gutako askorentzat

gaztelania ere gure

hizkuntza da (sentimenduz

askorentzat, teknikoki askoz

gehiagorentzat ziurrenik).

Biktimismoa ez da oparoegia. Lehen-dik konbentzituak bakarrik konbentzitzen ditu eta besteak dira geureganatu beharrekoak (ala?). Hemendik aurrera jokabide eraginkorrak bilatu behar genituzke, ofizialtasunarekin noraino iritsi garen aztertu eta, batez ere, nora iritsi nahi dugun argitu geure artean.

Zalantza gutxiko gure mundutxo honetan, galderak irekitzea arerioaren aldekotzat jotzen da. Helduko zaizkit orain ere ironiak eta *ez-za-za-gutarra* dioten begirada maltzur-rak. Egia esan neka-neka eginda nago are-rioren jolasarekin. Nahiago nuke hausnarketa serioaren arora igaro. Beldur naiz ordea hori amets hutsa ote den biktima gehien sortzen dituenak euskararen biktimismoari eusten badio.

Bitartean, denbora kontra dute hizkuntza txikiak. ■

Zarena zarella ere, hauxe duzu dibertimendurik aproposena:

Lauburua

Zuhurtzia, zortea,
sena eta abilezia
uztartzen dituen
mahai-jolasa.

SALMENTA PREZIOA

35€

 ARGIA

ARGIAko 943 37 15 45 zenbakian,
denda@argia.com helbidean edo
ohiko salmenta puntuetan.

Mª Dolores Agirre

OMENALDI EGUNA OTSAILAK 7 ERREZILEN

Goizean

12etan: Meza bertako parrokian.

Meza-emailea: Iñaki Beristain,
Arantzazuko frailea eta Errezilgo semea.

Ondoren: Oroitarria bistaratzeraz

Aureskua, txistulariak eta bertsolariak
(Loidi Saletxe eta Unai Agirre)

Ondoren

OMENALDI BAZKARIA

Ordubietan

BORONDEGI JATETXEAN

Menua: 22 euro

Eman ezazu izena otsailaren 5a baino lehen.

Telefona: 943/15.17.28 (Mertxe edo Arantxa)

BAZKAL GARAIA

- Bertan egongo dira:
 - Udaletxeko agintariak: Iñaki Oiartzabal eta hainbat ordezkari
 - Mª Doloresen seme-alabak, bere ikasle izandako eta berarekin antzezle izandako hainbat lagun. Bere familiako hainbat ahajde.
 - EGAN euskal literatur aldizkariako arduradunak
 - Mª Dolores Agirre eta Euskal Antzertia liburuaren egile den Patri Urkizu. Bazkal garaian liburu hau doan emango zaie bazkalkideei.
 - Hainbat sorpresa: Mª Doloresen egindako antzerki laburra: *Aukeraren maukera eta azkenean okerra* (10 minutu), hitzaldi laburrak.
 - Bertsolariak: Loidi Saletxe eta Unai Agirre

ANTOLATZAILEAK

ERREZILGO
UNIBERTSITATEKO
UDALA

EGAN Kultur Aldizkaria
Euskalerraren
Adiskideen Elkartea